

# Publicatieblad

## van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378-7087

L 307

45e jaargang

8 november 2002

Uitgave  
in de Nederlandse taal

## Wetgeving

### Inhoud

#### I Besluiten waarvan de publicatie voorwaarde is voor de toepassing

.....

#### II Besluiten waarvan de publicatie niet voorwaarde is voor de toepassing

##### Commissie

2002/865/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 30 oktober 2001 betreffende de staatssteun die Duitsland aan Graf von Henneberg Porzellan GmbH, Ilmenau, heeft verleend** <sup>(1)</sup> (Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 3303) ..... 1

2002/866/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 27 februari 2002 betreffende de staatssteun die Duitsland ten gunste van Hoch- und Ingenieurbau GmbH (HIG) heeft verleend** <sup>(1)</sup> (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 589) ..... 28

2002/867/EG:

- ★ **Beschikking van de Commissie van 9 april 2002 betreffende de door Duitsland ten uitvoer gelegde steunmaatregel C 86/2001 (ex N 334/2001) ten gunste van Infineon Technologies SC 300 GmbH & Co. KG, Duitsland** <sup>(1)</sup> (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1346) ..... 37

<sup>(1)</sup> Voor de EER relevante tekst.

2

(Vervolg z.o.z.)

NL

Besluiten waarvan de titels mager zijn gedrukt, zijn besluiten van dagelijks beheer die in het kader van het landbouwbeleid zijn genomen en die in het algemeen een beperkte geldigheidsduur hebben.

Besluiten waarvan de titels vet zijn gedrukt en die worden voorafgegaan door een sterretje, zijn alle andere besluiten.

★ **Beschikking van de Commissie van 17 juli 2002 betreffende de door Italië ten uitvoer gelegde steunmaatregel ter vermindering van het aantal enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder in de Italiaanse tankervloot<sup>(1)</sup> (Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 2437) .....**

49

---

(1) Voor de EER relevante tekst.

## II

*(Besluiten waarvan de publicatie niet voorwaarde is voor de toepassing)*

## COMMISSIE

## BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 30 oktober 2001

**betreffende de staatssteun die Duitsland aan Graf von Henneberg Porzellan GmbH, Ilmenau, heeft verleend**

*(Kennisgeving geschied onder nummer C(2001) 3303)*

**(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)**

**(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/865/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de bovengenoemde bepalingen te hebben aangemaand hun opmerkingen kenbaar te maken <sup>(1)</sup> en gebaseerd op hun commentaar,

Overwegende hetgeen volgt:

## I. PROCEDURE

- (1) Bij de Commissie zijn bij brieven van 16 november 1998 en 24 maart 1999 klachten van concurrenten binnengekomen in verband met misbruik van vermeende staatssteun ten gunste van Graf von Henneberg Porzellan GmbH met zetel in Ilmenau, Thüringen.
- (2) Op het verzoek om informatie van de Commissie van 6 januari 1999 antwoordde Duitsland op 3 en 25 mei 1999. Na ontvangst van nadere inlichtingen van klagers en een ontmoeting van de Commissie met de Duitse autoriteiten op 23 september 1999 verzocht de Commissie op 30 september 1999 om aanmelding van de operatie. Na een aanmaning van de Commissie van 9 november 1999 heeft Duitsland weliswaar nadere inlichtingen verstrekt, maar de aanmelding van de steun geweigerd. Op 10 november 1999 werd de operatie als niet-aangemelde steun NN 135/99 geregistreerd.

<sup>(1)</sup> PB C 272 van 23.9.2000, blz. 30.

- (3) De Commissie stelde Duitsland bij brief d.d. 13 juli 2000 ervan in kennis dat zij ten aanzien van de steun overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag de formele onderzoeksprocedure had ingeleid. Zij maande Duitsland tegelijkertijd aan alle inlichtingen en gegevens te verstrekken die nodig waren om te beoordelen of een aantal steunmaatregelen beantwoordde aan de voorwaarden van de goedgekeurde steunregelingen in het kader waarvan zij zouden zijn verleend.
- (4) Het besluit van de Commissie over de inleiding van de procedure werd in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* <sup>(2)</sup> bekendgemaakt. De Commissie verzocht de belanghebbenden hun opmerkingen over de bovengenoemde zaak kenbaar te maken. De Commissie ontving opmerkingen van de Federatie van de Europese Keramiekindustrie (Cerame-Unie) en van de onderneming. Deze opmerkingen werden bij brief d.d. 18 december 2000 aan Duitsland doorgezonden.
- (5) Op 18 september 2000 antwoordde Duitsland op het verzoek om informatieverstrekking en bracht het de Commissie op de hoogte van verdere steunmaatregelen ten gunste van de onderneming, die het eerder niet had aangemeld. Op 13 november 2000 stelde de Commissie vragen, waarop zij op 19 december 2000 een antwoord kreeg. Op 9 januari 2001 vond een ontmoeting met vertegenwoordigers van de Duitse autoriteiten plaats. Op verdere vragen die op 24 januari 2001 werden verstuurd, kwam op 6 maart 2001 een antwoord binnen.
- (6) De Commissie deelde Duitsland bij brief d.d. 25 april 2001 mee dat zij de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag had uitgebreid tot de steunmaatregelen die niet beantwoordden aan de voorwaarden van de steunregelingen in het kader waarvan zij zouden zijn verleend, alsmede tot de steunmaatregelen waarvan de Commissie eerder niet in kennis was gesteld.
- (7) Het besluit van de Commissie tot verlenging van de procedure werd bekendgemaakt in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* <sup>(3)</sup>. De Commissie nodigde de belanghebbenden uit opmerkingen over de steun te maken. De Commissie heeft zowel van een van de klagers als van de begunstigde opmerkingen ontvangen. Deze opmerkingen werden bij brieven d.d. 28 en 30 augustus 2001 doorgezonden aan Duitsland, dat daardoor in de gelegenheid werd gesteld erop te reageren.
- (8) Op 28 juni 2001 reageerde Duitsland op de verlenging van de formele onderzoeksprocedure door uitvoerige informatie over de betrokken steunmaatregelen te verstrekken.

## II. UITVOERIGE BESCHRIJVING VAN DE STEUN

### A. De onderneming

- (9) Graf von Henneberg Porzellan GmbH produceert porseleinen siervoorwerpen en serviesgoed. De onderneming is gevestigd in een steungebied overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag. De volgende gegevens over de onderneming stemmen overeen met de jaarverslagen die aan de Commissie werden voorgelegd:

*(in miljoen DEM)*

	1992	1993	1996	1997	1998	1999	2000
Aantal werknemers	625	563	334	309	296	269	210
Omzet	20,756	11,584	19,417	21,039	18,507	16,840	17,677
Activa	96,891	80,522	17,221	23,780	25,410	26,264	16,843
Bedrijfsresultaat	- 32,607	- 14,227	- 2,999	- 2,292	- 3,730	- 1,299	0,024

<sup>(2)</sup> Zie voetnoot 1.

<sup>(3)</sup> PB C 211 van 28.7.2001, blz. 27.

- (10) De onderneming ontstond op 1 maart 1990 door de omvorming van het staatsbedrijf Henneberg Porzellan Ilmenau tot de particuliere kapitaalvennootschap Graf von Henneberg Porzellan GmbH („GvH1”), die op 23 augustus 1990 bij het Amtsgericht in Meiningen onder nummer HRB 327 werd geregistreerd.
- (11) Op 23 augustus 1991 privatiseerde de Treuhandanstalt („THA”) GvH1: het bedrijf werd na een open inschrijvingsprocedure voor 7,5 miljoen DEM aan de heer Jamalian verkocht. De verkoop zou slechts effectief worden onder de opschortende voorwaarde dat de koopprijs werd betaald. Op 17 september 1992 zag THA echter van deze voorwaarde af. Op 18 september 1992 werd de heer Jamalian dan de enige beheerder en aandeelhouder van de onderneming.
- (12) Op 7 januari 1993 herzag THA de privatiseringsovereenkomst. Zij zag af van de betaling van de koopprijs en andere verplichtingen die bij de privatisering waren overeengekomen. De heer Jamalian stemde in met een kapitaalbreng van 7,5 miljoen DEM zijnerzijds. Deze kapitaalsverhoging werd nooit uitgevoerd.
- (13) Op 11 juli 1995 diende GvH1 een aanvraag om Gesamtvollstreckung (faillissement in nieuwe Duitse deelstaten) in. Eind juli gaf de Thüringer Landesentwicklungsgesellschaft („LEG”) het adviesbureau Projekt Management Eschbach („PME”) opdracht voor de onderneming een oplossing, met inbegrip van een overheidsbijdrage, uit te werken. Op 17 augustus 1995 opende het Amtsgericht in Meiningen de faillissementsprocedure. De naam van de onderneming werd van dan af Graf von Henneberg Porzellan in Abwicklung („GvHiA”). Op 24 augustus 1995 legde PME zijn voorstellen voor aan de plaatselijke autoriteiten en vertegenwoordigers van het overheidsbedrijf Thüringer Industriebeteiligungs GmbH & Co. KG („TIB”) van de deelstaat Thüringen, onder wie de heer Frowein, voorheen in dienst bij TIB. Volgens de door Duitsland verstrekte informatie zette de curator tijdens de faillissementsprocedure de bedrijfsactiviteiten voort en zocht hij naar een investeerder. Er kwamen weliswaar enkele potentiële investeerders opdagen, maar geen van hen deed een concreet voorstel. Op 30 november 1995 werden alle arbeidsovereenkomsten met het personeel opgezegd.
- (14) Op 18 december 1995 werd een nieuwe onderneming onder dezelfde naam opgericht: Graf von Henneberg Porzellan GmbH („GvH2”). GvHiA nam 51 % van de aandelen over, TIB 49 %. Het oprichtingskapitaal van GvH2 bedroeg 1 miljoen DEM, waarvan 0,51 miljoen DEM door GvHiA en 0,49 miljoen DEM door TIB werden ingebracht. Volgens de Duitse autoriteiten was GvH2 geen onderneming in moeilijkheden meer. Op 1 januari 1996 werd het merendeel van het personeel van GvHiA door GvH2 overgenomen. Op 8 januari 1996 verwierf GvH2 de activa van GvHiA voor 8,5 miljoen DEM<sup>(4)</sup>. Dit bedrag werd volledig door middel van een lening van de Thüringer Aufbaubank („TAB”) gefinancierd. De prijs wordt in een rapport van PME genoemd, maar er wordt nergens uitgelegd hoe hij werd bepaald. Op 18 januari 1996 werd de onderneming onder nummer HRB 3738 bij het Amtsgericht in Meiningen geregistreerd.
- (15) Volgens Duitsland werd sinds de oprichting van GvH2 naar een investeerder gezocht, die pas op 28 augustus 1998 werd gevonden, toen alle aandelen van GvH2 voor 0,2 miljoen DEM aan de heer Frowein werden verkocht. Er is geen informatie beschikbaar over de wijze waarop die prijs werd vastgesteld. Na deze aandelenverkoop noemt Duitsland de onderneming GvH3. Volgens persberichten verwierf de heer Frowein in september 1999 de aandelen van Glashütte Schmiedefeld GmbH, een faillierende concurrent. Deze onderneming met 30 werknemers werd een dochteronderneming van GvH2/3.

## B. De herstructurering

### a) Herstructureringsplannen voor GvH1

- (16) Het eerste door THA uitgewerkte en door de heer Jamalian aangepaste plan bestreek de periode van midden 1990 tot 1993. Het plan kwam hoofdzakelijk hierop neer: concentratie op de nieuwe deelstaten en de Oost-Europese markten; positionering van het merk „Graf von Henneberg” in het lagere tot middelste prijssegment; kostenbesparing (personeel, materiaal en energie); verbetering van de effectiviteit (opleiding, gebruik van computers, nieuw order- en verkoopsysteem, recycling, reorganisatie van de opslag); verbetering van de productiviteit. In het plan waren investeringen ten bedrage van 22,259 miljoen DEM voorzien om verliezen van 44,410 miljoen DEM te dekken en rente ten bedrage van 8,927 miljoen DEM te betalen. De financiering zou door middel van kredieten ten bedrage van circa 60 miljoen DEM en delging van schulden plaatsvinden. Overzicht:

<sup>(4)</sup> Met uitzondering van een onroerend goed, dat volgens de Duitse autoriteiten verkocht was.

(in miljoen DEM)

	1991	1992	1993
Omzet	20,950	35,540	44,910
Bedrijfsresultaat	- 17,929	- 8,525	2,260

- (17) Eind 1992 verloor GvH1 orders uit Rusland en Iran en had het technische problemen met een oven, wat tot een acute crisis en een herziening van het plan voor de periode 1993-1996 leidde. Het nieuwe plan was toegespitst op: herstructurering van GvH1; vermindering van kosten, personeel en oppervlakte; rechtstreekse verkoop en telefoonmarketing in Duitsland; uitwerken van een nieuwe verkoopstrategie voor Zuid-Europese markten. Er werd op gewezen dat zonder nieuwe liquide middelen het faillissement onafwendbaar was. Het plan was gebaseerd op een kapitaalbreng van de heer Jamalian ten bedrage van 7,5 miljoen DEM, die evenwel nooit werd geëffectueerd. Overzicht:

(in miljoen DEM)

	1993	1994	1995	1996
Omzet	14,138	40,865	46,478	49,668
Bedrijfsresultaat	1,669	- 0,564	0,928	1,443

b) *Herstructureringsplannen voor GvH2/3*

- (18) Als eerste herstructureringsplan voor GvH2 werden drie rapporten van PME voorgelegd. In het eerste rapport werden verschillende scenario's voorgesteld, met inbegrip van een globale oplossing voor de problemen van verschillende porseleinproducenten in Thüringen tezamen, die evenwel werd afgewezen. In een deel van het tweede rapport wordt een model voor het voortzetten van de onderneming onderzocht. Het derde rapport — een kostenanalyse met een prognose van winst en verlies voor de periode 1996/1997 op basis van de deelneming van TIB — was daar een concrete uitwerking van. Dit plan kwam in hoofdzaak hierop neer: verkoop van de activa voor 8,5 miljoen DEM; 317-329 werknemers (van wie acht op te leiden); in 1997 uitverkoop van voorraden goedkoop porselein; 4 % prijsverhoging; reorganisatiemaatregelen (concentratie van de productie met ruiming van meerdere bedrijfsonderdelen en verkleining van de oppervlakte, energiebesparing, investeringen ten bedrage van 4,685 miljoen DEM en reparaties). Afhankelijk van verschillende omzetcijfers werden voor 1996/1997 drie mogelijke resultaten voorspeld. Overzicht:

(in miljoen DEM)

	1996			1997		
Omzet	27,869	29,852	31,835	29,927	31,901	33,874
Bedrijfsresultaat	- 2,860	- 2,238	- 0,872	- 0,161	0,432	1,197

- (19) Bij de overname door de heer Frowein werd het plan herwerkt. Voor het mislukken van de eerdere herstructureringen werden meerdere redenen opgegeven: managementproblemen, te optimistische prognoses en niet-uitvoering van het herstructureringsplan. Voor de stabilisatie op korte termijn van de onderneming werden verschillende maatregelen uitgewerkt: inkrimping van het personeel vooral in leidinggevende functies, alsook de oprichting van een profit center. Voor de consolidering van de onderneming op korte termijn werden de volgende maatregelen gepland: uitbreiding van het productiegamma, directe verkoop, samenwerking met porseleinfabrikanten, alsook investeringen ten bedrage van 3 miljoen DEM.

- (20) Op basis van het herwerkte plan werd tot juni 1998 rekening gehouden met een gecumuleerd verlies van 0,8 miljoen DEM. Twee maanden later waren de verliezen echter reeds opgelopen tot 3,169 miljoen DEM en was er nog altijd geen sprake van samenwerking met andere producenten. Het plan werd opnieuw gewijzigd en ging nu uit van een gematigde groei gebaseerd op een uitbreiding van de hotelporseleinproductie, een stijging van de productie in Duitsland, een stabilisatie van de uitvoer en investeringen ten bedrage van 1,750 miljoen DEM. Overzicht:

*(in miljoen DEM)*

	1999	2000
Omzet	22,960	25,488
Bedrijfsresultaat	0,352	1,547

### C. De financieringsmaatregelen

- (21) In de volgende tabellen wordt een overzicht gegeven van alle financieringsmaatregelen ten gunste van GvH1, GvHiA en GvH2/3. Er zij op gewezen dat de bedragen en data overeenstemmen met de recentste informatie die door Duitsland werd verstrekt.

a) *Financieringsmaatregelen ten gunste van GvH1* <sup>(5)</sup>

*(in miljoen DEM)*

<b>Maatregelen ten gunste van GvH1</b>				
				Bedrag
Maatregelen in het kader van de privatisering				
1	23.8.1991	THA	Overname oude schulden	24,051
2	23.8.1991	THA	Overname krediet DB Ilmenau	22,690
3	23.8.1991	THA	Overname krediet USSR DB Ilmenau	0,174
Maatregelen na de privatisering				
4	9.12.1991	Deelstaat	Investeringspremies	6,812
5	17/24.8.1992	HeLaBa	Investeringskrediet (garantiepool)	10,000
6	13.8.1992	Berliner Industriebank	80 %-honoreringgarantie	
7	4.9.1992	Bayerische Landesbank	Investeringskrediet (garantiepool)	10,000
8	4.9.1992	Bayerische Landesbank	ERP-lening (garantiepool)	1,000

<sup>(5)</sup> Garanties voor kredieten waarvan het volledige bedrag in het totale bedrag is vervat, zijn niet meegerekend om dubbel telling te voorkomen. De garantie bij maatregel 10 is wel meegerekend, omdat blijkbaar geen van de desbetreffende kredieten in de tabel is opgenomen.

(in miljoen DEM)

**Maatregelen ten gunste van GvH1**

				Bedrag
Maatregelen in het kader van de herziene privatiseringsovereenkomst				
9	7.1.1993	THA	Afzien van betaling koopprijs	7,500
10	XX.10.1991	THA	Waarborg	8,629
11	7.1.1993	THA	Subsidies	13,871
Andere maatregelen				
12	23.3.1993	Bayerische Landesbank	Lening (90 %-honoreringgarantie)	15,000
13	28.9.1993	Deelstaat	KMO-subsidie	5,000
14	28.9.1993	Thurings ministerie van Economie en Vervoer	Niet-terugvorderbare liquiditeitssubsidie	
15	16.12.1993	Deelstaat	90 %-honoreringgarantie voor 10 miljoen	
16	16.12.1993	Deelstaat	90 %-honoreringgarantie voor 10 miljoen	
17	12.1.1994	Bayerische Landesbank	Kredietlijn (90 %-honoreringgarantie)	10,000
18	2.2.1994	Bayerische Landesbank	Lening (garantiepool)	8,023
19	24.5.1994	Deelstaat	90 %-honoreringgarantie voor 15 miljoen	
20	26.9.1994	HeLaBa	Lening (garantiepool)	8,530
21	20.10.1994	HeLaBa	Kredietlijn (90 %-honoreringgarantie)	10,000
22	23.6.1993	Sparkasse Ilmenau	Kredietlijn (garantiepool)	3,200
23	14.6.1993	Sparkasse Erfurt	Lening	1,500
24	20.1.1995	TAB	Vooruitbetaling voor onroerend goed	2,000
25	1991-1995	Deelstaat	Investeringsstoelage	1,857
26	1992-1995	Bondsministerie Economische Zaken	O & O-subsidie	0,472
27	1992-1995	Bondsbureau voor werkgelegenheid + deelstaat	AFG-maatregelen	2,077
			Totaal	172,386



## Maatregelen van THA

- (22) *Maatregelen* 1-3: THA heeft drie verschillende verschuldigde bedragen overgenomen: oude schulden van vóór 1 juli 1990 en kredieten van de Deutsche Bank in Ilmenau.
- (23) *Maatregel* 9: de betaling van de koopprijs werd herhaaldelijk verschoven en ten slotte in het kader van de herziening van de privatiseringsovereenkomst kwijtgescholden.
- (24) *Maatregel* 10: een garantie van 8,629 miljoen DEM, inclusief rente en administratiekosten.
- (25) *Maatregel* 11: volgens Duitsland werden deze subsidies verleend ter compensatie van verliezen ten bedrage van 17,5 miljoen DEM ingevolge verloren orders uit Rusland en van 26,337 miljoen DEM wegens een defecte oven. THA stemde oorspronkelijk in met een betaling van 25 miljoen DEM. Volgens Duitsland werd daarvan slechts 13,87 DEM uitbetaald. Het uitstaande bedrag werd afgetrokken van de in overweging 24 genoemde garantie.

## Maatregelen van de deelstaat Thüringen

- (26) *Maatregel* 4: investeringspremies ten bedrage van 6,812 miljoen DEM.
- (27) *Maatregel* 13: een subsidie ten bedrage van DEM.
- (28) *Maatregelen* 15, 16 en 19: 90 %-honoreringgaranties voor kredieten in het kader van de maatregelen 12, 17 en 21.
- (29) *Maatregel* 25: investeringspremies ten bedrage van 1,7 miljoen DEM.

## Maatregelen van publieke financiële instellingen

- (30) *Maatregelen* 5, 20 en 21: kredieten van de Hessische Landesbank („HeLaBa”).
- (31) *Maatregel* 6: 80 %-garantie van de Berliner Industriebank, nu de Deutsche Ausgleichsbank („DtA”), ten bedrage van 7,68 miljoen DEM.
- (32) *Maatregelen* 7, 8, 12, 17 en 18: kredieten van de Bayerische Landesbank. *Maatregel* 12 was een voorfinanciering van de door THA verwachte subsidies in het kader van *maatregel* 11.
- (33) *Maatregelen* 22 en 23: kredieten van de Sparkassen in Ilmenau en Erfurt.
- (34) *Maatregel* 24: een voorafbetaling van DEM voor onroerend goed ter waarde van 4, DEM, die door het ministerie van Financiën van Thüringen zou worden overgenomen. De prijs werd door een makelaarskantoor van de staat vastgesteld.

## Andere maatregelen

- (35) *Maatregel* 14: en niet-terugvorderbare subsidie voor kortetermijnliquiditeiten. Duitsland deelde mee dat deze subsidie nooit werd verleend; het bedrag werd derhalve niet opgenomen in de bovenstaande tabel.
- (36) *Maatregel* 26: subsidies voor onderzoek en ontwikkeling (O & O) van het bondsministerie van Economische Zaken.

- (37) *Maatregel 27*: subsidies in het kader van het Arbeitsförderungsgesetz („AFG” — wet ter bevordering van de werkgelegenheid), een programma ter bevordering van de werkgelegenheid.

#### Garanties

- (38) De kredieten voor de maatregelen 5, 7, 8, 18, 20 en 22 waren gewaarborgd door een garantiepoolovereenkomst die door de kredietverlenende banken was gesloten. De volgende zekerheden waren gesteld: hypotheek op drie onroerende goederen van GvH1 ter waarde van respectievelijk DEM, 16 miljoen DEM en 17,2 miljoen DEM, de 80 %-honoreringgarantie van maatregel 6, alsook de overdracht van machines en installaties van GvH1 (ter waarde van 2,280 miljoen DEM volgens expertise) tot zekerheid aan de banken. Daarnaast stelde de heer Jamalian zich nog bij ieder van de banken garant voor niet nader genoemde bedragen.
- (39) Voor de kredieten van 12<sup>(6)</sup>, 17 en 21 waren er overheidsgaranties, die 90 % van het debiteurenrisico dekten.
- b) *Gemelde vorderingen als deel van de failliete boedel en financieringsmaatregelen ten gunste van GvHiA*
- (40) De Bayerische Landesbank gaf vorderingen ten bedrage van circa 47 miljoen DEM, te vermeerderen met de rente, aan.
- (41) De Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben (BvS) gaf ongeveer 1,430 miljoen DEM aan. Volgens Duitsland ging het om 0,942 miljoen DEM inkomsten uit de verkoop van onroerend goed (zie maatregel 30), 0,4 miljoen DEM als schadeloosstelling die bij de herziening van de privatiseringsovereenkomst, rente niet meegerekend, was overeengekomen.
- (42) Het bondsministerie van Economische Zaken gaf vorderingen ten bedrage van 0,467 miljoen DEM, te vermeerderen met de rente, aan (maatregel 26).
- (43) De HeLaBa gaf vorderingen ten bedrage van ongeveer 31,707 miljoen DEM. Volgens Duitsland bestond dit bedrag uit de maatregelen 5, 20 en 21, rente niet meegerekend.
- (44) De Sparkasse Ilmenau gaf haar krediet in het kader van maatregel 22, inclusief rente, op.
- (45) De Sparkasse Erfurt maakte melding van vorderingen ten bedrage van ongeveer 1,995 miljoen DEM, te vermeerderen met de rente. In de verstrekte informatie wordt slechts gesproken van een krediet van 1,5 miljoen DEM. Het ziet er dus naar uit dat de Sparkasse GvH1 bijkomend 0,4 miljoen DEM heeft verleend. Duitsland heeft geen verklaring voor dit verschil gegeven.
- (46) TAB maakte melding van 8,824 miljoen DEM, waarvan circa 2 miljoen DEM, rente niet meegerekend, voor maatregel 24. Volgens Duitsland ging de rest van het bedrag naar de investeringssubsidies in het kader van maatregel 4, die TAB ten behoeve van de deelstaat Thüringen, opgaf.
- (47) Voorts stelt de Commissie vast dat de stad Ilmenau melding heeft gemaakt van belastingvorderingen ten bedrage van ongeveer 0,55 miljoen DEM voor de periode 1991-1995 als deel van de failliete boedel.
- (48) Volgens de beschikbare inlichtingen was de staat de belangrijkste schuldeiser van GvH1. Er zijn aanwijzingen dat een deel van de bedragen in het kader van de faillissementsprocedure werd ingevorderd, maar op basis van de informatie waarover zij beschikt kan de Commissie niet precies vaststellen welke bedragen door de betrokken geldschietters werden ingevorderd.

<sup>(6)</sup> Dit krediet was een vooruitbetaling op de THA-subsidie in het kader van maatregel 11. Het bedrag werd volledig beschikbaar gesteld. Er is blijkbaar geen sprake geweest van terugvorderingen wegens vermindering van de subsidies, ook niet na verloop van de twee maanden waarvoor het krediet was verleend. Anderzijds werd het krediet voor minstens zes maanden verlengd.

c) *Financieringsmaatregelen ten gunste van GvHiA* (7)

				(in miljoen DEM)
Maatregelen ten gunste van GvHiA				Bedrag
28	00.7.1995	HeLaBa	Lening (50 %-garantie)	2,000
29	00.7.1995	TAB	50 %-garantie voor 2 miljoen	
30		BvS	Afzien van opbrengst van verkoop van onroerend goed	0,940
Totaal				2,940

(49) *Maatregel 28*: een lening ten bedrage van 2 miljoen DEM, die volgens Duitsland op 30 juni 1996 werd terugbetaald.

(50) *Maatregel 29*: door TAB verstrekte garantie voor 50 % van de in overweging 49 genoemde lening.

(51) *Maatregel 30*: volgens de in 1993 gewijzigde privatiseringsovereenkomst moest onroerend goed van GvH1 verkocht worden en moest de opbrengst daarvan aan THA worden betaald. Op basis hiervan werd 0,94 DEM als een deel van de failliete boedel opgegeven — vermoedelijk 9 % van de opbrengst van de verkoop van onroerende goederen die niet door GvH2 waren overgenomen. BvS zag in het kader van de faillissementsprocedure af van deze vordering.

d) *Financieringsmaatregelen ten gunste van GvH2/GvH3* (8)

				(in miljoen DEM)
Maatregelen ten gunste van GvH2/GvH3				Bedrag
31	18.12.1995	TIB	Participatie	0,490
32	4.1.1996	TIB	Aandeelhouderskrediet	0,500
33	12.2.1996	TAB	Krediet (financiering koopprijs)	8,521
34	26.2.1996	TAB	Krediet	3,000
35	19.9.1996	TAB	Investeringskrediet	4,000
36	22.11.1996	Deelstaat	Investeringspremies	5,981
37	15.12.1997	TAB	Krediet	2,000
38	15.12.1997	TAB	Krediet voor dekking verlies	3,000

(7) De garantie bij maatregel 29 werd niet meegerekend, omdat hij betrekking heeft op het krediet bij maatregel 28, dat volledig werd meegeteld.

(8) Het bedrag van maatregel 43 werd niet meegerekend in het totaal, omdat het betrekking heeft op kredieten die volledig in aanmerking zijn genomen in het totale bedrag.

				(in miljoen DEM)
Maatregelen ten gunste van GvH2/GvH3				Bedrag
39	1996-1999	Bondsbureau voor werkgelegenheid + deelstaat	AFG-maatregelen	2,044
40	1996-1999	Deelstaat	Investeringsstoelagen	0,090
41	12.8.1999	TAB	Afstand van plaats op crediteurenlijst	
42	1996-2000		Subsidies	0,215
43	1997-2000	Bondsministerie Economische Zaken	O & O-subsidies	0,451
Totaal				30,292

#### Maatregelen van publieke financiële instellingen

- (52) *Maatregel 31*: participatie van TIB in het startkapitaal van GvH2.
- (53) *Maatregel 32*: lening van TIB ten bedrage van 0,5 miljoen DEM. Volgens Duitsland werd de lening, inclusief rente, terugbetaald in de maand dat zij werd verleend.
- (54) *Maatregel 33*: lening van TAB voor het verwerven van activa. Volgens Duitsland werd een deel van de lening via investeringssubsidies terugbetaald (zie hieronder bij maatregel 36).
- (55) *Maatregelen 34, 35, 37 en 38*: kredieten van TAB.
- (56) Op 27 augustus 1998 bood TAB aan af te zien van kredieten ten bedrage van 11,467 miljoen DEM, indien daarvoor de toekomstige winst in de periode 1998-2002 tot DEM werd beperkt (Besserungsschein). Het aanbod werd evenwel afgewezen en wordt derhalve niet in de beoordeling betrokken.
- (57) *Maatregel 41*: om insolventie te voorkomen ziet TAB af van zijn vordering in de crediteurenlijst voor de kredieten van de maatregelen 33 en 35.

#### Maatregelen van de deelstaat Thüringen

- (58) *Maatregel 36*: investeringssubsidies.
- (59) *Maatregel 40*: investeringstoelagen ten bedrage van 0,090 miljoen DEM tot 1998. De Commissie heeft geen informatie ontvangen omtrent de vraag of de 0,023 miljoen DEM die voor 1999 waren aangevraagd, werden uitbetaald.

### Andere maatregelen

- (60) *Maatregel 39*: GvH2 kreeg als rechtsopvolger van GvH1 subsidies ten bedrage van 2,044 miljoen DEM in het kader van het AFG-programma ter bevordering van de werkgelegenheid.
- (61) *Maatregel 42*: een reeks subsidies die in de periode 1996-2000 werden verleend.
- (62) *Maatregel 43*: O & O-subsidies die in de periode 1997-2000 werden verleend.

### D. De markt

- (63) Graf von Henneberg GmbH produceert porseleingoed voor huishoudelijk en industrieel (voornamelijk horeca) gebruik, alsmede voor decoratiedoeleinden (NACE 26.21). De producten worden ook geëxporteerd.
- (64) In de sector tafelserviezen en sierkeramiek vindt een intensief handelsverkeer tussen lidstaten plaats. Sierkeramiek wordt in geheel Europa geproduceerd, de productie van vaatwerk is daarentegen vooral geconcentreerd in Noord-Beieren (Duitsland), Staffordshire (Groot-Brittannië) en de Limousin (Frankrijk). Naast een groot aantal middenstandsbedrijven zijn er in de sector in Europa ook een reeks grote ondernemingen bedrijvig. Bij deze laatste horen Villeroy & Boch (Duitsland/Luxemburg), Hutschenreuther en Rosenthal (Duitsland), alsook Royal Doulton en Wedgwood (Groot-Brittannië), die samen meer dan een derde van de totale productie in de Gemeenschap voor hun rekening nemen. De speciale eisen die door de horecasector worden gesteld, hebben geleid tot het ontstaan van de branche „hotelserviezen” voor specifiek voor die sector ontworpen, sterk vaatwerk. De belangrijkste producenten en afnemers zijn Groot-Brittannië, Duitsland en Italië. Bijzondere kenmerken van deze zeer arbeidsintensieve branche met een enorm gamma van producten zijn de nauwe relatie met de eindafnemer en de concurrentie op het gebied van het design. Qua waarde overtreft de verkoop in derde landen de Europese invoer, qua hoeveelheid ligt de invoer echter voorop, wat vooral te wijten is aan de uiterst lage prijzen van de invoer uit China<sup>(9)</sup>.
- (65) In de porseleinsector bestaat overcapaciteit. Productie en verbruik zijn van 1984 tot 1991 voortdurend gestegen, waarna er zich in de jaren 1992 en 1993 een terugval voordeed. Het voor 1994 verwachte herstel bleef uit. De handelsbalans van de laatste jaren was positief, hoewel het aandeel van de invoer duidelijk toenam, vooral wat huishoudporselein betreft. De groei van de uitvoer kan de concurrentiedruk in deze sector niet wegwerken. De gespannen concurrentiesituatie zou eerder nog verscherpt kunnen worden door de capaciteitsoverschotten die worden veroorzaakt door nieuwkomers op de markt uit Zuidoost-Azië en Oost-Europa (vooral de Tsjechische Republiek en Hongarije), die van hun handelsovereenkomsten met de Gemeenschap profiteren<sup>(10)</sup>.

### III. GRONDEN VOOR HET INLEIDEN VAN DE FORMELE ONDERZOEKSPROCEDURE

- (66) Bij de inleiding van de formele onderzoeksprocedure onderzocht de Commissie de financieringsmaatregelen ten gunste van GvH1, GvHiA en GvH2 in het licht van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag en artikel 61, lid 1, van de EER-overeenkomst. De Commissie stelde vast dat de financiering met overheidsmiddelen plaatsvond en had ernstige twijfels omtrent de verenigbaarheid van de financieringsmaatregelen met de gemeenschappelijke markt.
- (67) De Commissie betwijfelde eveneens ernstig of enkele steunmaatregelen voldeden aan de voorwaarden van de goedgekeurde steunregeling in het kader waarvan zij zouden zijn verleend. De Commissie heeft Duitsland derhalve in het kader van de formele onderzoeksprocedure verstrekking van informatie gelast.

<sup>(9)</sup> Gegevens afkomstig van de website van Cerame-Unie (<http://www.cerameunie.org>).

<sup>(10)</sup> Panorama van de industrie in de Europese Unie 1997, blz. 9-20; NACE (rev. 1). Zie ook Beschikking 1999/157/EG van de Commissie in zaak C-35/97, Triptis Porzellan GmbH (PB L 52 van 27.2.1999, blz. 48).

- (68) Aan de hand van de gegevens die Duitsland na inleiding van de formele onderzoeksprocedure heeft verstrekt, oordeelde de Commissie dat er over talrijke maatregelen nog geen nadere gegevens bekend waren gemaakt. De verstrekte informatie kon de twijfels van de Commissie ten aanzien van de verenigbaarheid van de steun, die in het kader van goedgekeurde steunregelingen zou zijn verleend, met deze steunregelingen evenmin wegnemen. De Commissie besloot derhalve de formele onderzoeksprocedure tot de bovengenoemde maatregelen uit te breiden.

#### IV. OPMERKINGEN VAN BELANGHEBBENDEN

- (69) In het kader van de inleiding van de formele onderzoeksprocedure heeft de Commissie opmerkingen van de Federatie van de Europese Keramiekindustrie (Cerame-unie) en van GvH3 ontvangen. Die opmerkingen werden bij brief d.d. 18 december 2000 aan Duitsland doorgezonden, dat hierdoor in de gelegenheid werd gesteld erop te reageren.
- (70) In het kader van het besluit tot verlenging van de formele onderzoeksprocedure ontving de Commissie opmerkingen van een van de klagers, die beweerde dat hem werd verboden een bod op de activa van GvH1 uit te brengen. Daarnaast werden opmerkingen van de begunstigde ontvangen. Deze opmerkingen werden bij brieven d.d. 28 en 30 augustus 2000 aan Duitsland doorgezonden.

#### V. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND

- (71) Duitsland reageerde zowel op de inleiding van de formele onderzoeksprocedure als op de verlenging daarvan, waarbij het erop wees dat het bij GvH1 en GvH2 om twee verschillende ondernemingen zonder voortzetting van de bedrijfsactiviteiten ging, die dus in het kader van afzonderlijke procedures moesten worden behandeld. Duitsland beweerde voorts dat de financiële maatregelen ten gunste van GvH1 geen steun noch bestaande steun vormden. Wat GvH2 betreft, zei Duitsland dat de onderneming niet in moeilijkheden verkeerde, omdat de financieringsmaatregelen te haren gunste noch steun noch bestaande steun vormden, of als „de minimis” -steun moesten worden behandeld.
- (72) Duitsland reageerde niet op de opmerkingen van belanghebbenden die in het kader van de inleiding van de formele onderzoeksprocedure binnen waren gekomen. Wat de opmerkingen betreft die in het kader van de verlenging van de formele onderzoeksprocedure zijn binnengekomen, heeft Duitsland in zijn antwoorden van 5 en 21 september 2001 de door de onderneming verstrekte inlichtingen bevestigd en ontkend dat concurrenten van de verkoop werden uitgesloten.

#### VI. BEOORDELING

##### A. Steunmaatregelen in de zin van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag

- (73) Aan GvH1, GvHiA en GvH2/3 werd met staatsmiddelen bekostigde financiële steun verleend, die deze ondernemingen voordelen ten opzichte van hun concurrenten heeft opgeleverd. Omdat de porseleinmarkt in Europa een productmarkt is waar hevig om gevochten wordt en die onder overcapaciteit gebukt gaat, dreigen financiële voordelen die aan een onderneming worden gegeven ten opzichte van haar concurrenten de mededinging te vervalsen en oefenen zij een ongunstige invloed uit op het handelsverkeer tussen lidstaten.
- (74) Bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure is de Commissie tot de bevinding gekomen dat maatregel 1 geen steun was. De overige maatregelen worden daarentegen wel als staatssteun aangemerkt. Duitsland heeft het bij de inleiding en verlenging van de formele onderzoeksprocedure ingenomen standpunt van de Commissie dat GvH1 en GvHiA ondernemingen in moeilijkheden zijn, niet weerlegd. Duitsland voert echter aan dat een deel van de maatregelen ten gunste van deze ondernemingen geen steun waren. Bij dezen motiveert de Commissie haar standpunt opnieuw.

- (75) *Maatregelen 9 en 11*: Duitsland voerde eerst aan dat deze maatregelen door het toenmalige THA-regime waren gedekt. Toen de Commissie tot de bevinding kwam dat de maatregelen blijkbaar niet onder deze steunregeling vielen, bracht Duitsland daartegen in dat het niet om steunmaatregelen ging. Volgens Duitsland was de Treuhandanstalt verplicht de verliezen te dragen die voortvloeiden uit het verlies van orders uit Rusland en een defecte oven. Volgens Duitsland liep THA het risico dat er nog grotere verliezen zouden ontstaan door een confrontatie met de heer Jamalian voor de rechtbank, omdat de heer Jamalian ermee dreigde de privatiseringsovereenkomst te annuleren in plaats van met de herziening ervan in te stemmen. Duitsland voerde aan dat het deze maatregelen wegens het gedrag van een particuliere investeerder had moeten treffen.
- (76) In de privatiseringsovereenkomst stond niets over de plicht tot schadeloosstelling bij verlies van orders. Eind 1992, toen het verlies van opdrachten werd vastgesteld, was de privatisering ten gunste van de heer Jamalian reeds afgerond. Het is derhalve niet te rechtvaardigen dat THA voor deze verliezen moest opdraaien, respectievelijk dat de heer Jamalian de privatiseringsovereenkomst om die reden kon annuleren. Wat de schadeloosstelling voor de defecte oven betreft, was in de privatiseringsovereenkomst opgenomen dat alle garanties beperkt waren tot 10 % van de koopprijs en dat de aansprakelijkheid van de THA drie maanden na vaststelling van het gebrek en uiterlijk op 31 december 1992 verviel. De Commissie werd niet in kennis gesteld van de datum waarop het gebrek werd vastgesteld of waarop gerechtelijke stappen tegen de heer Jamalian werden ondernomen. Er waren geen berekeningen of rapporten beschikbaar waaruit op geloofwaardige wijze bleek dat het daadwerkelijk betaalde bedrag terug te voeren was op een faire schadevergoedingsregeling. Ten slotte werd pas na het verstrijken van de garantie van THA overeenstemming bereikt over de schadevergoeding, en overschreed het bedrag van de schadevergoeding het in de privatiseringsovereenkomst vastgestelde maximum. De Commissie kwam derhalve niet tot de slotsom dat de bovengenoemde maatregelen geen steun waren.
- (77) Wat maatregel 9 betreft, werd ten gunste van de heer Jamalian afgezien van betaling van de koopprijs. De Commissie beschouwt deze maatregel derhalve niet als steun voor GvH1.
- (78) *Maatregel 10*: met betrekking tot de garantie van THA werd eerst aangevoerd dat deze onder het toenmalige THA-regime viel. Nadat de Commissie tot de bevinding was gekomen dat de maatregelen blijkbaar niet onder deze steunregeling vielen, beweerde Duitsland dat het niet om steunmaatregelen ging. Duitsland zei dat de banken wegens het onroerend goed dat eigendom was van GvH1 de liquiditeit van de onderneming moesten waarborgen. Wegens onvoorzienbare vertragingen bij de overheid kwam dat onroerend goed echter niet onmiddellijk onbezwaard ter beschikking en verleende THA de garantie om ervoor te zorgen dat GvH1 beschikking kreeg over liquide middelen.
- (79) De Commissie neemt evenwel nota van het feit dat de privatiseringsovereenkomst THA niet verplichtte garant te staan voor de liquiditeit van GvH1. Voorts viel schadeloosstelling wegens vertragingen van overheidswege niet onder de aansprakelijkheid van THA. De Commissie stelde vast dat de overeenkomst geen grondslag voor het verlenen van de garantie bood en dat het doel en de omvang ervan bijgevolg niet konden worden nageetrokken. Zij merkte bovendien op dat op deze garantie pas bij de vrijgave van het onroerend goed, maar ten laatste in 1994, een beroep kon worden gedaan. De Commissie beschouwde deze maatregel dan ook als een bijkomend voordeel voor GvH1, dat niet op een wettelijke verplichting beruiste, niet beantwoordde aan het oorspronkelijke doel en niet door een particuliere investeerder zou zijn gegeven.
- (80) *Maatregelen 5, 7, 12, 17, 18, en 20-23 van publieke financiële instellingen*: Duitsland verklaarde dat de genoemde maatregelen geen steunmaatregelen waren. Zoals reeds in haar besluit tot inleiding en verlenging van de formele onderzoeksprocedure uiteengezet, gaat de Commissie ervan uit dat GvH1 in moeilijkheden verkeerde en ernstige schuldproblemen had. Volgens de Commissie is het dan ook zeer twijfelachtig of een particuliere investeerder, zelfs tegen de gewone marktvoorwaarden, een dergelijke financiële steun zou hebben gegeven. Bovendien blijkt uit de beschikbare informatie dat deze kredieten niet tegen de normale marktvoorwaarden werden verleend.

- (81) De kredieten in het kader van de maatregelen 17, 18, 20 en 21 werden met twee jaar vrijstelling van terugbetaling verleend. Zoals uit de volgende tabel blijkt, werden enkele kredieten beneden de referentierentevoet verleend, die volgens de mededeling van de Commissie van 9 september 1997 over de methode waarmee de referentie- en disconteringspercentages worden vastgesteld<sup>(11)</sup> bij ondernemingen in moeilijkheden met minstens 4 % had moeten worden verhoogd. Geen van deze kredieten werd derhalve tegen commerciële rentevoeten verleend.

Maatregel	Rentevoet	Referentierentevoet + 4 %
Maatregel 5	7,50 %	13,41 %
Maatregel 7	9,80 %	13,41 %
Maatregel 8	7,50 %	13,41 %
Maatregel 12	7,70 %	13,13 %
Maatregel 17	Onbekend voor particuliere leningen	10,62 %
Maatregel 18	7,25 %	10,62 %
Maatregel 20	8,40 %	11,62 %
Maatregel 21	8,40 %	11,62 %
Maatregel 22	9,50 %	13,13 %
Maatregel 23	Onbekend	13,13 %

- (82) De kredieten bij de maatregelen 5, 7, 8, 18, 20 en 22 waren in het kader van de in overweging 38 genoemde garantiepool gewaarborgd. Wat de geboden zekerheid betreft, stelt de Commissie vast dat dezelfde onroerende goederen nadien werden belast voor verschillende waarden, die niet door een externe evaluatie werden bevestigd. Voorts werden deze hypotheekrechten enkel voor HeLaBa gevestigd. De vastgestelde waarde van de installaties en de inrichting was ontoereikend om als voldoende zekerheid te gelden. Er zij bovendien op gewezen dat de genoemde activa direct of indirect, via na de privatisering verleende steunmaatregelen, werden gefinancierd. Op de particuliere garanties van de heer Jamalian — van niet nader te bepalen waarde — zou slechts een beroep kunnen worden gedaan, als alle andere zekerheden niet konden worden doorgezet. Volgens Duitsland hebben de financiële instellingen na de verkoop van de activa van GvH1 aan GvH2 ongeveer DEM (17 % van de kredieten) gekregen. Dat bedrag stemt overeen met een deel van het TAB-krediet overeenkomstig maatregel 33. De Commissie is van mening dat het lagere ingevorderde bedrag slechts een indicatie is voor de lagere waarde van de door een in moeilijkheden verkerende onderneming gestelde zekerheden en niets verandert aan het feit dat GvH1 een voordeel heeft gekregen dat niet aan een andere particuliere investeerder zou zijn gegeven.
- (83) Voor de kredieten in het kader van de maatregelen 12, 17 en 21 was door de staat een honoreringsgarantie van 90 % verleend. Dit betekende dat 90 % van het debiteurenrisico voor deze kredieten voor ondernemingen in moeilijkheden door de staat werd overgenomen. De Commissie constateert dat het bestaan van deze garanties een doorslaggevende factor is die banken ertoe aan kan zetten deze kredieten te verlenen. Het resterende debiteurenrisico van een onderneming met zware schuldenlast namen publiekrechtelijke kredietinstellingen zonder verdere zekerheidstelling op zich. De Commissie is derhalve niet van mening dat de publiekrechtelijke kredietinstellingen als particuliere investeerders zijn opgetreden.

<sup>(11)</sup> PB C 273 van 9.9.1997, blz. 3.



- (84) Er werd geen informatie verstrekt over de voorwaarden waaronder de lening in het kader van maatregel 23 werd verleend. De Commissie is derhalve van mening dat deze lening niet tegen commerciële rentevoeten werd verleend. De genoemde lening werd eerst zonder zekerheidstelling verleend, wat niet gebruikelijk is bij particuliere investeerders, zeker niet als men weet in welke financiële situatie de onderneming zich op dat moment bevond. Op verzoek van de Sparkasse d.d. 17 augustus 1994 ging de onderneming een hypothecaire schuld ten bedrage van 1,6 miljoen DEM aan. Er is geen verdere informatie beschikbaar over de vestiging van deze hypotheek. De Commissie kan derhalve niet uitsluiten dat ze betrekking heeft op dezelfde activa die reeds in het kader van de garantiëpool waren verpand. De Commissie is van mening dat de vestiging van de hypotheekschuld niets verandert aan het feit dat de lening op onbekende voorwaarden en gedurende een jaar zonder zekerheidstelling werd verleend aan een onderneming in moeilijkheden. Na beëindiging van de faillissementsprocedure kreeg de Sparkasse 0,75 miljoen DEM terug. Zoals eerder gezegd, had de hypotheekschuld betrekking op activa die reeds direct of indirect met steunmaatregelen van de overheid ten gunste van GvH1 waren gefinancierd. Een gedeeltelijke terugbetaling in het kader van de faillissementsprocedure verandert ex post niets aan de waarde van het krediet.
- (85) Tegen de achtergrond van de ernstige moeilijkheden van de onderneming, de toegepaste rentevoet en het ontbreken van acceptabele particuliere zekerheden kan de Commissie alleen maar concluderen dat deze kredieten, mogelijkerwijze voor het volle bedrag, steun waren. Het bedrag van de overheidsgaranties wordt niet als nieuwe steun in rekening gebracht om dubbel telling te voorkomen.
- (86) *Maatregel 24:* er wordt beweerd dat de vooruitbetaling door TAB voor onroerend goed dat door een openbare instelling zou worden gekocht, geen steun was. De Commissie is evenwel overeenkomstig haar mededeling van 10 juli 1997 betreffende staatssteunelementen bij de verkoop van gronden en gebouwen door openbare instanties <sup>(12)</sup> van mening dat de prijs voor het onroerend goed niet door een onafhankelijke deskundige werd vastgesteld. De Commissie kan er bovendien niet van uitgaan dat een investeerder een onderneming aan de rand van de insolventie, waarvan alle vermogensbestanddelen reeds werden bezwaard, op commerciële voorwaarden een dergelijke vooruitbetaling zou verlenen zonder een contract te ondertekenen of zekerheidstelling te eisen. De Commissie kan bijgevolg niet uitsluiten dat deze vooruitbetaling steun vormde.
- (87) *Maatregel 28:* zoals reeds bij de inleiding van de formele onderzoeksprocedure gezegd, wordt dit door een overheidsbank aan een faillerende onderneming verleende krediet voor het volle bedrag als steun aangemerkt. De Commissie is van oordeel dat een faillerende onderneming van een particuliere investeerder geen krediet had gekregen zonder dat deze laatste, naast een overheidsgarantie, nog bijkomende zekerheden had verlangd. Het feit dat het krediet volledig, met inbegrip van de rente, werd terugbetaald, verandert niets aan deze evaluatie, omdat de onderneming een voordeel heeft gekregen dat het van particuliere investeerders nooit op commerciële voorwaarden had gekregen.
- (88) *Maatregel 30:* volgens Duitsland werd de schuld als niet-preferente vordering door de curator betwist. Duitsland heeft tegen dit besluit geen bezwaar aangetekend, omdat de curator had bekendgemaakt dat niet-preferente vorderingen geen evenredig aandeel zouden krijgen. De Commissie heeft evenwel vastgesteld dat niet-preferente vorderingen wel een aandeel kregen. Duitsland kon niet bewijzen dat de vermoedelijke kosten van een beroep hoger zouden zijn geweest dan het aandeel dat Duitsland zou hebben gekregen als deze vordering als preferent zou zijn ingedeeld. Bovendien heeft Duitsland niet eens de mogelijkheid van een succesvol beroep overwogen. De Commissie kan derhalve niet concluderen dat Duitsland bij het afzien van deze vordering volgens de beginselen van een particuliere crediteur heeft gehandeld. Dit bedrag vormt bijgevolg steun.
- (89) Duitsland beweert dat GvH2/3 op geen enkel moment een onderneming in moeilijkheden is geweest en dat verschillende financieringsmaatregelen ten gunste van de onderneming derhalve geen steun vormden. Zowel bij de inleiding als bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure werd GvH2 sinds zijn oprichting als een onderneming in moeilijkheden beschouwd. De Commissie verwijst terzake naar haar uitvoerige analyse bij de inleiding en verlenging van de formele onderzoeksprocedure en merkt op dat uit het beschikbare jaarverslag duidelijk blijkt dat GvH2/3 diep in de schulden zat en ondanks kwijtschelding van schulden en navolgende kapitaalbreng door de staat sinds zijn oprichting met verlies heeft gewerkt. De met overheidsmiddelen bekostigde financieringsmaatregelen ten gunste van de onderneming worden derhalve als steun aangezien. De Commissie verwijst hierbij naar haar beoordeling van de verschillende betwiste maatregelen afzonderlijk.

(12) PB C 209 van 10.7.1997, blz. 3.

- (90) *Maatregelen 31 en 32:* Duitsland legde door PME opgestelde rapporten voor, waarmee het probeerde te bewijzen dat GvH2 niet sinds zijn oprichting in moeilijkheden verkeerde en dat TIB derhalve als een particuliere investeerder heeft gehandeld met de bedoeling winst te maken. Zoals eerder gezegd, wordt enkel in het rapport van 15 december 1995 bij de voor 1996 en 1997 verwachte resultaten van de onderneming rekening gehouden met de TIB-participatie van 49 %. De prognoses van het rapport werden hierboven reeds aangegeven.
- (91) De Commissie vindt de geprognosticeerde omzetcijfers onrealistisch, omdat ze niet op een passende marktanalyse berusten. In het licht van de voorgaande prestaties van de onderneming en het feit dat de porseleinsector sinds 1992 met overcapaciteit te kampen heeft, konden zelfs de voor het ongunstigste scenario opgegeven omzetcijfers nuchter bekeken onmogelijk worden gehaald. Bovendien kon de herstructurering van GvH1 geen succes worden genoemd, zodat het duidelijk had moeten zijn dat bij voortzetting van de bedrijfsactiviteit tot een grondige herstructurering moest worden overgegaan om doeltreffend te kunnen werken. Dat zo'n proces slechts twee jaar in beslag zou nemen valt te betwijfelen en bovendien zou een aanzienlijke financiële bijdrage van de aandeelhouder nodig zijn geweest. Zelfs de meest optimistische voorspelde resultaten zouden voor de staat nog geen winst hebben betekend. De Commissie kan er niet van uitgaan dat TIB als investeerder tegen marktvoorwaarden heeft gehandeld.
- (92) *Maatregelen 33-35, 37 en 38 van overheidsbanken:* in weerwil van de beweringen van Duitsland stelt de Commissie vast dat uit de financiële resultaten van GvH2 blijkt dat de onderneming in moeilijkheden verkeerde ten tijde van de toekenning van de maatregelen. Het is zeer twijfelachtig dat een particuliere investeerder de onderneming, zelfs tegen commerciële voorwaarden, een dergelijke financiële steun zou hebben verleend. Zoals uit de onderstaande tabel blijkt, werd bovendien geen van de kredieten tegen de commerciële rentevoeten verleend.

Maatregel nr.	Rentevoet	Referentierentevoet plus 4 %
Maatregel 33	5,50 %	10,99 %
Maatregel 34	5,50 %	10,99 %
Maatregel 35	7,25 %	11,33 %
Maatregel 37	8,00 %	9,54 %
Maatregel 38	6,25 %	9,54 %

- (93) Deze kredieten van TAB werden met verschillende pandrechten op de activa van de onderneming gewaarborgd. De Commissie wijst er nogmaals op dat de vermogensbestanddelen van GvH1 niet in het kader van een open, transparante en onvoorwaardelijke aanbidding werden gekocht. Deze vermogensbestanddelen werden rechtstreeks met steun gefinancierd en kunnen niet als particuliere zekerheden worden beschouwd. Bovendien werd in een expertise voor 1998 als waarde van de gronden, gebouwen en installaties 3,560 miljoen DEM aangegeven. Dit bedrag kan gezien de omvang van de kredieten niet als een voldoende zekerheid worden beschouwd. Voorts blijkt uit het feit dat TAB afstand heeft gedaan van zijn plaats op de crediteurenlijst (maatregel 41) dat het stellen van de zekerheid een zuiver formele aangelegenheid, zonder bedoeling van executie, was.
- (94) Gezien de ernstige moeilijkheden van de onderneming, de toegepaste rentevoet en het ontbreken van acceptabele particuliere zekerheden kan de Commissie slechts tot de conclusie komen dat deze kredieten, mogelijkerwijze voor het volle bedrag, steun vormden.

- (95) *Maatregel 41*: het afstand doen door TAB van zijn plaats op de crediteurenlijst. Deze maatregel verschaft de onderneming een voordeel, omdat ze niet verplicht was deze kredieten onmiddellijk terug te betalen. De maatregel moet derhalve als steun worden beschouwd. Het bedrag wordt niet in rekening gebracht om dubbelstelling te voorkomen.

#### B. Steunmaatregelen die onder goedgekeurde steunregelingen zouden vallen

- (96) Een deel van de steunmaatregelen ten gunste van GvH1, GvHiA en GvH2/3 zou in het kader van goedgekeurde steunregelingen zijn verleend. Omdat de Commissie ernstig betwijfelde of deze steunmaatregelen wel voldeden aan de voorwaarden van de regelingen in het kader waarvan zij zouden zijn verleend, gelastte zij overeenkomstig artikel 10, lid 3, van Verordening (EG) nr. 659/1999 van de Raad van 22 maart 1999 tot vaststelling van nadere bepalingen voor de toepassing van artikel 93 van het EG-Verdrag<sup>(13)</sup> haar alle voor de beoordeling noodzakelijke bescheiden, inlichtingen en gegevens te verstrekken.
- (97) Bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure verklaarde de Commissie dat volgens de beschikbare informatie de maatregelen 2, 3 en 4 beantwoordden aan de voorwaarden van de goedgekeurde steunregelingen in het kader waarvan zij waren verleend. Deze maatregelen werden dan ook als bestaande steun beschouwd, die niet opnieuw door de Commissie moest worden beoordeeld. De Commissie stelde voorts dat op basis van de informatie waarover zij beschikt niet kon worden geconcludeerd dat de maatregelen 6, 8, 13, 15, 16, 19, 25, 26, 36, 40 en 43 voldeden aan de voorwaarden van de goedgekeurde steunregelingen, in het kader waarvan zij zouden zijn verleend. Deze evaluatie werd gedeeltelijk herzien in het licht van de informatie die na de verlenging van de formele onderzoeksprocedure beschikbaar kwam.
- (98) *Maatregel 6*: een garantie van 7,68 miljoen DEM van DtA, die in het kader van een goedgekeurde steunregeling zou zijn verleend<sup>(14)</sup>. In weerwil van de beweringen van Duitsland blijft de Commissie bij haar mening dat de garantie de in de goedgekeurde steunregeling voorgeschreven drempel van DEM overschrijdt en geen rekening houdt met de cumulatieregels. De Commissie gaat er dan ook van uit dat deze garantie kennelijk niet door de regeling was gedekt en als ad-hocsteun moet worden beschouwd.
- (99) *Maatregel 8*: een lening van DEM die in het kader van een goedgekeurde steunregeling werd verleend<sup>(15)</sup>. De Commissie gaat er op basis van de beschikbare informatie van uit dat de lening blijkbaar was gedekt door de regeling volgens welke ze was verleend, en derhalve als bestaande steun moet worden beschouwd.
- (100) *Maatregel 13*: de Commissie wijst er nogmaals op dat deze maatregel werd verleend in het kader van een steunregeling ten aanzien waarvan de Commissie een formele onderzoeksprocedure wegens misbruik van steun heeft ingeleid<sup>(16)</sup>. De Commissie wijst er voorts op dat deze regeling enkel was bestemd voor KMO's die niet in moeilijkheden verkeerden<sup>(17)</sup>. Volgens de verstrekte gegevens was GvH1 op geen enkel moment een KMO en verkeerde het ten tijde van de verlening van deze subsidie in moeilijkheden. De Commissie gaat er dan ook van uit dat de subsidie kennelijk niet was gedekt door de regeling in het kader waarvan ze zou zijn verleend, en als ad-hocsteun moet worden beoordeeld.
- (101) *Maatregelen 15, 16 en 19*: Duitsland beweert dat de Commissie op de hoogte was van de regeling in het kader waarvan deze garanties werden verleend en dat de garanties derhalve als bestaande steun hadden moeten worden beoordeeld<sup>(18)</sup>. De Commissie stelt evenwel vast dat uit een inschrijving als niet-aangemelde steun niet mag worden geconcludeerd dat de regeling werd goedgekeurd; deze garanties zijn derhalve als ad-hocsteun te beschouwen.

<sup>(13)</sup> PB L 83 van 27.3.1999, blz. 1.

<sup>(14)</sup> N 591/90, SG (90) D/91620 van 20 december 1990.

<sup>(15)</sup> N 318/1990, SG (90) D/ 27178 van 14 november 1990.

<sup>(16)</sup> C 69/1998, ex N 408/1993.

<sup>(17)</sup> Overeenkomstig deze regeling hebben KMO's maximaal 250 werknemers en hetzij een omzet van 40 miljoen DEM, of activa ter waarde van 20 miljoen DEM.

<sup>(18)</sup> NN 25/95.

- (102) *Maatregel 25*: investeringstoelagen die in het kader van goedgekeurde regionale steunregelingen zouden zijn verleend<sup>(19)</sup>. Na beoordeling van de haar door Duitsland beschikbaar gestelde informatie is de Commissie tot de slotsom gekomen dat bij het verlenen van de maatregelen de in de genoemde regelingen voorgeschreven drempels werden gerespecteerd en de investeringstoelagen derhalve bestaande steun vormden.
- (103) *Maatregel 26*: de Commissie heeft aan de hand van de beschikbare informatie nageetrokken of de subsidies voor onderzoek en ontwikkeling beantwoordden aan de voorwaarden van de regeling in het kader waarvan zij waren verleend<sup>(20)</sup>, in het bijzonder de voorwaarden inzake de maximaal toegestane steun per jaar en de intensiteit. Haar conclusie was dat het om bestaande steun ging.
- (104) *Maatregel 27*: zoals reeds bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure gezegd, beantwoordden de subsidies ter bevordering van de werkgelegenheid blijkbaar niet aan de voorwaarden van de regeling uit hoofde waarvan zij werden verleend<sup>(21)</sup>. De Commissie wijst erop dat in de regeling wordt bepaald dat dergelijke maatregelen niet als steun gelden, omdat ze geen voordeel aan een bepaalde onderneming bieden. Geprivatiseerde ondernemingen kunnen derhalve geen aanspraak maken op dergelijke maatregelen, omdat de ontwikkelde projecten na de privatisering de eigen belangen en niet het algemene belang dienen. Uit de beschikbare informatie blijkt dat het doel van het project er eigenlijk in bestond af te geraken van een deel van de oude machines en installaties van GvH1. Het project werd derhalve in het eigen belang van de onderneming uitgevoerd. De Commissie kan bijgevolg niet concluderen dat het project geen economisch voordeel voor GvH1 vormde. De Commissie wijst er bovendien op dat geprivatiseerde ondernemingen niet aan soortgelijke projecten mogen deelnemen en dat de subsidies door de deelstaat Thüringen werden verleend, hoewel dergelijke subsidies uitsluitend door het Bondsbureau voor werkgelegenheid mogen worden verleend. De Commissie blijft er dus bij dat deze subsidies steun vormden die als ad-hocsteun wordt beschouwd.
- (105) *Maatregel 36*: directe investeringssubsidies die uit hoofde van een regionale steunregeling<sup>(22)</sup> zouden zijn verleend tot het maximaal toegestane bedrag voor KMO's overeenkomstig Aanbeveling 96/280/EG van de Commissie van 3 april 1996 betreffende de definitie van kleine en middelgrote ondernemingen<sup>(23)</sup>. Zoals de Commissie reeds bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure zei, gold GvH2 ten tijde van de toekenning van de subsidie niet als een KMO. De Commissie blijft er — ondanks de tegenwerping van Duitsland dat de datum waarop de steun is aangevraagd in aanmerking moet worden genomen — bij dat de steun duidelijk niet beantwoordt aan de voorwaarden van de regeling en als ad-hocsteun moet worden beschouwd<sup>(24)</sup>.
- (106) *Maatregel 39*: de Commissie komt gedeeltelijk terug op haar oordeel over de na 1997 verleende subsidies. De in 1996 verleende subsidies ten bedrage van ongeveer 0,686 miljoen DEM waren op dezelfde regeling als maatregel 27 gebaseerd en beantwoordden om dezelfde redenen niet aan de voorwaarden van deze regeling. De in 1997 verleende subsidies ten bedrage van circa 1,358 miljoen DEM berustten evenwel op een andere goedgekeurde steunregeling<sup>(25)</sup>. Volgens de beschikbare informatie werden de voorwaarden van deze regeling vervuld. Bij het laatstgenoemde bedrag gaat het dus om bestaande steun.

<sup>(19)</sup> Investitionszulagengesetze van 1991 (C 59/91, SG (92) D/8068 van 18 juni 1993) en 1993 (nr. 561/92, SG (92) D/16623 van 24 november 1992). Deze regelingen voorzien in verschillende steunintensiteiten voor grote en kleine ondernemingen. Daarnaast moeten bepalingen inzake cumulatie met andere regionale steunmaatregelen worden gerespecteerd.

<sup>(20)</sup> N 477/91, SG (91) D/ 22704 van 25 november 1991.

<sup>(21)</sup> NN 117/92, SG (95) D/ 341 van 13 januari 1995.

<sup>(22)</sup> 24e kaderplan van de gemeenschappelijke taak „verbetering van de regionale economische structuren”. N 531/95 (PB C 291 van 4.10.1996, blz. 4).

<sup>(23)</sup> PB L 107 van 30.4.1996, blz. 4.

<sup>(24)</sup> Zie Verordening (EG) nr. 69/2001 van de Commissie: „De de-minimissteun wordt geacht te zijn verleend op het tijdstip waarop de begunstigde een wettelijke aanspraak op de steun verwerft” (PB L 10 van 13.1.2001, blz. 30). Zie ook bijlage II bij Verordening (EG) nr. 70/2001 van de Commissie, waar telkens wordt verwezen naar de toekenning van de steun (PB L 10 van 13.1.2001, blz. 33). Zie ook Verordening (EG) nr. 659/1999, waar voortdurend het begrip „toekenning” van de steun wordt gebruikt (voetnoot 16).

<sup>(25)</sup> NN 107/97, van kracht sinds 1 april 1997, goedgekeurd bij brief SG (98) 1049 d.d. 6 februari 1993.

- (107) *Maatregel 40*: aan de hand van de door Duitsland beschikbaar gestelde informatie komt de Commissie tot de slotsom dat bij de belastingrestitutie voor investeringen de in de regeling vastgestelde drempels werden gerespecteerd <sup>(26)</sup>. Deze subsidies vormden derhalve bestaande steun.
- (108) *Maatregel 43*: in de periode 1997-2000 verleende subsidies voor onderzoek en ontwikkeling die bij de verlenging van de onderzoeksprocedure werden beoordeeld als kennelijk niet door de overeenkomstige regeling voor KMO's gedekt <sup>(27)</sup>. Volgens de jaarverslagen lag GvH2 in 2000 onder de drempel voor KMO's, maar in deze verslagen werd blijkbaar geen rekening gehouden met de werknemers van Glashütte Schmiedefeld. Bovendien kan een onderneming slechts als KMO worden aangemerkt, als dit verschijnsel zich twee opeenvolgende jaren voordoet, zodat deze subsidies nog altijd als nieuwe steun moeten worden beschouwd.
- (109) In het licht van de hierboven uiteengezette feiten vormen de maatregelen 2, 3, 4, 8, 25, 26 en delen van de maatregelen 39 en 40 volgens de beschikbare informatie bestaande steun. Bij de beoordeling van de evenredigheid moet rekening worden gehouden met het bedrag dat zij vertegenwoordigen.

### C. „De minimis” -steun

- (110) Duitsland beweert dat de maatregelen 15, 16, 21 en 42 onder de „de minimis” -regeling vallen. Volgens deze regeling bedraagt het plafond voor „de minimis” -steun 100 000 EUR over een periode van drie jaar, beginnend met de toekenning van eerste „de minimis” -steun. Het plafond geldt voor de totale steun van overheidswege die als „de minimis” -steun wordt beschouwd; de „de minimis” -regel laat de mogelijkheid onverlet dat de begunstigde in het kader van een andere door de Commissie goedgekeurde steunregeling aanspraak op steun verwerft.
- (111) Wat de garanties in het kader van de maatregelen 15, 16 en 21 betreft, is de Commissie van mening dat uit het feit dat ter voorkoming van dubbelbetaling het bedrag ervan niet in aanmerking wordt genomen, niet kan worden besloten dat ze geen steun vormen. In de mededeling van de Commissie van 11 maart 2000 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op staatssteun in de vorm van garanties <sup>(28)</sup> staat: „Wanneer, op het tijdstip waarop de lening wordt toegekend, de waarschijnlijkheid dat de kredietnemer in gebreke zal blijven, groot is omdat hij bijvoorbeeld in financiële moeilijkheden verkeert, kan het subsidie-equivalent van de garantie zelfs even hoog zijn als het daadwerkelijk door die garantie gedekte bedrag”. Dat betekent dat het steunelement bij deze garanties 90 % uitmaakt van de kredieten waarop die garanties betrekking hebben, m.a.w. de „de minimis” -regelingen werden fors overschreden.
- (112) In het kader van maatregel 42 werden in de periodes 1996-2000 en 1999-2000 subsidies verleend die onder de „de minimis” -regelingen vallen. Duitsland heeft verklaard dat de voorwaarden voor de toepassing van deze regeling werden vervuld. De Commissie gaat er derhalve van uit dat deze bedragen door de „de minimis” -regeling zijn gedekt.

### D. Uitzondering op het steunverbod overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag

- (113) In het licht van deze verklaringen moet steun ten bedrage van circa 139,39 DEM door de Commissie als ad-hocsteun worden beschouwd. In artikel 87, leden 2 en 3, van het EG-Verdrag worden uitzonderingen op het principiële steunverbod uit hoofde van lid 1 geregeld.

<sup>(26)</sup> Het Investitionszulagengesetz van 1996 voorziet in verschillende steunintensiteiten voor kleine en grote ondernemingen (N 494/95, SG (95) D/17154 van 27 december 1995).

<sup>(27)</sup> N 331/96, SG (97) D/482 van 23 januari 1997.

<sup>(28)</sup> PB C 71 van 11.3.2000, blz. 14, punt 3.2.

- (114) De uitzonderingsbepalingen van artikel 87, lid 2, van het EG-Verdrag zijn in het onderhavige geval niet van toepassing omdat de steunmaatregelen niet van sociale aard zijn noch aan individuele gebruikers worden verleend, noch tot herstel van schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen dienen, en evenmin worden verleend voor de economie van bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland.
- (115) Verdere uitzonderingen op het steunverbod worden bij artikel 87, lid 3, onder a) en c), van het EG-Verdrag geregeld. Omdat de hoofddoelstelling van de steunmaatregelen niet de regionale ontwikkeling is, maar het herstel van de levensvatbaarheid op langere termijn van een onderneming in moeilijkheden, komen alleen de uitzonderingsbepalingen van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag in aanmerking. Artikel 87, lid 3, onder c), voorziet in de goedkeuring van steunmaatregelen van de staat die de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt er niet zodanig door worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad. Voor de beoordeling van reddings- en herstructureringssteun heeft de Commissie speciale kaderregelingen of richtsnoeren uitgewerkt. Na haar onderzoek gaat de Commissie ervan uit dat geen van de andere communautaire kaderregelingen, bijvoorbeeld voor O & O-, milieu-, KMO- of werkgelegenheids- en opleidingssteun op het onderhavige geval van toepassing is.
- (116) Omdat de steun, zoals uit het bovenstaande blijkt, vóór 30 april 2000 werd toegekend, moet voor de beoordeling de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden van 23 december 1994 <sup>(29)</sup> worden toegepast <sup>(30)</sup>. De Commissie wijst erop dat deze kaderregeling een codificatie is van de praktijk van de Commissie bij de beoordeling van verenigbaarheid van reddings- en herstructureringssteun met de gemeenschappelijke markt. De kaderregeling is dus ook van toepassing op steun die vóór 1994 werd verleend, aangezien zij een jarenlange praktijk van de Commissie weerspiegelt.
- a) *Herstel van de levensvatbaarheid*
- (117) Voor de toekenning van herstructureringssteun is een haalbaar, samenhangend en ingrijpend herstructureringsplan voor het herstel van de levensvatbaarheid op langere termijn van de onderneming binnen een redelijk tijdsbestek en op basis van realistische veronderstellingen vereist. Herstructureringssteun mag in de regel slechts eenmaal worden verleend.
- (118) In het onderhavige geval zijn GvH1, GvHiA en GvH2/3 in het genot van doorlopende steunmaatregelen gekomen, die vermoedelijk voor herstructurering werden verleend op basis van een reeks plannen die aan de Commissie werden toegezonden. Op het laatste plan na zijn al deze plannen mislukt, en het is moeilijk vast te stellen welke maatregelen daadwerkelijk werden uitgevoerd. De Commissie maakt een onderscheid tussen twee belangrijke herstructureringsperiodes: 1990-1995 en vanaf 1995. Het faillissement van GvH1 en de investeerderswissel waren ingrijpende stappen voor het herstructureringsproces. Toch voltrokken zich in beide periodes belangrijke veranderingen.

#### De eerste herstructureringsperiode

- (119) In het eerste plan werd vastgesteld dat de markt verzadigd was en werd voorspeld dat 50-70 % van de capaciteit in Thüringen en Saksen buiten bedrijf zou worden gesteld. Desalniettemin ging GvH1 uit van een verdubbeling van zijn afzet in de komende twee jaar, waarbij grote hoop werd gesteld in de positieve effecten van de gemeenschappelijke markt. Volgens de Commissie waren deze cijfers te optimistisch en leek dit eerste plan, dat volledig met overheidsmiddelen en via boekhoudkundige maatregelen werd gefinancierd, niet te berusten op interne maatregelen, maar op externe factoren waarop de onderneming geen invloed had.

<sup>(29)</sup> PB C 368 van 23.12.1994, blz. 12.

<sup>(30)</sup> Onder punt 7.5 van de richtsnoeren van 1999 (in 1994 kaderregeling genoemd) staat: „De Commissie zal de verenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt van alle reddings- en herstructureringssteun die zonder toestemming van de Commissie [...] wordt toegekend, onderzoeken [...] op de grondslag van de ten tijde van de toekenning van de steun geldende richtsnoeren.” (PB C 288 van 9.10.1999, blz. 2).

- (120) Het herziene plan voor de periode 1993-1996 voorzag opnieuw in de toekenning van steun. Volgens de Commissie was het verlies van orders uit Rusland en Iran niet toe te schrijven aan externe oorzaken die de onderneming niet had kunnen voorzien, maar wel aan verkeerde voorspellingen van de marktontwikkeling. De vervanging van een defecte oven was evenmin aan externe factoren te wijten en aangezien de investeerder bij de Treuhand een recht op garantie deed gelden, ziet het ernaar uit dat dit ten tijde van de privatisering wel degelijk had kunnen worden voorzien. Bovendien is een uitzondering op het beginsel dat herstructureringssteun slechts eenmaal mag worden verleend, enkel toelaatbaar indien een herstructureringsplan het herstel van de levensvatbaarheid op langere termijn waarborgt. In het licht van de tot dan door GvH1 bereikte resultaten, de te grote schuldenlast, de verzadiging van de markt en de instorting van de traditionele markten van GvH1 betwijfelt de Commissie dat het herziene plan haalbaar was. De prognoses inzake de afzet bleken opnieuw te optimistisch<sup>(31)</sup>, berustten niet op een marktanalyse, en ofschoon op de dringende noodzaak van een herbespreking van de schulden werd gewezen, werd er niets over concrete stappen gezegd. Deze twijfels worden bevestigd door het feit dat GvH1 in 1995 het faillissement aanvroeg.
- (121) Ten tijde van de toekenning van steunmaatregelen aan GvHiA beschikte de onderneming voor de failliete boedel niet over een herstructurerings- of afwikkelingsplan. Zoals reeds bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure aangegeven, beantwoordden de kredieten in het kader van de maatregelen 28 en 29 niet aan de voor reddingssteun vastgestelde criteria. De algemeen aanvaarde periode van zes maanden werd zonder enige motivering ver overschreden. Duitsland heeft geen bewijzen voorgelegd dat de kredieten tegen marktvoorwaarden werden verleend. Het afstand doen van de vordering bij maatregel 30 houdt geen liquiditeit in. Er zijn geen bewijzen voorhanden dat het bedrag van de kredieten beperkt bleef tot wat nodig was om de onderneming voort te zetten. Ten slotte was het in het licht van de algemene overcapaciteit in de porseleinindustrie onwaarschijnlijk dat deze maatregelen geen onaanvaardbare nadelige gevolgen voor deze bedrijfstak in de andere lidstaten hadden. Omdat er voor GvHiA geen herstructureringsplan beschikbaar was, beantwoordden deze maatregelen ook als herstructureringssteun niet aan de criteria voor verenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt.

#### De tweede herstructureringsperiode

- (122) Gezien de ontwikkeling van GvH1 is het twijfelachtig dat het faillissement als onvoorzienbaar aan te merken zou zijn. Bij de oprichting van GvH2 werd de volgende herstructureringssteun verleend, die niet gerechtvaardigd was. Bovendien blijkt uit de voorgelegde rapporten dat ook het herstel van de levensvatbaarheid op langere termijn twijfelachtig was. In het rapport van 15 december 1995, waarin de situatie in het licht van de TIB-participatie wordt geanalyseerd, ontbraken een marktanalyse en een overzicht van de herstructureringskosten (afgezien van investeringen) en werden bovendien geen inlichtingen gegeven over de manier waarop men de herstructureringskosten zou financieren. Het geplande herstel van de levensvatbaarheid werd geschetst aan de hand van drie mogelijke scenario's waarin werd uitgegaan van verschillende afzetvolumes, die geen van alle op realistische veronderstellingen bleken te berusten. Gelet op het feit dat de porseleinsector sinds 1992 met overcapaciteit te kampen heeft, waren zelfs de voor het ongunstigste geval voorspelde omzetcijfers waarschijnlijk niet haalbaar. Zo hoge omzetcijfers waren nooit eerder gehaald en het was zo goed als uitgesloten dat een onderneming die uit een faillissementsprocedure was ontstaan dit zou aankunnen. Bovendien was de herstructurering van GvH1 niet geslaagd, zodat het duidelijk had moeten zijn dat bij voortzetting van de bedrijfsactiviteit een ingrijpende herstructurering nodig was om een effectieve exploitatie mogelijk te maken. Het valt te betwijfelen dat een dergelijk proces slechts twee jaar in beslag zou nemen.
- (123) Deze twijfels werden ook bevestigd door het rapport van een externe accountant over het jaar 1997, die in zijn verslag van 3 juli 1998 tot de slotsom kwam dat men niet kon vaststellen of een succesvolle herstructurering van GvH2 mogelijk was. Als belangrijkste reden hiervoor noemde hij de in verhouding tot de beperkte orderportefeuille te optimistische inschatting van de ontwikkeling van de omzet.

<sup>(31)</sup> Zonder enige motivering werd van een omzetsijging van 1 DEM tot meer dan 4 DEM in één jaar tijd uitgegaan.

- (124) Het herstructureringsplan werd in 1998 herzien bij de overname door de heer Frowein, die voor 1999 op een positief bedrijfsresultaat van 0,195 miljoen DEM en voor 2000 van 0,655 miljoen DEM rekende. Deze prognoses werden gemaakt tegen de achtergrond van verliezen ten bedrage van 0,8 miljoen DEM in juni 1998. Twee maanden later waren de verliezen echter reeds opgelopen tot het viervoudige. De planning werd opnieuw herzien. De berekening van de verwachte resultaten berustte op een kwijtschelding van schulden die de heer Frowein blijkbaar bij de overname was beloofd,<sup>(32)</sup> maar blijkbaar op dat moment nog niet had plaatsgevonden. Daarnaast verwachtte de onderneming nieuwe kredieten van banken, waar ook niets van terechtgekomen is. Blijkbaar hebben de banken hun steun ingetrokken, met uitzondering van de TAB-bank, die nog in 1999 ermee heeft ingestemd afstand te doen van haar plaats op de crediteurenlijst om insolventie van de onderneming te voorkomen. De Commissie beschouwt dit als verdere herstructureringssteun, die na de vorige herstructureringssteun bijna niet te rechtvaardigen is. Er is geen motivering in verband met het beginsel van „eenmalige steun” gegeven.
- (125) De tweede herziening van dit plan werd in 1999 door een adviesbureau bekeken. In zijn rapport kwam het bureau tot de conclusie dat tot op 31 december 1998 in de onderneming verliezen ten bedrage van 8,166 miljoen DEM niet door kapitaal waren gedekt en dat voor het voortbestaan van de onderneming kwijtschelding van schulden, nieuwe inbreng van kapitaal, alsook uitvoering van investeringen onontbeerlijk waren. De solventie van de onderneming werd in dit rapport uitdrukkelijk niet onderzocht. De Commissie stelt vast dat de onderneming volgens de balans voor 2000 een bedrijfsresultaat van 24 000 DEM heeft gerealiseerd. In het jaarverslag 2000 wordt evenwel een schuldenlast van 9,298 miljoen DEM opgegeven. Dit vormde een bevestiging van de twijfels die de Commissie omtrent het herstel van de levensvatbaarheid van GvH2/3 zowel bij de inleiding als bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure had geuit.
- (126) Op grond van het bovenstaande kwam de Commissie tot de conclusie dat de herhaalde verlening van steun niet was gerechtvaardigd door externe en onvoorzienbare redenen. De steun werd evenmin verleend op basis van een herstructureringsplan dat op realistische veronderstellingen berustte en tot een herstel van de levensvatbaarheid op langere termijn van de onderneming moest leiden.
- b) *Geen ongerechtvaardigde vervalsing van de mededinging*
- (127) Het herstructureringsplan moet maatregelen omvatten om nadelige gevolgen voor de concurrenten te beperken, omdat de steun anders het gemeenschappelijke belang zou schaden en niet overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag van het steunverbod zou kunnen worden vrijgesteld. Als uit een evaluatie van vraag en aanbod blijkt dat er op een betrokken markt binnen de Gemeenschap waarop de onderneming actief is, structurele overcapaciteit bestaat, dan moet het herstructureringsplan een in verhouding tot de toegekende steun staande bijdrage leveren tot de herstructurering van de branche in de betrokken markt door een onomkeerbare vermindering of opheffing van capaciteit.
- (128) De porseleinmarkt is verzadigd en heeft te kampen met overcapaciteit. Steunmaatregelen die aan een onderneming in deze sector worden verleend, leiden dus onvermijdelijk tot een ernstige vervalsing van de mededinging en een ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer tussen lidstaten. Gezien de hoge steunbedragen waarom het in het onderhavige geval gaat, dient de bijdrage van de begunstigde op het gebied van de capaciteitsvermindering heel aanzienlijk te zijn.
- (129) De verschillende voorgelegde herstructureringsplannen voorzien zowel voor het personeel als voor de productievolumes in capaciteitsverminderingen. Na het eerste herstructureringsplan had GvH1 per december 1991 626 werknemers en per december 1999 269 werknemers in dienst. Wat de productie betreft, verklaarde Duitsland dat het productievolume in de eerste herstructureringsperiode werd teruggebracht van 8 000-6 500 ton per jaar tot 4 000 ton per jaar. Voorts meldde Duitsland dat de vervanging van meerdere ovens door één enkele oven in een verdere vermindering van de productie tot ongeveer 2 300 ton per jaar resulteerde. Duitsland voegde daaraan toe dat de ovens werden vernield en de productieoppervlakte werd verminderd.

<sup>(32)</sup> Volgens een brief van de heer Frowein d.d. 3 januari 1998 die in bezit van de Commissie is.



- (130) Aan de hand van de door Duitsland verstrekte nadere informatie komt de Commissie tot het besluit dat er inderdaad een duurzame capaciteitsvermindering heeft plaatsgevonden.

c) *Verhouding tot kosten en baten van de herstructurering*

- (131) De omvang en het bedrag van de steun moeten beperkt blijven tot wat strikt noodzakelijk is voor de herstructurering en in verhouding staan tot de uit het oogpunt van de Gemeenschap verwachte baten. Daarom moeten de investeerders met eigen middelen een bijdrage aan het herstructureringsplan leveren. Bovendien moet de steun in zodanige vorm worden verleend dat de onderneming geen beschikking krijgt over extra middelen die zouden kunnen worden gebruikt voor agressieve en marktversturende activiteiten die geen verband houden met het herstructureringsproces.

- (132) Zoals bij de verlenging van de formele onderzoeksprocedure uiteengezet, is in de verschillende plannen die ondertussen werden voorgelegd, nergens een nauwkeurige berekening van de herstructureringskosten te vinden. De plannen werden voortdurend gewijzigd en het is moeilijk uit te maken welke kosten voor daadwerkelijk uitgevoerde herstructureringsmaatregelen werden gedaan. Bij gebrek aan een boekhouding van de herstructureringskosten is niet uit te maken of de steun tot het strikt noodzakelijke minimum werd beperkt en is het evenmin duidelijk waarvoor de steun werd gebruikt.

- (133) De Commissie merkte bij de inleiding en de verlenging van de formele onderzoeksprocedure op dat er geen inlichtingen over de bijdrage van de investeerders waren verstrekt. Bij GvH1 heeft de investeerder noch de koopprijs voor GvH1 betaald, noch zijn inbreng in het kapitaal van GvH1 gestort, hoewel dat bij de herziening van de privatiseringsovereenkomst met de Treuhandanstalt was overeengekomen. Op geen van de in het kader van de garantiepool naast andere zekerheden opgevoerde garanties kon een beroep worden gedaan. Bij GvH2/3 werd door de heer Frowein slechts 0,2 miljoen DEM als koopprijs ingebracht. Duitsland beweert nu dat DEM als particuliere investering moet worden ingebracht, zodra de formele onderzoeksprocedure is afgerond. De Commissie wijst er evenwel op dat de toekenning van de steun afhankelijk moet zijn van de beschikking van de Commissie en niet de inbreng van de investeerder. Uit het voorbehoud blijkt geen ondersteuning van de onderneming door de investeerder. Bovendien is niet bewezen dat dit bedrag werkelijk zal worden ingebracht. In het licht van het recentste faillissement van GvH2/3 is het zeer twijfelachtig dat er ooit ook maar iets zal worden betaald.

- (134) De Commissie kan bijgevolg niet verklaren dat de verleende steun in verhouding tot de kosten en baten van de herstructurering staat. Omdat de indruk bestaat dat een aanzienlijk deel van de ontvangen steun voor liquiditeit moest zorgen, bestaat de mogelijkheid dat de onderneming door de steun over extra middelen heeft kunnen beschikken, die het voor agressieve en marktversturende activiteiten kon gebruiken, zoals het verdringen van andere ondernemingen van de markt of het verwerven van meerderheidsparticipaties in concurrerende ondernemingen. De Commissie wijst er uitdrukkelijk op dat de klagers specifiek op deze beide mogelijkheden hebben gewezen.

- (135) De Commissie kan zich aan de hand van de beschikbare informatie geen mening vormen over de vraag of er verdringing van concurrerende ondernemingen heeft plaatsgevonden. In het geval van de overname van aandelen van Glashütte Schmiedefeld GmbH kan de Commissie echter niet uitsluiten dat de voor GvH2/3 bestemde steun hiervoor werd gebruikt.

d) *Volledige uitvoering van het herstructureringsplan*

- (136) In het licht van het grote aantal plannen, waarvan de meeste mislukten, en de voortdurende wijziging van de plannen, kan de Commissie niet concluderen dat deze voorwaarde van de richtsnoeren werd vervuld.

## VII. CONCLUSIES

- (137) De Commissie besluit dat Duitsland de onderzochte steun met overtreding van artikel 87, lid 3, van het EG-Verdrag onrechtmatig heeft verleend. De steun is bovendien onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt en moet van de ontvanger worden teruggevorderd. Overeenkomstig de vaste praktijk van de Commissie en de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen moet de steun worden teruggevorderd van de onderneming die er werkelijk door werd begunstigd. Gezien de wijzigingen die zich bij de begunstigde hebben voorgedaan, acht de Commissie het raadzaam de omvang van de verplichting tot terugvordering vast te stellen.
- (138) In haar besluit tot inleiding en verlenging van de formele onderzoeksprocedure oordeelde de Commissie dat GvH2 de activiteiten van GvH1 voortzette. Beide ondernemingen bezaten dezelfde activa, waren op dezelfde productmarkten en onder dezelfde firmanaam actief en vervaardigden dezelfde producten met dezelfde installaties en werknemers (ook al werd het personeelsbestand sterk ingekrompen). Bovendien waren er geen aanwijzingen dat derden iets van de nieuwe constellatie merkten.
- (139) De Commissie geeft toe dat het bij GvH1 en GvH2 om twee verschillende rechtspersonen ging. Maar de activiteiten van GvH1 werden tijdens de faillissementsprocedure voortgezet en activa werden in het kader van de doorlopende bedrijfsactiviteit aan GvH2 verkocht. De Commissie stelde bovendien vast dat de verkoop van de activa van GvHiA aan GvH2 niet na een open en onvoorwaardelijke biedprocedure plaatsvond. De zogezegde poging om een investeerder te vinden duurde slechts vier maanden. Uit informatie die nog vóór de inleiding van de formele onderzoeksprocedure werd voorgelegd, blijkt dat de deelstaat Thüringen al van vóór de opening van de faillissementsprocedure via LEG op zoek was naar een oplossing voor GvHiA, eventueel met een overheidsparticipatie. En aldus geschiedde. De Commissie kan derhalve niet besluiten dat de nieuwe investeerders van GvH2 — GvHiA en TIB — na een open en onvoorwaardelijke biedprocedure als de hoogste bidders werden geselecteerd. Ofschoon Duitsland heeft verklaard dat er met meerdere potentiële investeerders onderhandelingen waren geopend, beschikt de Commissie over het antwoord van een concurrent die beweert dat hij van het uitbrengen van een bod werd uitgesloten.
- (140) De Commissie stelde met name wat de controle betreft een overeenkomst tussen GvH1 en GvH2 vast, waarbij formeel 51 % in het bezit van GvHiA — de failliete boedel van GvH1— was. Voorts werd het startkapitaal van GvH2 met geld uit de failliete boedel van GvH1 gefinancierd. De resterende 0,4 miljoen DEM en de prijs van 8,5 miljoen DEM die voor de activa werd betaald, werden door de staat, de belangrijkste schuldeiser van GvH1, ingebracht. Na de verkoop, respectievelijk de overdracht van de activa bleven geld, activa en controle over de nieuwe rechtspersoon in dezelfde handen.
- (141) Volgens de vaste praktijk van de Commissie blijven bij de verkoop van een steunontvangende onderneming tegen marktwaarde de baten van de steun bij de verkoper. Omdat in het onderhavige geval geen onvoorwaardelijke inschrijvingsprocedure heeft plaatsgevonden, kan de Commissie a contrario niet tot de conclusie komen dat de voor de activa van GvH1 betaalde koopprijs overeenstemde met de marktprijs. De koper, GvH2, profiteerde dus eveneens van de steun die aan GvH1 werd verleend.
- (142) De staat had zich bovendien, als voornaamste schuldeiser van de faillerende onderneming, als een particuliere schuldeiser moeten gedragen om uit te sluiten dat er bij zijn optreden sprake zou kunnen zijn van staatssteun. Een particuliere schuldeiser zou vermoedelijk hebben aangestuurd op de liquidatie van de onderneming, opdat zijn vorderingen zouden worden voldaan, voorzover het niet de bedoeling was na de oprichting van een nieuwe onderneming en de daaropvolgende overdracht van activa, over te gaan tot de verkoop aan de hoogste bidder, om ervoor te zorgen dat de beste prijs werd gekregen en zijn vorderingen werden voldaan. De Commissie kan niet concluderen dat dit het geval was, want de staat heeft blijkbaar zelf 49 % van de onderneming overgenomen, de aankoop van de activa gefinancierd en pas twee jaar later de aandelen voor een veel lagere prijs verkocht dan hij zelf had betaald.

- (143) Ten slotte wees de Commissie er in haar besluit tot verlenging van de formele onderzoeksprocedure met betrekking tot GvH3 op dat wijzigingen in de eigendomsverhoudingen van aandelen niet leiden tot het ontstaan van een nieuwe rechtspersoon vrij van vorderingen. Kopers kunnen zich beschermen door met de in het maatschappelijke verkeer gebruikelijke zorgvuldigheid te werk te gaan. Dit geldt in het bijzonder voor de heer Frowein, die sinds de opening van de faillissementsprocedure wist in welke situatie de onderneming zich bevond. Daarom moet GvH3 als dezelfde onderneming als GvH2 worden beschouwd<sup>(33)</sup>. Daaraan zij nog toegevoegd dat de heer Frowein niet na een open, onvoorwaardelijke en transparante inschrijvingsprocedure werd geselecteerd.
- (144) De Commissie concludeert dat Duitsland zich voor de correcte uitvoering van de onderhavige beschikking als een zorgvuldig handelende particuliere schuldeiser moet gedragen. Het nationale recht mag niet zodanig worden toegepast dat de terugvordering onmogelijk of bijzonder moeilijk wordt gemaakt. Dit komt erop neer dat Duitsland er naar moet streven de schulden onmiddellijk terug te vorderen en alle daartoe beschikbare middelen moet aanwenden. Geen enkel nationaal rechtsbeginsel kan de volledige toepassing van het Gemeenschapsrecht daarbij in de weg staan<sup>(34)</sup>.
- (145) Om te vermijden dat het gunstige effect van deze beschikking teniet zou worden gedaan en de verstoring van de markt blijft aanhouden, kan de Commissie zich verplicht zien te eisen dat de terugvordering niet beperkt blijft tot de oorspronkelijke onderneming, maar wordt uitgebreid tot de onderneming die met de overgedragen productiemiddelen de activiteiten van de oorspronkelijke onderneming voortzet. Dit geldt wanneer op grond van bepaalde elementen bij de overdracht een economische continuïteit tussen de beide ondernemingen kan worden geconstateerd<sup>(35)</sup>.
- (146) De Commissie is van mening dat GvH2/3 naast bij de rechtstreeks aan hen verleende steun ook baat hebben bij de aan hun rechtsopvolgers verleende steun. Om naar behoren gevolg te geven aan deze beschikking moet Duitsland derhalve niet alleen de rechtstreeks begunstigden, maar ook hun rechtsopvolgers tot terugbetaling aanspreken. GvH2/3 zijn dus niet alleen verplicht de in eigen naam onrechtmatig ontvangen steun terug te betalen, maar moeten ook gemeenschappelijk de onrechtmatige steun ten gunste van GvH1, met inbegrip van tijdens de faillissementsprocedure verleende steun, terugbetalen. Duitsland moet bovendien iedere andere onderneming aanspreken die werkelijk baat zou kunnen hebben bij de overdracht van de betrokken activa en er derhalve toe zou kunnen bijdragen dat de gevolgen van deze beschikking worden omzeild<sup>(36)</sup>.

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

#### Artikel 1

1. De staatssteun die Duitsland aan Graf von Henneberg Porzellan GmbH heeft verleend, is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt.
2. De in lid 1 genoemde onverenigbare steun omvat de volgende maatregelen ten gunste van het in 1990 opgerichte Graf von Henneberg Porzellan GmbH, dat later Graf von Henneberg in Abwicklung werd:
  - a) leningen van de Hessische Landesbank (HeLaBa) in het kader van de maatregelen 5, 20 en 21, die oorspronkelijk in totaal 28,530 miljoen DEM bedroegen;
  - b) leningen van de Bayerische Landesbank in het kader van de maatregelen 7, 12, 17 en 18, die oorspronkelijk in totaal 43,023 miljoen DEM bedroegen;

<sup>(33)</sup> Bij de verkoop van aandelen blijft de onderneming verplicht de steun terug te betalen. Zie bijvoorbeeld arrest van het Europese Hof van Justitie van 21 maart 1991 in zaak C-303/88, Italië/Commissie, Jurispr. 1991, blz. I-1433.

<sup>(34)</sup> Zie voetnoot 33, punt 60.

<sup>(35)</sup> Beschikking 2000/536/EG van de Commissie, Seleco SpA (PB L 227 van 7.9.2000, blz. 24).

<sup>(36)</sup> Vgl. Beschikkingen 2000/567/EG van de Commissie, SMI (PB L 238 van 22.9.2000, blz. 50) en 2000/796/EG van de Commissie, CDA (PB L 318 van 16.12.2000, blz. 62).

- c) garantie van de Treuhandanstalt (THA) in het kader van maatregel 10 ten bedrage van 8,629 miljoen DEM;
- d) subsidies van THA in het kader van maatregel 11 ten bedrage van 13,871 miljoen DEM;
- e) subsidie in het kader van maatregel 13 ten bedrage van 5 miljoen DEM;
- f) lening van de Sparkasse Ilmenau in het kader van maatregel 22, die oorspronkelijk 3,2 miljoen DEM bedroeg;
- g) lening van de Sparkasse Erfurt in het kader van maatregel 23, die oorspronkelijk 1,5 miljoen DEM bedroeg;
- h) vooruitbetaling door de Thüringer Aufbaubank (TAB) in het kader van maatregel 24 ten bedrage van 2 miljoen DEM;
- i) subsidies in het kader van maatregel 27 ter bevordering van de werkgelegenheid ten bedrage van 2,077 miljoen DEM.

De onverenigbare steun omvat bovendien de volgende maatregelen ten gunste van het in 1995 opgerichte Graf von Henneberg Porzellan GmbH, dat nog steeds actief is op de markt:

- a) lening van HeLaBa ten bedrage van 2 miljoen DEM in het kader van maatregel 28;
- b) schuldkwijtschelding van de Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben in het kader van maatregel 30 ten bedrage van 0,940 miljoen DEM;
- c) deelneming van de Thüringer Industriebeteiligungs GmbH & Co KG (TIB) in startkapitaal van GvH2 ten bedrage van 0,49 in het kader van maatregel 31;
- d) aandeelhouderslening van TIB ten bedrage van 0,490 miljoen DEM in het kader van maatregel 32;
- e) leningen van TAB in het kader van de maatregelen 33, 34, 35, 37 en 38, die oorspronkelijk in totaal 20,521 miljoen DEM bedroegen;
- f) directe investeringssubsidies in het kader van maatregel 36 ten bedrage van 5,981 miljoen DEM;
- g) het bedrag van 0,686 miljoen DEM dat tot in 1996 met subsidies ter bevordering van de werkgelegenheid in het kader van maatregel 39 werd betaald;
- h) subsidies voor onderzoek en ontwikkeling in het kader van maatregel 43 ten bedrage van 0,451 miljoen DEM.

#### *Artikel 2*

1. Duitsland neemt alle noodzakelijke maatregelen om de in artikel 1 genoemde onrechtmatig ter beschikking gestelde steun van de ontvanger terug te vorderen, met uitzondering van de steun die reeds met de sinds de datum van verlening opgelopen rente werd terugbetaald.

2. De terugvordering dient met inachtneming van de nationale procedures onverwijld te geschieden, voorzover deze procedures de onmiddellijke feitelijke tenuitvoerlegging van de beschikking toestaan. Over de terug te vorderen steun is rente verschuldigd vanaf de datum waarop de onrechtmatige steun de ontvanger ter beschikking is gesteld, tot de datum van de daadwerkelijke terugbetaling ervan. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke wordt gehanteerd voor de berekening van het subsidie-equivalent in het kader van regionale steunregelingen.

3. Voor de toepassing van lid 2 omvat het begrip „ontvanger” het in 1990 opgerichte en momenteel failliete Graf von Henneberg Porzellan GmbH, het in 1995 opgerichte Graf von Henneberg Porzellan GmbH, dat ook voor de aan zijn rechtsvoorgangers verleende steun aansprakelijk is, en alle andere ondernemingen waaraan activa van de genoemde rechtspersonen zijn of worden overdragen om de gevolgen van deze beschikking te omzeilen.

*Artikel 3*

Duitsland deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om aan de beschikking te voldoen.

*Artikel 4*

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 30 oktober 2001.

*Voor de Commissie*

Mario MONTI

*Lid van de Commissie*

---

**BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE****van 27 februari 2002****betreffende de staatssteun die Duitsland ten gunste van Hoch- und Ingenieurbau GmbH (HIG) heeft verleend***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 589)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/866/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, inzonderheid op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken <sup>(1)</sup>,

Overwegende hetgeen volgt:

**I. PROCEDURE**

- (1) Bij fax van 29 december 1999 die bij de Commissie op 10 januari 2000 werd geregistreerd als steunmaatregel nr. NN 3/2000, heeft Duitsland de Commissie in kennis gesteld van de financiële maatregelen ter ondersteuning van Hoch- und Ingenieurbau GmbH (HIG) te Gera. De Commissie heeft op 4 februari 2000, 7 maart 2001 en 9 juli 2001 om nadere inlichtingen verzocht, welke door Duitsland bij brieven van 17 maart 2000, 10 mei 2001 en 20 augustus 2001 werden verstrekt.
- (2) Bij brief van 29 september 2001 heeft de Commissie Duitsland in kennis gesteld van haar besluit om ten aanzien van deze steunmaatregel de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag in te leiden.
- (3) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* <sup>(2)</sup> bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken. Vervolgens werd de steunmaatregel geregistreerd onder nummer C 67/2001. De Commissie heeft van de belanghebbenden geen opmerkingen ontvangen. De opmerkingen van Duitsland zijn op 7 november 2001 ontvangen.

<sup>(1)</sup> PB C 335 van 29.11.2001, blz. 2.

<sup>(2)</sup> Zie voetnoot 1.

## II. BESCHRIJVING VAN DE STEUNMAATREGEL

- (4) De onderhavige steunregeling betreft financiële maatregelen voor de herstructurering van HIG, een kleine tot middelgrote bouwonderneming, gevestigd in Gera (Thuringen). Onderstaande tabel geeft een overzicht van enkele belangrijke bedrijfsgegevens:

	(x 1 000 DEM) (*)					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001 (**)
Omzet	7 000	13 000	12 053	11 943	9 400	10 000
Nettowinst	22	52	12	9	25	50
Werknemers	80	80	80	80	72	52

(\*) Voorzover van toepassing.

(\*\*) Prognose.

### 1. Herstructurering

- (5) De herstructurering heeft zich in de periode 1996-2000 voltrokken. Het herstructureringsplan had tot doel de bedrijfsactiviteiten te verleggen naar meer winstgevende terreinen. Andere interne maatregelen behelsden: flexibilisering van de werktijden, invoering van nieuwe systemen voor bedrijfsadministratie en controle, alsmede verbetering van de bezettingsgraad van het materieel. De kosten van de herstructurering werden als volgt aangegeven:

		(in DEM)
1.	Investeringsgoederen	2 700 000
	Bedrijfsterreinen	830 000
	Gebouwen/installaties/werktuigen	570 000
	Machines	1 300 000
2.	Overbruggingskredieten	750 000
3.	Loonkosten	951 000
4.	Bedrijfsmiddelen	1 150 000
5.	Avalkrediet (voor leveranciers en andere zakelijke partners)	400 000
	Totaal	5 951 000

### 2. Financiële bijdrage van de overheid aan de herstructurering

- (6) Op 11 april 1996 heeft de Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben (BvS) HIG 1,42 miljoen DEM steun verleend in de vorm van twee herstructureringssubsidies <sup>(3)</sup>. De eerste tranche, ten belope van 918 000 DEM, kwam op 18 januari 1998 beschikbaar <sup>(4)</sup>.

<sup>(3)</sup> Volgens Duitsland waren deze maatregelen bestemd voor de financiering van activa.

<sup>(4)</sup> Een tweede tranche ten bedrage van 385 000 DEM en een derde van 117 000 DEM kwamen respectievelijk in september 1998 en december 1999 beschikbaar.

- (7) De deelstaat Thüringen kwam HIG op 7 juli 1997 tegemoet met een honoreringsgarantie (Ausfallbürgschaft) van 80 % die door de Thüringer Aufbaubank (TAB) werd verstrekt in het kader van een goedgekeurde kredietgarantieregeling van de TAB<sup>(5)</sup>. Het ging hierbij om een bedrag van 1,545 miljoen DEM, waarmee de kredieten en avalgaranties van de Deutsche Kreditbank e.G. (DKB) te Gera, ten belope van 1,932 miljoen DEM, werden gedekt.
- (8) Drie van de in overweging 7 genoemde kredieten werden uit openbare middelen geherfinancierd. Duitsland geeft aan dat twee kredieten via bestaande steunregelingen geherfinancierd werden<sup>(6)</sup>. Het gaat hierbij om een krediet van 382 000 DEM tegen een jaarlijkse rente van 4,75 %, dat op 1 juli 1998 werd verstrekt en om een krediet van 368 000 DEM tegen een jaarlijkse rente van 6,25 %, dat eveneens op 1 juli 1998 werd verleend. Een derde krediet van 400 000 DEM werd tegen 5,5 % rente per jaar via de TAB geherfinancierd en kwam per 31 juli 1998 beschikbaar. Duitsland stelt dat deze maatregel werd toegestaan overeenkomstig de mededeling van de Commissie inzake de *minimis*-steun<sup>(7)</sup>.
- (9) In 1996 ontving HIG een eenmalige investeringspremie van 2 500 DEM, die in het kader van een goedgekeurde investeringsregeling werd verleend<sup>(8)</sup>.
- (10) Voorts werd een directe investeringssubsidie van 325 000 DEM toegekend voor investeringen ter waarde van 1,801 miljoen DEM. Dit zou volgens Duitsland zijn gebeurd in het kader van een KMO-investeringsprogramma van de deelstaat Thüringen<sup>(9)</sup>, waaraan de Commissie goedkeuring had gegeven.

### 3. Financiële bijdragen uit andere bronnen

- (11) Tijdens het vooronderzoek naar de steunverlening heeft Duitsland de navolgende bijdragen opgegeven als bijdragen uit de eigen middelen van de begunstigde of door externe financiering:
- overbruggingskrediet van de Sparkasse Gera van 750 000 DEM ter overbrugging van de periode tot de inwerkingtreding van de BvS- en KMO-maatregelen, waarvoor de beide investeerders, ieder voor 300 000 DEM, garant stonden;
  - persoonlijke garantstellingen van de beide investeerders, Knauthen en Müller, voor de kredieten en een speciale faciliteit (Avalrahmen) van de DKB, ieder voor 966 000 DEM, welke voorrang hadden boven de honoreringsgarantie van 80 %;
  - rekening-courantkrediet van de DKB ten belope van 382 000 DEM tegen een jaarlijkse rente van 7,5 % alsmede een speciale faciliteit (Avalrahmen) van 400 000 DEM tegen een jaarlijkse rente van 1 %. Deze kredietfaciliteiten werden beide via de door de TAB afgegeven honoreringsgarantie van 80 % gedekt;
  - opoffering door de werknemers van de jaarlijkse kerstgratificatie in de periode 1997-1999 ten bedrage van in totaal 951 000 DEM;
  - cashflow ten bedrage van 186 000 DEM.

### 4. Redenen voor de inleiding van de procedure

- (12) In haar besluit tot inleiding van de formele onderzoekprocedure kwalificeerde de Commissie de in overweging 10 vermelde directe investeringssubsidie van 325 000 DEM, die naar verluidt in het kader van een goedgekeurde KMO-investeringsregeling<sup>(10)</sup> was verleend, als ad hoc-steun. Dit werd ingegeven door een schrijven van Duitsland d.d. 26 augustus 1993, waarin bedrijven in moeilijkheden uitdrukkelijk van deze regeling werden uitgesloten.

<sup>(5)</sup> Bürgschaftsrichtline der Thüringer Aufbaubank, SG(96) D/11696 van 27 december 1996 (N 117/96).

<sup>(6)</sup> ERP-Existenzgründungsprogramm SG(97) D/1413 van 25 februari 1997 (E 4/94).

<sup>(7)</sup> PB C 68 van 6.3.1996, blz. 9.

<sup>(8)</sup> Investitionszulage für die neuen Bundesländer, SG(95) D/17154 van 27 december 1995, gewijzigd bij SG(96) D/3794 van 12 april 1996 (N 494/A/95).

<sup>(9)</sup> KMU-Investitionssicherungsprogramm des Landes Thüringen, SG(93) D/19245 van 26 november 1993, gewijzigd bij SG(98) D/4313 van 2 juni 1998 (N 408/93).

<sup>(10)</sup> Zie voetnoot 9.



- (13) Bovendien plaatste de Commissie vraagtekens bij de verenigbaarheid van de steun met de gemeenschappelijke markt. Zo betwijfelde zij of:
- het overbruggingskrediet van de Sparkasse Gera ten belope van 750 000 DEM met vreemd kapitaal was gefinancierd, aangezien uit de door Duitsland bij het vooronderzoek verstrekte informatie niet kon worden opgemaakt welke waarborgen hiervoor waren gesteld;
  - de cashflow ten bedrage van 189 000 DEM kan worden aangemerkt als een bijdrage van de begunstigde aan de herstructurering, aangezien hij voornamelijk moet worden gegenereerd op basis van nog toe te kennen steunregelingen en het vermeende bedrag niet kan worden gegarandeerd;
  - de opoffering door de werknemers van hun jaarlijkse kerstgratificatie als een bijdrage van de begunstigde aan de herstructurering kan worden aangemerkt, aangezien de werknemers zelf geen investeerders in de onderneming zijn;
  - de persoonlijke garantstelling van de investeerders, die voorrang heeft boven de overheidsgarantie van 80 %, kan worden beschouwd als een extern gefinancierde bijdrage, aangezien naar het oordeel van de Commissie het zwaartepunt van het onderpand voor de kredietverstrekkingen in de honoreringsgarantie is gelegen en niet in de persoonlijke borgstellingen;
  - de 20 % van de bijdragen die niet door de overheidsgarantie zijn gedekt, als externe financieringen kunnen worden beschouwd, aangezien zij ook met behulp van overheidsgeld tegen gunstige voorwaarden zijn verleend of geherfinancierd en er derhalve sprake is van twee steunelementen binnen één enkele bijdrage;
  - het rekening-courantkrediet van 382 000 DEM als externe financiering kan worden beschouwd, aangezien dit bedrag twee keer in aanmerking lijkt te zijn genomen.
- (14) De Commissie twijfelde daarom aan de evenredigheid van de steun als bedoeld in de communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden<sup>(11)</sup>, aangezien niet duidelijk was of de begunstigde onderneming uit eigen middelen dan wel door externe financiering een bijdrage aan de herstructurering had geleverd.

### III. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND

- (15) In zijn reactie voerde Duitsland aan dat de directe investeringssubsidie die zou zijn verleend in het kader van het KMO-investeringsprogramma van de deelstaat Thüringen<sup>(12)</sup>, pas na 15 juli 1998 was toegewezen, dat wil zeggen nadat de Commissie met de verlenging van de regeling had ingestemd.
- (16) De bijdrage van de begunstigde met eigen of vreemd kapitaal zou als toereikend in de zin van de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun moeten worden beoordeeld, aangezien ook de persoonlijke garantstellingen van de investeerders in aanmerking dienden te worden genomen. In dit verband werd de Commissie geattendeerd op nog een ander, eveneens door de investeerders gefinancierd bedrag van 51 000 DEM, dat in eerdere mededelingen niet als investeerdersbijdrage was aangemerkt.
- (17) Voorts zou het overbruggingskrediet van de Sparkasse Gera ten belope van 750 000 DEM tegen marktvoorwaarden zijn verstrekt. Hiervoor zouden de beide investeerders, ieder voor 300 000 DEM, persoonlijk garant staan. Bovendien zou het krediet in het eerste halfjaar van 1996 zijn verleend, toen een referentierente van 6,69 % gold.

<sup>(11)</sup> PB C 368 van 23.12.1994.

<sup>(12)</sup> KMU-Investitionssicherungsprogramm des Landes Thüringen, SG(93) D/19245 van 26 november 1993, gewijzigd bij SG(98) D/4313 van 2 juni 1998 (N 408/93).

- (18) In tegenstelling tot eerdere mededelingen werd verklaard dat de door de investeerders gestelde zekerheden voor het TAB-krediet van 1 932 000 DEM, niet uitsluitend bestonden uit persoonlijke borgstellingen, maar ook uit de overdracht van vorderingen en activa en uit een zekerheidsrecht op de bedrijfssterreinen.
- (19) Met betrekking tot de persoonlijke garantstellingen met voorrang op de overheidsgarantie van 80 %, betwistte Duitsland de opvatting dat het zwaartepunt van de zekerheden voor dit gedeelte van het krediet in de overheidsgarantie was gelegen, omdat naar zijn mening alle gestelde zekerheden als onderdeel van een totaalplan moesten worden gezien. Daarom zouden ook de persoonlijke garantstellingen als investeerdersbijdragen in aanmerking moeten worden genomen.
- (20) Voor de 20 % van de kredieten die buiten de honoreringsgarantie van de overheid vallen, zouden geen verlaagde rentepercentages gelden. De tarieven zouden conform de marktrente zijn, omdat de kredieten niet waren verleend aan een in moeilijkheden verkerend bedrijf, maar aan de investeerders zelf die in beginsel als solvete kredietnemers moeten worden beschouwd. Bovendien zou de referentierente voor deze maatregelen 6,69 % bedragen.
- (21) Het rekening-courantkrediet van 382 000 DEM dat tweemaal in aanmerking zou zijn genomen, zou abusievelijk als kredietlijn zijn gekwalificeerd, terwijl het in werkelijkheid via de cashflow van de onderneming was gefinancierd.
- (22) Wat de bijdrage van de cashflow aan de herstructurering betreft wees Duitsland erop dat de overheidsmaatregelen hoofdzakelijk zijn gebruikt ter versterking van het bedrijfskapitaal. De cashflow zou derhalve voornamelijk worden gegenereerd door lopende bedrijfsactiviteiten.
- (23) Het initiatief van de werknemers om af te zien van de jaarlijkse kerstgratificatie zou op de onderneming in haar geheel als begunstigde van de steun moeten worden betrokken. Daar dit initiatief de steunbehoefte van het bedrijf verminderde, zou de opbrengst ervan als bijdrage van de begunstigde aan de herstructurering moeten worden opgevat.

#### IV. BEOORDELING VAN DE STEUN

- (24) Overeenkomstig artikel 87, lid , van het EG-Verdrag zijn met staatsmiddelen bekostigde steunmaatregelen ten gunste van bepaalde bedrijven onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt als zij de mededinging vervalsen of dreigen te vervalsen, voorzover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.

##### 1. Staatssteun

- (25) Uitgaande van de verstrekte gegevens vallen de rentesubsidies die lagen besloten in het door de TAB geherfinancierde krediet van 400 000 DEM, binnen het toepassingsgebied van de mededeling van de Commissie inzake *de minimis*- steun en behoeven in het kader van deze beschikking dan ook niet verder te worden beoordeeld.
- (26) Voor alle overige financiële maatregelen die Duitsland ten faveure van het begunstigde bedrijf heeft getroffen, geldt het bepaalde in artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag. In het kader van deze maatregelen worden aan een bepaald bedrijf zekere economische voordelen gegund, die het onder normale marktomstandigheden niet zou hebben verkregen. Deze maatregelen zijn derhalve steunmaatregelen die, gezien hun aard, tot concurrentievervalsing kunnen leiden. Gelet op de aard van de ondersteuning en gezien het feit dat er handelsverkeer is tussen de lidstaten in de bedrijfstak waartoe de begunstigde onderneming behoort, vallen de toegekende steunmaatregelen onder de bepalingen van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag.
- (27) De Commissie stelt op grond van de haar verstrekte inlichtingen vast dat de door de TAB verleende honoreringsgarantie van 80 % (overweging 7), de twee via het ERP-Existenzgründungsprogramm geherfinancierde kredieten van de DKB (overweging 8) en de investeringspremie (overweging 9) zijn toegekend in het kader van goedgekeurde regelingen en in deze beschikking niet verder hoeven te worden beoordeeld.

- (28) De directe investeringssubsidie van 325 000 DEM is volgens Duitsland verleend in het kader van een goedgekeurde KMO-investeringsregeling van de deelstaat Thüringen<sup>(13)</sup>, nadat deze was verlengd. De Commissie constateert evenwel dat ook bij de verlenging van deze regeling is bepaald dat bedrijven in moeilijkheden van steunverlening uitgesloten zijn. Op grond van de haar verstrekte gegevens moet de Commissie echter concluderen dat de betrokken steunmaatregel ten goede is gekomen aan een bedrijf in moeilijkheden en dat daarmee dus zonneklaar voorbij is gegaan aan de voorwaarden voor toekenning van steun uit hoofde van de regeling. Deze maatregel moet dan ook in het kader van deze beschikking als ad hoc-steun worden beschouwd.
- (29) Het door de DKB verleende rekening-courantkrediet van 382 000 DEM en de speciale faciliteit (Avalrahmen) ten belope van 400 000 DEM kwamen dankzij overheidsmiddelen tegen voordelige voorwaarden beschikbaar. Het verschil tussen de feitelijke kosten en de kosten indien de marktvoorwaarden van toepassing zouden zijn geweest, moet in deze beschikking als ad hoc-steun worden beschouwd.
- (30) De feitelijke rente over de door de DKB verleende speciale faciliteit (Avalrahmen) bedroeg 7,5 % op jaarbasis. Aangezien een vergelijking met de daadwerkelijke marktrente thans niet mogelijk is, wordt de referentierente van de Commissie, verhoogd met 4 %, als maatstaf genomen<sup>(14)</sup>. Bij de toekenning van deze maatregel, in het eerste halfjaar van 1998, gold een referentierente van 5,94 %. Dit betekent dat de feitelijke jaarrente van 7,5 % precies 2,44 % onder het verhoogde referentietarief van 9,94 % ligt. Het in deze maatregel besloten rentevoordeel van 2,44 % per jaar moet als ad hoc-steun worden aangemerkt.
- (31) Bij het DKB-krediet dat door middel van een speciale faciliteit (Avalrahmen) is verstrekt, gaat het om een aanvullende aansprakelijkheid, die veeleer met een garantstelling dan met een krediet te vergelijken is. Uit de aan de Commissie verstrekte gegevens valt af te leiden dat een kleine tot middelgrote onderneming in vergelijkbare omstandigheden als HIG tussen 1998 en 1999 een jaarrente van minimaal 3 % had moeten betalen bij verstrekking van een dergelijke faciliteit tegen marktvoorwaarden. De feitelijke jaarrente van 1 % ligt 2 % onder de markttarieven. Het in deze maatregel besloten rentevoordeel van 2 % per jaar moet dan ook als ad hoc-steun worden gezien. Daarom beschouwt de Commissie het bedrag van de aan deze maatregel inherente rentesubsidie van 2 % per jaar als ad hoc-steun.
- (32) De subsidie ten bedrage van 1,02 miljoen DEM en de rentevrije lening van 400 000 DM, die door de BvS werden verleend, zijn eveneens faciliteiten die HIG door commerciële instellingen niet kosteloos ter beschikking zouden zijn gesteld en moeten daarom in deze beschikking als ad hoc-steun worden beoordeeld.
- (33) De Commissie constateert voorts dat Duitsland zijn verplichtingen op grond van artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag niet is nagekomen. Formeel gezien is de steunverlening dan ook onrechtmatig. Dit hoeft echter nog niet te betekenen dat de steun ook onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt. Daarvoor moeten de afzonderlijke maatregelen worden getoetst aan artikel 87, lid 3, van het EG-Verdrag.

## **2. Vrijstelling van het verbod op steunverlening overeenkomstig artikel 87, lid 3, van het EG-Verdrag**

- (34) Maatregelen die onder de werkingssfeer van artikel 87, lid 1, van het EG-Verdrag vallen en geen bestaande steunmaatregelen vormen, zijn niet verenigbaar met de gemeenschappelijke markt, tenzij wordt voldaan aan de afwijkings- of vrijstellingsbepalingen van artikel 87, lid 2 of lid 3, van het EG-Verdrag. In het onderhavige geval is artikel 87, lid 3, van toepassing.

<sup>(13)</sup> Zie voetnoot 9.

<sup>(14)</sup> Conform de mededeling van de Commissie over de methode waarmee de referentie- en disconteringspercentages worden vastgesteld (PB C 273 van 9.9.1997).

- (35) In de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun<sup>(15)</sup> heeft de Commissie uitvoerig de voorwaarden omschreven om tot een positief oordeel te kunnen komen in het kader van artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag. Overeenkomstig punt 101 van de communautaire kaderregeling van 1999 voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden<sup>(16)</sup> is de gewijzigde regeling uitsluitend van toepassing op steunmaatregelen of delen daarvan, die na de bekendmaking van de nieuwe regeling zijn toegekend. Aangezien de steun in het onderhavige geval werd toegekend vóór de bekendmaking van de gewijzigde kaderregeling in 1999, is de regeling van 1994 van toepassing.
- (36) In de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun zijn drie criteria opgenomen voor de goedkeuring van herstructureringssteun: 1. herstel van de levensvatbaarheid, 2. voorkoming van ongerechtvaardigde vervalsing van de mededinging en 3. evenredigheid van de steun ten opzichte van de kosten en baten van de herstructurering. Alle drie de criteria zijn in het besluit tot inleiding van de procedure zorgvuldig beoordeeld. Daarbij kwam de Commissie tot de slotsom dat aan de eerste twee criteria was voldaan, maar zij betwijfelde of ook het laatstgenoemde criterium was vervuld.
- (37) Op grond van de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun wordt van de begunstigde doorgaans een belangrijke bijdrage aan de herstructurering uit eigen middelen of door externe financiering verwacht. Het begrip „externe financiering” is in de praktijk van de Commissie opgevat als financiering tegen marktvoorwaarden.
- (38) Volgens de meest recente, door Duitsland verstrekte gegevens zijn de herstructureringskosten van in totaal 5,951 miljoen DEM als volgt gefinancierd:

	<i>(in DEM) (*)</i>
1. BvS-subsidie	1 020 000
2. Renteloze lening (BvS)	400 000
3. Directe investeringssubsidie van de deelstaat Thüringen	325 000
4. Investeringspremie van overheidswege	2 500
5. Aandelenkapitaal	51 000
6. Overbruggingskrediet van de Sparkasse Gera (tegen 10,5 % rente per jaar)	750 000
7. Cashflow	521 000
8. Opoffering kerstgratificaties door de werknemers	951 000
9. Kredieten van de Deutsche Kreditbank Gera (in totaal 1 932 000 DEM):	
a) ERP-krediet (tegen 4,75 % rente p. a. tot 30.9.2012)	382 000
b) ERP-lening (tegen 6,25 % rente p. a. tot 31.3.2003)	368 000
c) TAB-lening (tegen 5,5 % rente p. a. tot 30.6.2000)	400 000
d) Rekening-courantkrediet (tegen 7,5 % rente p. a. tot 31.1.1999)	382 000
e) Speciale faciliteit (Avalrahmen) (tegen 1 % rente p. a. tot 31.1.1999)	400 000
Totaal	5 952 500

(\*) De tabel bevat afgeronde bedragen en is rekenkundig niet sluitend.

<sup>(15)</sup> Zie voetnoot 11.

<sup>(16)</sup> PB C 288 van 9.10.1999, blz. 2.

- (39) Duitsland is van mening dat de bijdrage van de begunstigde uit eigen middelen of door externe financiering uitkomt op 44,7 %, bestaande uit de hierboven onder de punten 5 tot en met 8 genoemde maatregelen en uit een eigen bijdrage van 20 % voor de onder punt 9 genoemde maatregelen.
- (40) De Commissie stelt vast dat het door de investeerders ter beschikking gestelde aandelenkapitaal van 51 000 DEM (punt 5) als bijdrage van de begunstigde kan worden aangemerkt.
- (41) Ten aanzien van het overbruggingskrediet van 750 000 DEM (punt 6) gaf Duitsland in zijn reactie op het besluit tot inleiding van de procedure aan dat de investeerders zich voor 80 % van het krediet persoonlijk garant hadden gesteld. Het krediet werd in het eerste halfjaar van 1996 verleend tegen een rente van 10,5 % per jaar, terwijl de referentierente 6,69 % bedroeg. Bovendien was het bedoeld voor een beperkte overbruggingsperiode van 18 maanden. Gezien deze bijzondere omstandigheden beschouwt de Commissie het krediet in het onderhavige geval als een extern gefinancierde bijdrage aan de herstructurering.
- (42) Wat de opmerkingen van Duitsland over de cashflow (punt 7) betreft houdt de Commissie vast aan haar standpunt als geformuleerd in haar besluit tot inleiding van de procedure. Cashflows kunnen in beginsel niet worden aangemerkt als bijdrage van de begunstigde, omdat zij direct of indirect worden gegenereerd op basis van toegekende steunmaatregelen en de exacte bedragen nog niet kunnen worden gegarandeerd bij de opstelling van het herstructureringsplan. De Commissie is daarom van mening dat deze maatregel niet als bijdrage van de begunstigde kan worden aangemerkt.
- (43) De Commissie deelt niet het Duitse standpunt dat ook de werknemers behoren tot de begunstigde in de zin van punt 3.2.2, onder iii), van de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun. Hun bijdrage kan daarom niet worden beschouwd als bijdrage van de begunstigde onderneming.
- (44) De Commissie constateert dat in geen van de door de DKB verstrekte kredieten noch in de door deze bank verleende speciale faciliteit (Avalrahmen) ten belope van in totaal 1 932 000 DEM (punt 9) een bijdrage van de begunstigde besloten ligt.
- (45) Allereerst moet worden vastgesteld dat de kredieten voor 80 % waren gedekt door een honoreringsgarantie van overheidswege op basis van een goedgekeurde steunregeling. In zijn reactie op het besluit tot inleiding van de procedure voerde Duitsland aan dat het totaalbedrag van de kredieten ook door particuliere waarborgen gedekt was, die als een bijdrage van de begunstigde moesten worden aangemerkt. De Commissie is echter van mening dat de bank dankzij de overheids garanties voor dat deel van het krediet was vrijgesteld van het debiteurenrisico, omdat dat werd gedragen door de overheid, dat wil zeggen door een onbetwifelbaar kredietwaardige schuldenaar. Daarom moet het bedrag dat onder de van overheidswege verleende garantie van 80 % valt, in zijn geheel als steun worden aangemerkt.
- (46) Bovendien moet in aanmerking worden genomen dat alle kredieten en speciale faciliteiten (Avalrahmen) dankzij overheidsmaatregelen tegen gunstiger voorwaarden beschikbaar werden gesteld dan op de markt gebruikelijk was en dat zij derhalve steunelementen in de vorm van rentesubsidies bevatten. Ook het verschil tussen de verlaagde en de marktconforme rentetarieven moet als steun worden opgevat. Duitsland is van mening dat ten minste het na aftrek van de garantie en de rentesubsidies resterende bedrag als bijdrage van de begunstigde moet worden gezien. De Commissie is echter van oordeel dat vanwege de cumulerende werking van beide steunelementen, geen van deze faciliteiten gedeeltelijk tegen marktvoorwaarden is toegekend en daarom niet als bijdrage van de begunstigde kan worden beschouwd.
- (47) De bijdrage van de begunstigde uit eigen middelen of door externe financiering belooft derhalve een bedrag van 801 000 DEM, wat neerkomt op 13,45 %. HIG is een kleine tot middelgrote onderneming, gelegen in een voor steun in aanmerking komende streek, en telt ongeveer 50 werknemers. Volgens de gedragslijn die de Commissie in het verleden steeds heeft gevolgd, keurde zij steun aan KMO's goed wanneer er sprake was van vergelijkbaar hoge bijdragen van investeerders<sup>(17)</sup>. In deze gevallen sorteerden de goedgekeurde steunmaatregelen een beperkt effect op de liquiditeit, zodat de onderneming geen extra middelen ter beschikking kwamen, die zouden kunnen worden gebruikt voor agressief en marktverstoring gedrag ten opzichte van de concurrentie. Bovendien droegen de investeerders zelf met eigen kapitaal bij aan de herstructurering.

<sup>(17)</sup> Steunmaatregelen: KHK Verbindetechnik GmbH Brotterode (11,5 %) (PB L 31 van 1.2.2002, blz. 80); GMB Magnete Bitterfeld (12 %) (PB C 50 van 17.2.1998, blz. 6); Stahl- und Maschinenbau Rostock (12 %) (PB C 365 van 18.12.1999, blz. 9); Draiswerke (11 %) (PB L 108 van 27.4.1999, blz. 44).

- (48) In het onderhavige geval wordt de steun voornamelijk verleend in het kader van goedgekeurde steunregelingen (ongeveer 1,75 miljoen DEM). De ad hoc-steun van zo'n 1,8 miljoen DEM werd gebruikt voor de overname van de activa. De steunmaatregelen hadden derhalve een beperkt effect op de liquiditeit. Bovendien is een bedrag van 2 532 000 DEM op een totaal van aan de onderneming verstrekte kredieten en bancaire leningen van 2 682 000 DEM, gedekt door zowel overheidsgaranties als preferente persoonlijke garantstellingen van de investeerders. Daarmee hebben de investeerders met eigen kapitaal deelgenomen aan de herstructurering.
- (49) De Commissie is derhalve van mening dat de bijdrage van de investeerders kan worden aangemerkt als belangrijk in de zin van de kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun. Bijgevolg wordt voldaan aan de voorwaarde van punt 3.2.2, onder iii), van de kaderregeling, namelijk dat de steunmaatregelen in verhouding moeten staan tot de kosten en baten van de herstructurering.

#### V. CONCLUSIE

- (50) De Commissie constateert dat Duitsland door het verlenen van de steun inbreuk heeft gemaakt op artikel 88, lid 3, van het EG-Verdrag. De Commissie acht de steun echter verenigbaar met de gemeenschappelijke markt overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag, aangezien zij strookt met de kaderregeling van 1994 voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

#### *Artikel 1*

De staatssteun die Duitsland ten gunste van Hoch- und Ingenieurbau GmbH (HIG) heeft verleend, zijnde een bedrag van 892 204 EUR (1 745 000 DEM) alsmede de rentesubsidies van 2,44 % per jaar op het rekening-courantkrediet van 195 313 EUR (382 000 DEM) en van 2 % per jaar op de speciale faciliteit (Avalrahmen) van 204 516 EUR (400 000 DEM) van de Deutsche Kreditbank Gera, is overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

#### *Artikel 2*

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 27 februari 2002.

*Voor de Commissie*

Mario MONTI

*Lid van de Commissie*

**BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE****van 9 april 2002****betreffende de door Duitsland ten uitvoer gelegde steunmaatregel C 86/2001 (ex N 334/2001) ten gunste van Infineon Technologies SC 300 GmbH & Co. KG, Duitsland***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 1346)***(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/867/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 9388, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, inzonderheid op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken <sup>(1)</sup>,

Overwegende hetgeen volgt:

**I. PROCEDURE**

- (1) Bij schrijven van 22 mei 2001, geregistreerd op 28 mei 2001, heeft Duitsland de Commissie zijn voornemen meegedeeld om Infineon Technologies SC 300 GmbH & Co. KG investeringssteun toe te kennen overeenkomstig de multisectorale kaderregeling betreffende regionale steun voor grote investeringsprojecten <sup>(2)</sup> (hierna „multisectorale kaderregeling voor regionale steun” genoemd). Het steunproject werd ingeschreven onder nummer N 334/2001.
- (2) De Commissie bevestigde bij schrijven van 13 juni 2001 de ontvangst van het schrijven, zij deelde Duitsland tevens mede dat de kennisgeving als onvolledig werd beschouwd en stelde aanvullende vragen. Bij schrijven van 18 juni 2001 werd om meer informatie verzocht. Duitsland verstreekte informatie bij schrijven van 3 juli 2001, geregistreerd op 5 juli 2001, alsmede van 16 juli 2001, geregistreerd op 17 juli 2001. Op 17 augustus 2001 vond er een bespreking plaats met vertegenwoordigers van de Duitse overheid. Bij schrijven van 30 augustus 2001 verzocht de Commissie Duitsland de bepalingen over de controle achteraf in de kennisgeving aan

te vullen. Bij schrijven van 19 september 2001 werd Duitsland er nogmaals op gewezen dat het aanvullende gegevens moest verstrekken. Duitsland verstreekte onvolledige informatie bij schrijven van 24 september 2001, geregistreerd op 25 september 2001. Bij schrijven van 1 oktober 2001 bevestigde de Commissie de ontvangst en wees Duitsland erop dat de kennisgeving nog altijd als onvolledig werd beschouwd. Duitsland verstreekte aanvullende gegevens bij schrijven van 22 oktober 2001, geregistreerd op 23 oktober 2001. Bij schrijven van 26 oktober 2001 deelde de Commissie Duitsland mede dat de kennisgeving als volledig werd beschouwd en dat er binnen twee maanden vanaf de dag van registratie van de brief met de volledige gegevens een eindbeschikking zou worden gegeven.

- (3) Op 21 november 2001 deed Duitsland een laatste schrijven toekomen, geregistreerd op 22 november 2001, waarin het van mening is dat de steun overeenkomstig artikel 87, lid 3, onder b), van het EG-Verdrag als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt moet worden verklaard.
- (4) Bij schrijven van 30 november 2001 heeft de Commissie Duitsland in kennis gesteld van haar besluit tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag ten aanzien van deze steunmaatregel.
- (5) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* <sup>(3)</sup> bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken.

<sup>(1)</sup> PB C 368 van 22.12.2001, blz. 2.

<sup>(2)</sup> PB C 107 van 7.4.1998, blz. 7.

<sup>(3)</sup> Zie voetnoot 1.

- (6) Bij schrijven van 10 januari 2002, geregistreerd op 14 januari 2002, en van 28 januari 2002, geregistreerd op 29 januari 2002, antwoordde Duitsland op de inleiding van de procedure. Bij schrijven van 15 februari 2002 werd om meer inlichtingen verzocht. Daarop werd geantwoord bij schrijven van 27 februari 2002, geregistreerd op 28 februari 2002. Bij schrijven van 21 maart 2002 werden verdere vragen gesteld, waarop Duitsland bij schrijven van 25 maart 2002, geregistreerd op dezelfde datum, heeft geantwoord.
- (7) De Commissie heeft van drie belanghebbenden opmerkingen terzake ontvangen. De Commissie heeft deze voor een reactie doorgezonden aan Duitsland en heeft bij schrijven van 18 februari 2002, geregistreerd op 19 februari 2002, diens opmerkingen ontvangen.
- (8) De onderneming in kwestie stuurde aanvullende gegevens bij schrijven van 7 maart 2002, geregistreerd op dezelfde datum.

- (10) Duitsland verstrekke de volgende gegevens over de omzet en het personeelsbestand van Infineon in de jaren 1999 tot 2001:

	Wereldwijd		EER		Duitsland	
	Omzet (in miljoen euro)	Aantal werknemers	Omzet (in miljoen euro)	Aantal werknemers	Omzet (in miljoen euro)	Aantal werknemers
1998/1999	4 237	24 541	2 444	15 543	1 241	12 352
1999/2000	7 283	27 210	3 259	16 603	1 612	13 522
2000/2001	5 671	33 813	3 005	21 821	1 745	16 814

- (11) Nadat Infineon in het boekjaar 1997/1998 een verlies van 775 miljoen EUR had geleden, boekte de onderneming in 1998/1999 en 1999/2000 een winst van 61 miljoen EUR respectievelijk 1 126 miljoen EUR.

## 2.2. Het project

- (12) Het investeringsproject bevindt zich in Dresden in de deelstaat Saksen, een steungebied in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag.
- (13) Het project behelst de bouw van installaties voor de productie van dynamische halfgeleidergeheugens (dynamic random access memory — DRAM) met een feature size van maximaal 0,14 µm op 300-mm-siliciumschijven, die ook wel „wafels” worden genoemd. Dit wordt de eerste productielijn ter wereld voor (geheugen-)chips op 300-mm-wafels. Naast de productielijn zal SC 300 ook een proef- en ontwikkelingslijn exploiteren onder gebruikmaking van de reeds in de fabriek aanwezige installaties.

## II. BESCHRIJVING

### 2.1. Begunstigde van de steun

- (9) De begunstigde van de steun, Infineon Technologies SC 300 GmbH & Co. KG (hierna „SC 300” genoemd), werd in februari 1998 opgericht en is voor 87 % een dochtermaatschappij van Infineon Technologies AG (hierna „Infineon” genoemd) in München. Infineon zelf, die in maart 2000 naar de beurs ging, is een van Siemens AG afgesplitste onderneming die de divisie halfgeleiders van Siemens AG heeft overgenomen. De rest van het maatschappelijk kapitaal van SC 300 is in het bezit van een andere particuliere vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (4 % — waarover M+W Zander Facility Engineering GmbH via SC 300 Beteiligungs GmbH in Stuttgart de zeggenschap uitoefent) en een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid waarover de deelstaat Saksen en de stad Leipzig de zeggenschap hebben (9 % — Leipziger Messe GmbH). De kernactiviteit van Infineon bestaat uit de productie van halfgeleiders. Duitsland benadrukt dat Infineon de enige Europese onderneming op deze markt is.

- (14) Het project ging in april 2000 van start en moet eind 2003 zijn afgerond. Volgens de verstrekke gegevens zal de volledige capaciteit uiteindelijk 5 000 wafels per week bedragen. Voor het project zijn twee uitbreidingsfasen voorzien. Eind 2001 werd er met de massaproductie begonnen, die nog duidelijk onder de uiteindelijke capaciteit ligt. In de tweede uitbreidingsfase, die tot ongeveer begin 2003 duurt, zal de productiecapaciteit tot het hoogste niveau worden opgeschroefd. Deze geleidelijke uitbreiding is blijkens de verstrekke gegevens economisch gezien de beste oplossing, omdat met name de geplande massaproductie van deze nieuwe technologie zich nog in een ontwikkelingsstadium bevindt.

- (15) Er worden DRAM geproduceerd met een geheugencapaciteit van minimaal 512 megabit. Deze DRAM zullen geleidelijk de geheugencomponenten met een capaciteit van 256 megabit en minder vervangen. Momenteel produceert Infineon in Dresden, in de Verenigde Staten en in Taiwan DRAM met minder geheugencapaciteit.



(16) De stap om voor de productie van chips 300-mm-wafels in plaats van 200-mm-wafels te gaan gebruiken, betekent dat het aantal chips per wafel (d.w.z. de productiviteit) ongeveer 2,5 keer zo groot zal worden. Dit zou een daling van de productiekosten per chip met 30-40 % moeten opleveren. Door de geringere feature size zullen de productiekosten nog verder dalen en kan tevens de minimumgrootte van de afzonderlijke elementen worden gereduceerd, waardoor er kleinere en goedkopere computercomponenten kunnen worden geproduceerd.

(17) De projectkosten kunnen als volgt worden ingedeeld:

Posten	(in miljoen euro)	
	Totaal	Subsidiabel
Terreinen	[...](*)	[...]
Gebouwen	[...]	[...]
Installaties, machines	[...]	[...]
Gereedschappen	[...]	[...]
Overige	[...]	[...]
Totaal	1 106	1 106

(\*) Bedrijfsgeheim.

(18) Door het nieuwe project zal het marktaandeel van Infineon op het gebied van DRAM wereldwijd van 8 % in 1999 naar 10 % in 2003 stijgen en op het gebied van halfgeleiders van 3,5 % in 1999 naar 3,7 % in 2003.

(19) Volgens de kennisgeving zullen de investeringen 1 300 duurzame arbeidsplaatsen creëren en 400 vaste banen veilig stellen. Verwacht wordt dat het project in het steungebied zelf en in het aangrenzende steungebied indirect 1 030 banen zal creëren.

### 2.3. Steunmaatregelen

(20) Het steunproject omvat investeringssteun in de vorm van een niet-terugvorderbare subsidie van 88,073 miljoen EUR, die op grond van de Gemeinschaftsaufgabe „Verbetering van de regionale economische structuur” in de versie van het door de Commissie goedgekeurde 29e kaderplan zal worden toegekend. Een investeringspremie van 128,846 miljoen EUR zal worden toegewezen op basis van de door de Commissie goedgekeurde Investeringspremielwet (Investitionszulagengesetz) van 1999<sup>(4)</sup>. Voorts wordt een garantie van 80 % voor een

krediet van 450 miljoen EUR, die dus 360 miljoen EUR dekt, verstrekt in het kader van een goedgekeurde steunregeling<sup>(5)</sup>. Op grond van de door Duitsland verstrekte gegevens gaat de Commissie ervan uit dat de garantie een steunelement van 1,8 miljoen EUR behelst. De totale steun voor de begunstigde bedraagt 218,718 miljoen EUR, hetgeen overeenkomt met 19,8 % van de voor steun in aanmerking komende investeringskosten. De niet-terugvorderbare subsidie wordt alleen toegekend voor de eerste uitbreidingsfase van het project.

### 2.4. Redenen voor de inleiding van de formele onderzoeksprocedure

(21) Op 30 november 2001 bracht de Commissie Duitsland op de hoogte van haar besluit tot inleiding van de formele onderzoeksprocedure van artikel 88, lid 2, van het EG-Verdrag met betrekking tot de steun voor het onderhavige project. De Commissie betwijfelde of de beoogde steunintensiteit van 19,8 % strookt met de toegestane maximale steunintensiteit, die in de multisectorale kaderregeling voor regionale steun is voorzien. Met name beschikte de Commissie niet over betrouwbare gegevens met betrekking tot de definitieve beoordeling van de kenmerken van de markt en kon zij niet uitsluiten dat het bij de betrokken sector om een absoluut krimpende markt gaat. Voorts betwijfelde de Commissie of alle arbeidsplaatsen op het gebied van ontwikkelings- en onderzoeksactiviteiten in aanmerking konden worden genomen, aangezien deze mogelijk niet rechtstreeks verband houden met het project. Bovendien betwijfelde de Commissie of het door Duitsland genoemde totale aantal indirect gecreëerde banen in aanmerking kon worden genomen voor de beoordeling van de effecten van het project op de regio.

(22) Verder betwijfelde de Commissie of het plan als project van gemeenschappelijk Europees belang kon worden gezien en of er dus steun kon worden toegekend op grond van artikel 87, lid 3, onder b), van het EG-Verdrag.

### III. OPMERKINGEN VAN BELANGHEBBENDEN

(23) De Commissie ontving de opmerkingen van twee bonden van afnemende sectoren waarin DRAM worden gebruikt, en van een onafhankelijke organisatie van Europese ondernemingen en onderzoeksinstituten op het gebied van de Europese printplatenindustrie. Deze opmerkingen zijn aan Duitsland doorgezonden bij schrijven van 22 januari 2001 en 24 januari 2001 en bij schrijven van 18 februari 2002 zijn diens opmerkingen hierover ontvangen.

<sup>(4)</sup> Investitionszulagengesetz, C 72/98 (ex N 702/97), SG(98) D/12438 van 30.12.1998 en SG(2001) D/28651 van 2.3.2001.

<sup>(5)</sup> Programm für unmittelbare Bürgschaften des Bundes und der Länder in den neuen Bundesländern und Berlin Ost, N 297/91, SG(91) D/1344 van 15.7.1991 alsmede E 24/95, SG(96) D/5500 van 18.6.1996 en SG(98) D/54570 van 11.11.1998.

- (24) Alle drie de belanghebbenden spraken zich uit voor het steunproject. Zij benadrukten het belang van een Europese halfgeleiderindustrie en de doorslaggevende rol van het project bij de versterking van de concurrentiepositie van deze bedrijfstak en verwante sectoren.
- (25) Bij schrijven van 7 maart 2002 wees SC 300 erop dat de prijzen voor DRAM zich aan het herstellen waren en dat er met een verdere stijging werd gerekend. Volgens een economisch persbericht zal de markt voor DRAM in 2002 met 55 % stijgen.

#### IV. OPMERKINGEN VAN DUITSLAND

- (26) In zijn standpunt ten aanzien van de inleiding van de procedure benadrukte Duitsland het belang van het onderhavige project. Infineon is de enige Europese DRAM-producent en krijgt door de toepassing van de nieuwe 300-mm-technologie een kostenvoordeel ten opzichte van zijn concurrenten. De onderneming houdt er rekening mee dat de vraag naar geheugenchips (gemeten in bit) in 2002 met 50 % zal stijgen ten opzichte van 2001.
- (27) Duitsland verklaarde dat de markt voor DRAM aanzienlijke conjuncturele schommelingen en grote verschillen laat zien tussen waarde en volume van de afzet. Volgens Duitsland moest de concurrentiefactor op 1 worden vastgesteld, omdat er geen overcapaciteit bestaat en de markt niet krimpt.
- (28) Duitsland beargumenteerde dat er op het geaggregeerde niveau van de NACE-klasse 32.10 geen overcapaciteit bestaat en verstreekte de relevante gegevens. Mocht de Commissie ervan uitgaan dat de capaciteitssituatie op dit geaggregeerde niveau de situatie van de DRAM-sector onvoldoende weergeeft, dan wijst Duitsland erop dat de relevante subsector ook op een lager niveau kan worden gesteld. De gegevens over de capaciteitsbezetting voor de beoordeling van de concurrentiefactor hoeven niet noodzakelijkerwijs op het laagste niveau van de NACE-classificatie gebaseerd te zijn. Duitsland legde vervolgens gegevens voor om te laten zien dat er geen sprake was van overcapaciteit, om het even hoe de relevante subsector wordt gedefinieerd. Volgens Duitsland waren de capaciteiten voor de productie van DRAM van 1994 tot 1999 bijna geheel bezet (95-100 %).
- (29) Voor het geval dat de Commissie niet instemt met een beoordeling van de concurrentiefactor op basis van gegevens over de capaciteitsbezetting, voert Duitsland aan dat de DRAM-markt niet krimpt. Volgens Duitsland is er in de multisectorale kaderregeling voor regionale steun een periode van vijf jaar voorzien voor de berekening van het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage ter beoordeling van de marktontwikkeling. Zodoende geldt voor dit project 1996 tot en met 2000 als relevante periode. Voor deze tijdspanne was het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage positief. Verder verklaart Duitsland dat er in 1995 een buitengewoon groot marktvolume (qua waarde) is gerealiseerd. Derhalve is dat jaar niet representatief en dient het bij de beoordeling van de marktontwikkeling buiten beschouwing te worden gelaten.
- (30) Duitsland benadrukt dat de Commissie in haar besluit tot inleiding van de formele onderzoeksprocedure zich voor de beoordeling van de markt uitsluitend baseert op de ontwikkeling van het zichtbare, in waarde uitgedrukte verbruik. Als men echter het volume van het zichtbaar, in bit gemeten verbruik bekijkt, kan men van 1996 tot en met 2000 een sterke stijging vaststellen met een gemiddeld jaarlijks groeipercentage van 83,3 %. Volgens Duitsland laten de volumegegevens een beter beeld van de marktsituatie zien, omdat met name op markten met aanzienlijke prijsschommelingen, zoals de DRAM-markt, waardegegevens geen goed beeld geven van de capaciteitssituatie van de markt. Terwijl het verbruik qua waarde aan grote schommelingen onderhevig was, nam het in bit uitgedrukte verbruik in het verleden voortdurend toe. Duitsland wijst erop dat de Commissie in eerdere beschikkingen overeenkomstig de multisectorale kaderregeling voor regionale steun ook rekening heeft gehouden met het volume van het verbruik. Verder beargumenteert Duitsland dat cijfers die de waarde van het verbruik aangeven, niet veelzeggend zijn, omdat ze door subsidies van de Koreaanse regering worden vervalst.
- (31) Duitsland verstreekte de nieuwste prognoses voor de DRAM-markt, die voor 2001 tot 2004 een gemiddeld jaarlijks groeipercentage van 17,7 % voorspellen.
- (32) Wat de direct gecreëerde arbeidsplaatsen aangaat, verklaarde Duitsland dat alle banen in de sector onderzoeken en ontwikkelingsactiviteiten moesten worden meegeteld. De halfgeleiderindustrie is een onderzoeksintensieve sector, en in het onderhavige project wordt een nieuwe productietechnologie toegepast. De uitvoering van een uiterst innovatief plan zoals de 300-mm-technologie, brengt dus bijzonder hoge uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling met zich mee, niet alleen vóór de toepassing ervan, maar ook tijdens de productie, opdat de nieuwe technologie optimaal kan worden aangewend.
- (33) Ten aanzien van de indirect gecreëerde banen voert Duitsland aan dat elke door de begunstigde van de steun geschapen arbeidsplaats tot een gemiddelde toename van het aantal arbeidsplaatsen leidt. Duitsland verklaarde dat het moeilijk is nauwkeurige gegevens te verstrekken over de door toeleveranciers en afnemers gecreëerde arbeidsplaatsen. Duitsland verstreekte intentieverklaringen van afnemers en toeleveranciers van SC 300, waaruit blijkt dat het project van SC 300 al indirect voor 729 arbeidsplaatsen heeft gezorgd en dat er nog eens 666 arbeidsplaatsen zullen worden gecreëerd.

- (34) Duitsland is derhalve van mening dat de beoordeling van de steun aan de hand van de bepalingen van de multisectorale kaderregeling voor regionale steun niet mag leiden tot een vermindering van de geplande steunintensiteit. Indien de Commissie deze mening niet deelt, verzoekt Duitsland dat de steun wordt goedgekeurd op grond van artikel 87, lid 3, onder b), van het EG-Verdrag. Duitsland is van mening dat aan de vier voorwaarden voor de toepasbaarheid van dit artikel is voldaan.
- (35) Duitsland verklaart dat SC 300 het investeringsproject zonder de beoogde steunmaatregelen niet zou kunnen uitvoeren. De halfgeleiderindustrie is zeer kapitaalintensief en heeft altijd te maken met grote technologische risico's. Gelet op de financiële en technologische omvang van het project is het niet te verwachten dat SC 300 het project zonder staatssteun kan uitvoeren.
- (36) Duitsland beweert dat het project zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht belangrijk is. Infineon is de enige Europese fabrikant van DRAM op een door producenten van buiten Europa beheerste markt. De onderneming kan haar positie op de markt alleen behouden wanneer zij in staat is de 300-mm-technologie toe te passen, omdat zij daarbij voorligt op de concurrentie en omdat deze haar een aanzienlijk kostenvoordeel oplevert ten opzichte van de concurrenten. Aangezien voor het eerst een Europese producent voorop zou lopen bij de innovatie, zouden de halfgeleiderindustrie en haar toeleveranciers de kans krijgen de toonaangevende economieën in te halen.
- (37) Met betrekking tot het criterium van het gemeenschappelijk Europees belang betoogt Duitsland dat de toepassing van de nieuwe 300-mm-technologie tot een verbetering van de basisprocédés voor de productie van halfgeleiders zal leiden. Op die manier zorgt het project ervoor dat de concurrentiepositie en de efficiëntie van de Europese industrie worden verbeterd. Voor de producenten van apparatuur is het van groot belang dat er een Europese DRAM-fabrikant is. Op grond van de nauwe banden met verwante bedrijfstakken bevordert het bestaan van een Europese DRAM-producent de ontwikkeling van deze sectoren en de totale halfgeleiderindustrie.
- (38) Volgens Duitsland is het niet nodig dat er meer dan één lidstaat aan het project deelneemt, opdat het als een project van gemeenschappelijk Europees belang kan worden beschouwd. De versterking van de economische structuur in een lidstaat kan voor de gehele Gemeenschap van belang zijn, als daardoor het internationale concurrentievermogen van de Europese industrie wordt verbeterd. De deelname van meerdere lidstaten is niet dwingend noodzakelijk.
- (39) Duitsland verklaart dat de DRAM-industrie een strategische sector is en herinnert eraan dat de Commissie al in het verleden staatssteun voor onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten heeft goedgekeurd. Het zou dus tegenstrijdig zijn als de staatssteun nu werd ingeperkt, omdat deze nieuwe technologie zal worden toegepast.
- (40) Duitsland is daarom van mening dat de beoogde staatssteun kan worden goedgekeurd op grond van artikel 87, lid 3, onder b), van het EG-Verdrag.
- (41) Met betrekking tot de opmerkingen van de belanghebbenden wijst Duitsland erop dat zij het belang van de Europese industrie bij het project van SC 300 aantonen aan de hand van de verwachte synergie-effecten die de groei van de Europese industrie kunnen aanzwengelen. Tevens blijkt uit de opmerkingen van de belanghebbenden dat de industrie de beoogde staatssteun ondersteunt.

## V. BEOORDELING

### 5.1. Beoordeling op grond van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag

- (42) De steun is toegekend voor een nieuwe investering in een steungebied in de zin van artikel 87, lid 3, onder a), van het EG-Verdrag en moet als regionale steun worden gezien.
- (43) De beoogde steun bedraagt 218,718 miljoen EUR. Aangezien de steun boven de drempelwaarde van 50 miljoen EUR ligt, moet het project worden aangemeld overeenkomstig de multisectorale kaderregeling voor regionale steun en aan de hand daarvan worden beoordeeld.
- (44) In de multisectorale kaderregeling voor regionale steun wordt bepaald dat eerst de relevante markt moet worden vastgesteld, alvorens tot de beoordeling van het steunproject over te gaan.
- 5.1.1. *Relevante markt*
- (45) De productmarkt die voor de vaststelling van het marktaandeel relevant is, omvat het product van het investeringsproject en eventueel de producten die door verbruikers of producenten als vervangende producten worden gezien.
- (46) In het onderhavige geval betreft de investering de productie van DRAM. Deze vallen onder klasse 32.10 van de NACE-nomenclatuur, die de productie van elektronische componenten omvat. Bij de DRAM gaat het om halfgeleiders voor de opslag van binaire gegevens, die op hun beurt tot de elektronische bouwstenen behoren. DRAM zijn het meest gebruikte type halfgeleidergeheugens. Het product wordt het meest gebruikt in pc's en de producten die met een minimum aan kosten zijn vervaardigd.

- (47) DRAM kunnen op basis van hun geheugencapaciteit (d.w.z. de hoeveelheid gegevens die op chips kan worden opgeslagen) worden ingedeeld. Deze capaciteit hangt van de chipgeneratie af. Het product is onderhevig aan snelle technologische veranderingen, zodat om de drie tot vier jaar een nieuwe generatie op de markt komt. DRAM kunnen ook op grond van toepassingsgebruik worden ingedeeld (FPM-DRAM, EDO-DRAM, SDRAM of RDRAM) of op soort eindproduct waarin zij worden ingebouwd.
- (48) Er zijn ook andere typen geheugenchips, zoals SRAM (static random access memories), EPROM (electrically programmable read only memories) en flash-geheugens. In het algemeen hebben zij andere functies dan de DRAM en kunnen niet als vervangende producten worden gezien.
- (49) DRAM zijn handelsgoederen met gestandaardiseerde specificaties. Wat betreft de vraagkant kunnen klanten over de hele wereld gelijksoortige DRAM van verschillende producenten kopen. Nieuwe DRAM-generaties concurreren met oudere. De beslissing van een klant voor een bepaald type hangt af van de verhouding tussen kosten en prestatie, alsmede van de functie van de DRAM in het eindproduct.
- (50) Wat betreft de aanbodbkant kunnen producenten DRAM met verschillende capaciteit vervaardigen, omdat de gebruikte technologieën op elkaar lijken. De overschakeling van de ene op de andere DRAM-generatie is echter binnen een bepaalde installatie in het algemeen niet gemakkelijk.
- (51) Om deze redenen wordt de markt voor DRAM als de relevante productmarkt<sup>(6)</sup> beschouwd. Voor deze markt bestaat er geen eigen klasse in de NACE-nomenclatuur.
- (52) Ten aanzien van de relevante geografische markt kan worden geconstateerd dat DRAM over de hele wereld volgens dezelfde specificaties en marketingconcepten worden verhandeld. De transportkosten zijn laag en er bestaan geen structurele belemmeringen voor toegang tot de markt. Daarom wordt de wereldmarkt als de relevante geografische markt beschouwd.
- 5.1.2. *Multisectorale kaderregeling voor regionale steun*
- (53) Overeenkomstig de multisectorale kaderregeling voor regionale steun moet de Commissie voor het bepalen van de toegestane maximale steunintensiteit voor een
- aangemeld steunproject eerst de maximaal toelaatbare brutosteunintensiteit (regionaal steunplafond) bepalen die een onderneming in het desbetreffende steungebied kan krijgen op basis van de steunregeling die op het tijdstip van kennisgeving geldt.
- (54) Voor de maximaal toelaatbare brutosteunintensiteit voor grote ondernemingen in het gebied waarin SC 300 gevestigd is, gelden er twee percentages, te weten 28 % en 35 %. De maximale brutosteunintensiteit van 35 % wordt alleen toegepast wanneer aan de volgende specifieke voorwaarden cumulatief wordt voldaan: op verzoek van een deelstaat en met toestemming van de subcommissie van de Plancommissie kunnen in met redenen omklede uitzonderingsgevallen hogere steunpercentages worden toegekend voor structureel bijzonder efficiënte maatregelen ten behoeve van regio's die met betrekking tot de vestiging van bedrijven blootgesteld zijn aan internationale concurrentie<sup>(7)</sup>.
- (55) Duitsland verstrekke geen gegevens waaruit blijkt dat aan deze voorwaarden is voldaan. Aangezien SC 300 als grote onderneming moet worden beschouwd, gaat de Commissie ervan uit dat de toegestane maximale brutosteunintensiteit (R) in het onderhavige geval 28 % bedraagt. Derhalve stelt de Commissie vast dat de geplande brutosteunintensiteit van 19,8 % onder het toegestane plafond ligt voor een onderneming in deze regio.
- (56) Vervolgens corrigeerde de Commissie het percentage van 28 % met de waarden die voortvloeien uit drie specifieke beoordelingsfactoren — te weten de factor concurrentie (T), de factor kapitaal/arbeid (I) en de factor regionaal effect (M) — om de hoogst toelaatbare steunintensiteit voor het betrokken project te bepalen.

Factor „concurrentie” (T)

- (57) Het toekennen van steun aan ondernemingen in sectoren met structurele overcapaciteit houdt grote risico's van concurrentievervalsing in. Iedere capaciteitsuitbreiding die niet door een capaciteitsvermindering elders wordt gecompenseerd, zal het probleem van structurele overcapaciteit verergeren. De (sub)sector wordt op basis van het laagste niveau van de NACE-classificatie bepaald.
- (58) Het laagste niveau van de NACE-classificatie voor de productie van DRAM is klasse 32.10, waarin alle soorten elektronische componenten zijn opgenomen. Duitsland verstrekke voor deze NACE-klasse cijfers over de capaciteitsbenutting en beweerde dat er geen sprake was van overcapaciteit. DRAM vormen evenwel slechts een klein onderdeel van de NACE-klasse 32.10, zodat de capaciteits situatie op dit geaggregeerde niveau de situatie op de DRAM-markt onvoldoende weerspiegelt.

<sup>(6)</sup> Deze afbakening van de relevante productmarkt is door de Commissie ook in zaak nr. IV/M 0044, Hitachi/Nec onder punten 14-20 toegepast (beschikking van de Commissie van 3.5.2000, PB C 153 van 1.6.2000, blz. 8).

<sup>(7)</sup> PB C 340 van 27.11.1999, blz. 8.

- (59) Zoals in overweging 28 is vermeld, beargumenteert Duitsland dat de subsector niet noodzakelijkerwijs op een bepaald NACE-niveau hoeft te worden gedefinieerd. In voetnoot 13 (punt 7.7) van de multisectorale kaderregeling voor regionale steun staat echter dat de relevante (sub)sector op basis van het laagste niveau van de NACE-classificatie wordt bepaald. Het laagste niveau van de NACE-classificatie is klasse 32.10. Zoals in overweging 58 is uitgelegd, volstaan de capaciteitsgegevens voor dit geaggregeerd niveau niet om de capaciteitssituatie op de DRAM-markt, die als de relevante productmarkt wordt beschouwd, te kunnen bepalen. De Commissie is derhalve van mening dat voor de beoordeling van de factor concurrentie geen rekening hoeft te worden gehouden met deze analyse van de capaciteitssituatie.
- (60) Overeenkomstig punt 3.4 van de multisectorale kaderregeling voor regionale steun onderzoekt de Commissie — wanneer onvoldoende gegevens over de capaciteitsbenutting beschikbaar zijn — in eerste instantie of er in een krimpende markt wordt geïnvesteerd. Een markt wordt geacht een krimpende markt te zijn wanneer de gemiddelde jaarlijkse groei van het zichtbare verbruik van het betrokken product in de laatste vijf jaar minstens 10 % onder het jaarlijks gemiddelde van de totale fabrieksnijverheid in de EER ligt, voorzover het relatieve groeipercentage van de vraag naar het product geen uitgesproken stijgende tendens vertoont. De markt wordt geacht absoluut krimpend te zijn wanneer het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van het zichtbare verbruik de laatste vijf jaar negatief is.
- (61) Zoals in de overwegingen 45 tot en met 51 is uitgelegd, wordt de DRAM-markt als de relevante productmarkt beschouwd, omdat de uitwisselbaarheid tussen verschillende geheugenchips beperkt is. Aangezien DRAM over de hele wereld worden verkocht, kan de wereldmarkt als relevante geografische markt worden beschouwd.
- (62) De Commissie stelt vast dat het marktaandeel van SC 300 en Infineon onder 40 % van de relevante markt ligt en dit percentage met de nieuwe investering ook niet zal overschrijden. Infineon had in 1999 een aandeel van 8 % op de DRAM-markt. Na voltooiing van het project in 2003 zal het aandeel van Infineon en SC 300 zijn toegenomen tot 10 %.

- (63) Duitsland verstrekke de volgende cijfers over het zichtbare verbruik van DRAM in de hele wereld over de periode 1995-2000. Deze cijfers zijn gebaseerd op gegevens van een onafhankelijk onderzoeksinstituut (VLSI Research Inc.):

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Gemiddeld jaarlijks groeipercentage
Waarde (in miljard euro)	31,952	20,101	17,594	12,514	19,431	31,285	- 0,42 %

- (64) Volgens deze cijfers bedroeg het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van het zichtbare verbruik op de DRAM-markt in de jaren 1995-2000 - 0,42 %. In een eerdere periode, d.w.z. van 1994 tot en met 1999, was het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van het zichtbare DRAM-verbruik eveneens negatief (- 1,3 %). Hieruit zou men kunnen concluderen dat de markt voor DRAM als een absoluut krimpende markt moet worden gezien.
- (65) Duitsland beargumenteert dat de Commissie de ontwikkeling van het zichtbare verbruik voor een periode van vijf jaar, d.w.z. 1996 tot en met 2000, zou moeten beoordelen in plaats van zes jaar. In de multisectorale kaderregeling voor regionale steun wordt verwezen naar het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van de laatste vijf jaar. Daarom baseert de Commissie zich gewoonlijk op het zichtbare verbruik over een periode van zes jaar voor de berekening van vijf groeipercentages<sup>(8)</sup>.
- (66) Duitsland verstrekke de meest recente prognose van een onafhankelijk onderzoeksinstituut<sup>(9)</sup> voor de toekomstige ontwikkeling van de DRAM-markt:

	2001	2002	2003	2004	Gemiddeld jaarlijks groeipercentage
Waarde (in miljard euro)	12,502	12,919	16,748	20,559	18,1 %

<sup>(8)</sup> Zie N 783/2000 Wacker Chemie (beschikking van de Commissie van 8.5.2001), N 813/2000 Kronoply (beschikking van de Commissie van 3.7.2001) en C 72/2001 Hamburger AG (beschikking van de Commissie van 2.10.2000), (PB C 342 van 5.12.2001, blz. 9).

<sup>(9)</sup> Prognose van WSTS voor het vierde kwartaal (februari 2002).

- (67) Ondanks de huidige ernstige problemen zijn de vooruitzichten op de DRAM-markt positief. De meest recente prognoses gaan ervan uit dat de waarde van het zichtbare DRAM-verbruik in de jaren 2001 tot en met 2004 met gemiddeld 18,1 % per jaar zal stijgen. Het niveau van het zichtbare verbruik in 2004 zal echter volgens deze prognose altijd nog onder het verbruik in 2000 liggen. Een andere aan de Commissie ter beschikking staande studie voorspelt een nog sterker stijgende lijn voor de toekomst alsmede een niveau van het zichtbare verbruik in 2003 en 2004 dat boven dat van 2000 zal liggen.
- (68) De markt voor DRAM is uiterst conjunctuurgevoelig en is onderhevig aan sterke schommelingen. Afhankelijk van de desbetreffende periode vertonen de gemiddelde jaarlijkse groeipercentages met betrekking tot de waarde aanzienlijke verschillen. Voor de periode 1993 tot en met 2000 was het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage voor de waarde van het zichtbare verbruik met 14,66 % positief. Ondanks een zeer forse afname van het zichtbare verbruik tussen 2000 en 2001 bleef het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage voor de jaren 1993 tot en met 2001 licht positief (0,51 %).
- (69) De sterke schommelingen op de DRAM-markt zijn vooral te wijten aan extreem grote prijswijzigingen. De reden daarvoor is dat het productieproces voor DRAM wordt gekenmerkt door relatief hoge verloren kosten en lage marginale kosten. Daarom kunnen de prijzen binnen een zeer grote bandbreedte schommelen, omdat het voor ondernemingen rendabel is om DRAM te produceren zolang de marginale kosten zijn gedekt. Het feit dat uitsluitend de ontwikkeling van de waarde van het zichtbare verbruik wordt bekeken, geeft zodoende in sommige gevallen een ontoereikend beeld van de DRAM-markt.
- (70) Het zichtbare verbruik uitgedrukt in volume (gemeten naar verkocht aantal stuks) vertoont de laatste jaren een gestage, forse stijging. In de periode 1995 tot en met 2000 bedroeg het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage 10 %, en van 1994 tot en met 1999 lag dit percentage bij 11 %.
- (71) De prijzen van DRAM laten op de lange termijn een dalende tendens zien. Dit schijnt echter niet te komen door overcapaciteit in de industrie, hoewel er af en toe grote voorraden ontstaan die scherpe prijsdalingen veroorzaken. De productiekosten voor DRAM zijn de afgelopen jaren sterk gedaald. De prijsdalingen zijn dus een gevolg van de voortdurend toenemende efficiëntie van de productie, waardoor de feature size is afgenomen en de wafeldiameter veranderingen heeft ondergaan, van een inch in de jaren zeventig tot de huidige 300-mm-wafel. Tegelijkertijd wordt het rendement voortdurend verbeterd, doordat getracht wordt het aantal defecte schakelingen te verminderen en het aantal goede schakelingen per wafel te verhogen.
- (72) Bij de inleiding van de procedure wees de Commissie erop dat zij niet over genoeg betrouwbare informatie beschikt om de kenmerken van de markt nauwkeurig te kunnen bepalen en de concurrentiefactor juist te kunnen vaststellen.
- (73) In het licht van het voorgaande komt de Commissie tot de conclusie dat de markt niet als een absoluut krimpende markt moet worden beschouwd, maar als relatief krimpend. Dit wordt bevestigd door het feit dat de capaciteiten voor de productie van DRAM in de laatste jaren nagenoeg geheel waren bezet en de bezettingsgraad aanzienlijk boven het gemiddelde van de industrie als geheel lag. Daarom wordt de factor concurrentie op 0,75 vastgesteld.

#### Factor „kapitaal/arbeid” (I)

- (74) Voor zeer kapitaalintensieve projecten gebruikt de multisectorale kaderregeling voor regionale steun de factor „verhouding kapitaal/arbeid”, aan de hand waarvan de maximaal toelaatbare steunintensiteit kan worden aangepast ten gunste van projecten die een effectieve en een grotere bijdrage leveren aan de vermindering van de werkloosheid door het creëren van een relatief groot aantal arbeidsplaatsen respectievelijk door het veilig stellen van bestaande arbeidsplaatsen. Deze beoordelingsfactor maakt het mogelijk ook rekening te houden met concurrentieverstorende gevolgen van de steun op de prijs van het eindproduct.

- (75) De multisectorale kaderregeling voor regionale steun legt uitdrukkelijk vast dat met de verkregen arbeidsplaatsen alleen rekening wordt gehouden indien ze aantoonbaar rechtstreeks samenhangen met de geplande investering, een omvangrijke herscholing vereisen en bij het begin van het nieuwe project ontstaan.
- (76) In het onderhavige geval worden 1 300 arbeidsplaatsen gecreëerd en 400 behouden. Ze worden als volgt onderverdeeld:

	Behouden arbeidsplaatsen	Nieuwe arbeidsplaatsen	Totaal
Management	9	1	10
Directie	11	28	39
Productiecontrole	9	12	21
Productiemedewerkers	177	584	761
Onderhoud t.b.v. de productie	64	204	268
Procestechnologen	62	87	149
Procesontwikkeling	35	64	99
Automatisering/IT/CIM	18	32	50
Installaties		59	59
Technologie, kwaliteit, productontwikkeling	15	90	105
Technologieontwikkeling		102	102
Milieubescherming		6	6
Logistiek		31	31
Totaal	400	1 300	1 700

- (77) De behouden arbeidsplaatsen hebben betrekking op de reeds bestaande proef- en ontwikkelingslijn van SC 300. Als het nieuwe project niet wordt uitgevoerd, zal SC 300 volgens Duitsland zijn activiteiten niet voortzetten, worden de installaties verkocht en zullen de arbeidsplaatsen verdwijnen. De behouden arbeidsplaatsen hangen dus rechtstreeks samen met het onderhavige project. Uit de gegevens concludeert de Commissie dat een groot deel van deze arbeidsplaatsen verband houden met onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten voor de lopende productontwikkeling.
- (78) De verhouding kapitaal/arbeid ligt aanzienlijk lager dan bij twee andere projecten in de halfgeleidersector. Volgens Duitsland is dit voor een deel toe te schrijven aan de integratie van technische activiteiten en arbeidsplaatsen op het gebied van onderzoek en ontwikkeling. Bij de inleiding van de procedure betwijfelde de Commissie of alle arbeidsplaatsen op het gebied van onderzoek en ontwikkeling in aanmerking konden worden genomen omdat ze mogelijk anderszins niet rechtstreeks met het project samenhangen.

- (79) In zijn opmerkingen over de inleiding van de procedure gaf Duitsland een verklaring voor het groot aantal arbeidsplaatsen op het gebied van de onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten. Voorts bevestigde Duitsland dat SC 300 geen staatssteun voor ontwikkeling en onderzoek krijgt. De Commissie komt derhalve tot de conclusie dat het door Duitsland genoemde aantal van 1 700 directe arbeidsplaatsen volledig in aanmerking kan worden genomen bij de berekening van de factor kapitaal/arbeid. De verhouding kapitaal/arbeid voor een investering van 1 106 miljoen EUR, waarmee 1 700 directe arbeidsplaatsen worden gecreëerd of veilig gesteld, vertegenwoordigt een waarde van 650 588 EUR per arbeidsplaats en kan derhalve op 0,8 worden vastgesteld.

Factor „regionale gevolgen” (M)

- (80) Via de factor „regionale gevolgen” wordt rekening gehouden met het economisch nut voor het steungebied. Het creëren van arbeidsplaatsen kan volgens de Commissie als indicator gelden voor de bijdrage van een investeringsproject aan de regionale ontwikkeling. Kapitaalintensieve investeringen kunnen indirect leiden tot het scheppen van banen in het eigenlijke of een aangrenzend steungebied, waarbij hier onder arbeidsplaatsen worden begrepen banen die rechtstreeks door het project of bij directe leveranciers en afnemers ontstaan.
- (81) Volgens de kennisgeving werden de arbeidsplaatsen die indirect door de investering zijn gecreëerd — hoofdzakelijk bij de leveranciers — op totaal 1 030 geschat. Deze kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Indirect gecreëerde arbeidsplaatsen
Levering van 300-mm-siliciumschijven	600
Bewerking van 300-mm-testschijven	100
Uitbreiding van de infrastructuur (bedrijfsveiligheid, schoonmaak, bedrijfskantine)	12
Levering van materiaal	40
Onderhoud van apparaten	90
Transport	30
Infrastructuur gebouwen	50
Totaal	1 030

Dit cijfer werd in de meest recente, door Duitsland verstrekte gegevens gerecificeerd.

- (82) Oorspronkelijk zouden er indirect 600 arbeidsplaatsen worden gecreëerd via de bouw van een nieuwe fabriek van [...], die 300-mm-siliciumschijven aan SC 300 zou leveren. Bij de inleiding van de procedure sprak de Commissie haar twijfel uit over de vraag of dit project wel zou worden uitgevoerd. Zij was van mening dat de 600 indirecte arbeidsplaatsen die naar verluidt zouden worden geschapen, niet konden worden meegeteld.
- (83) [...] beschikt momenteel over twee fabrieken in Duitsland, namelijk in Burghausen en Freiberg. De onderneming exploiteert in Freiberg productiestraten voor wafels

met een diameter van 150 mm en 200 mm. Volgens Duitsland heeft de gemeenteraad van Freiberg onlangs toestemming gegeven voor het plan voor het bouwrijp maken van een perceel voor de uitbreiding van de fabriek. Bovendien legde Duitsland een intentieverklaring van [...] voor. Volgens Duitsland is er geen reden om aan de uitvoering van dit project te twijfelen.

- (84) In de intentieverklaring geeft [...] aan dat het project van SC 300 120 arbeidsplaatsen zal opleveren. Volgens Duitsland is dit cijfer gebaseerd op de veronderstelling dat [...] 20 % van de productie aan SC 300 zal leveren. Deze hoeveelheid werd [...] uitdrukkelijk door SC 300 bevestigd, maar moet wel als minimumhoeveelheid



- worden beschouwd. Men kan ervan uitgaan dat [...] minstens 50 % van zijn productie aan SC 300 zal leveren, hetgeen betekent dat er indirect 300 arbeidsplaatsen worden gecreëerd. Om juridische redenen kon SC 300 zich tegenover [...] niet uitdrukkelijk verplichten deze hoeveelheid af te nemen, zodat de genoemde cijfers in de intentieverklaring te laag zijn. De Commissie is van mening dat er voor de beoordeling van de regionale gevolgen geen rekening kan worden gehouden met de 120 arbeidsplaatsen die door [...] worden gecreëerd.
- (85) Bovendien verstrekke Duitsland een intentieverklaring van de onderneming [...], die al orders van SC 300 krijgt en voorbereidingen treft voor de bouw van een nieuwe fabriek voor de opwerking van testschijven. Deze opwerking betreft het recyclen van siliciumschijven, die op verschillende plaatsen worden ingezet voor de monitoring van de DRAM-productie en opnieuw kunnen worden gebruikt. Het recyclen van de siliciumschijven is zinvol vanwege hun extreem hoge prijs. De gerecycleerde schijven worden hoofdzakelijk als testschijven gebruikt. In de kennisgeving had Duitsland verklaard dat de opwerking van testschijven 100 arbeidsplaatsen zou scheppen. Volgens de recentelijk verstrekte informatie worden door het project van [...] indirect 130 arbeidsplaatsen geschapen. Volgens Duitsland worden 95 daarvan gecreëerd door het project van SC 300. De Commissie telt 95 indirecte, door [...] gecreëerde arbeidsplaatsen mee voor de beoordeling van de regionale gevolgen van het onderhavige project.
- (86) Duitsland heeft in eerste instantie te kennen gegeven dat door de uitbreiding van de infrastructuur, materiaalleveringen, transport en onderhoud van het gebouw er indirect nog eens 330 arbeidsplaatsen worden gecreëerd. Bij schrijven van 29 januari 2002, 27 februari 2002 en 25 maart 2002 beweerde Duitsland dat op deze gebieden indirect 1 145 arbeidsplaatsen worden gecreëerd en verstrekte intentieverklaringen van 53 ondernemingen, die afnemers of toeleveranciers van SC 300 zijn. Volgens Duitsland zijn er al 729 van deze arbeidsplaatsen gecreëerd, en men gaat ervan uit dat er nog eens 416 banen worden gecreëerd.
- (87) Er zullen 224 arbeidsplaatsen op het gebied van de infrastructuur worden gecreëerd. Dit omvat arbeidsplaatsen met betrekking tot de bedrijfsveiligheid, kantine en reiniging. Er zijn al 150 van deze arbeidsplaatsen gecreëerd, omdat men al met de massaproductie is begonnen en de meerderheid van het personeel al ter plaatse werkzaam is.
- (88) Er zullen waarschijnlijk 174 arbeidsplaatsen worden gecreëerd op het gebied van de levering van grondstoffen. Dit omvat de levering van gas, water, elektriciteit en de voor de productie benodigde chemicaliën alsmede de daarmee samenhangende bewerkingen en logistieke activiteiten. Er zijn al 122 arbeidsplaatsen gecreëerd.
- (89) Het onderhoud van apparaten zal waarschijnlijk in nog eens 438 nieuwe arbeidsplaatsen resulteren, waarvan er 282 al zijn gecreëerd. Duitsland verklaarde dat het hierbij gaat om het onderhoud van de in de fabriek geïnstalleerde apparatuur. Deze service is nodig omdat het kenmerkend is voor de bedrijfsvoering in halfgeleiderfabrieken dat er voortdurend productieapparaten en componenten worden vervangen.
- (90) Het transport van grondstoffen en toeleveringsproducten alsmede eindproducten heeft indirect al 21 nieuwe arbeidsplaatsen opgeleverd. Er zullen indirect nog eens 13 arbeidsplaatsen op dit gebied worden gecreëerd.
- (91) Duitsland verwacht dat er indirect in totaal 275 arbeidsplaatsen zullen worden gecreëerd voor het in stand houden van de gebouweninfrastructuur. Deze arbeidsplaatsen hebben te maken met lopende werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd om de kwaliteit van de gebouweninfrastructuur te waarborgen, zoals IT-dienstverlening, exploitatie en onderhoud van elektrische installaties, ventilatiesysteem en clean-room-installaties, alsmede met werkzaamheden die betrekking hebben op het beheer van het gebouw. Er zijn al 121 van deze arbeidsplaatsen gecreëerd.
- (92) De bepalingen van de multisectorale kaderregeling voor regionale steun beogen indirecte arbeidsplaatsen, die bij directe leveranciers en afnemers zijn ontstaan als gevolg van het door staatssteun ondersteunde project, mee te laten tellen ter beoordeling van de regionale gevolgen van het project. Hiertoe worden arbeidsplaatsen gedefinieerd als nieuwe, vaste voltijdbanen of het equivalent daarvan deeltijdbanen.
- (93) Duitsland bevestigde dat de indirecte arbeidsplaatsen voldoen aan de genoemde voorwaarden. Met betrekking tot het feit dat een groot deel van de indirecte arbeidsplaatsen reeds gecreëerd is — hoewel de productie pas begin 2003 op volle toeren zal draaien —, verklaarde Duitsland dat het gebouw al in april 2001 gereed was. Na de bouw werd er met de aanloopfase begonnen („ramp up”). Tijdens deze fase worden de installaties en machines geïnstalleerd om met de test- en proefproductie te kunnen beginnen, hetgeen in de voorzomer van 2001 gebeurde. Met de massaproductie is in december 2001 een begin gemaakt.
- (94) Op basis van de door Duitsland beschikbaar gestelde informatie is de Commissie van mening dat de berekening van de indirecte arbeidsplaatsen adequaat is. Derhalve komt de Commissie tot de conclusie dat als gevolg van het met staatssteun gefinancierde project, er indirect 1 360 arbeidsplaatsen worden gecreëerd. Vergeleken met de 1 700 gecreëerde en behouden arbeidsplaatsen, gaat het om een gemiddelde toename van indirecte arbeidsplaatsen (tussen 50 % en 100 %) en de factor „regionale gevolgen” wordt daarom op 1,25 vastgesteld.

#### Toegestane maximale steunintensiteit

- (95) Op grond van het bovengenoemde wordt de toegestane maximale steunintensiteit als volgt berekend:  $28 \% \times 0,75 \times 0,8 \times 1,25 = 21 \%$  bruto. De steun van 218,718 miljoen EUR, die Duitsland aan SC 300 wil toekennen voor haar investeringen in Dresden (deelstaat Saksen) en die een steunintensiteit vertegenwoordigt van 19,8 % bruto, is daarom verenigbaar met de toelaatbare maximale steunintensiteit, die werd berekend overeenkomstig de multisectorale kaderregeling voor regionale steun.

#### 5.1.3. Controle achteraf

- (96) Gelet op de gevoelige aard van de grote, niet plaatsgebonden investeringen waarom het hier gaat, is het van wezenlijk belang een systeem op te zetten met behulp waarvan erop kan worden toegezien dat de hoeveelheid steun die daadwerkelijk aan de begunstigde wordt uitgekeerd in overeenstemming is met de beschikking van de Commissie.
- (97) Voor ieder steunproject dat door de Commissie overeenkomstig de multisectorale kaderregeling voor regionale steun is goedgekeurd, geldt derhalve dat de steunovereenkomst tussen de bevoegde autoriteit van de lidstaat en de begunstigde van de steun een clause bevat die in het terugbetalen van de steun voorziet bij niet-nakoming van de overeenkomst, of dat de laatste grote schijf van de steun (bijvoorbeeld 25 %) pas wordt uitbetaald nadat de lidstaat zich ervan heeft vergewist dat het project werd uitgevoerd in overeenstemming met de beschikking van de Commissie en op voorwaarde dat de Commissie aan de hand van de door de betrokken lidstaat verstrekte gegevens over de uitvoering van het project, binnen 60 werkdagen haar instemming heeft betuigd dan wel geen bezwaren heeft geuit inzake de betaling van de steun.
- (98) De Commissie stelt vast dat het voorstel voor de beschikking over de toekenning van de steun aan SC 300 een clause bevat die in de terugbetaling van de steun voorziet indien de begunstigde van de steun in strijd handelt met de beschikking over de toekenning van de steun.
- (99) De Commissie stelt vast dat de laatste grote tranche van de steun (25 %) pas wordt uitbetaald als SC 300 de Duitse autoriteiten heeft kunnen aantonen dat de uitvoering van het project overeenkomt met de beschikking van de Commissie.

- (100) De Commissie stelt bovendien vast dat de door Duitsland aangegane verplichting met betrekking tot de controle achteraf overeenkomt met de eisen van punt 6 in de multisectorale kaderregeling voor regionale steun. Dit geldt met name voor de verplichting om de Commissie een exemplaar van het besluit inzake de toekenning van de steun te doen toekomen, alsmede een jaarlijks verslag over het project en de overige in punt 6.4 van de multisectorale kaderregeling voor regionale steun genoemde informatie en documenten.

#### 5.2. Artikel 87, lid 3, onder b), van het EG-Verdrag

- (101) Voor het geval dat de Commissie het steunproject met een steunintensiteit van 19,8 % niet goedkeurt, wijst Duitsland als alternatief op artikel 87, lid 3, onder b), van het EG-Verdrag en beargumenteert dat de bouw van een chipfabriek een project van gemeenschappelijk Europees belang is. Aangezien de steun tot de beoogde intensiteit van 19,8 % verenigbaar is met de toegestane maximale steunintensiteit overeenkomstig de multisectorale kaderregeling voor regionale steun, hoeft het aspect van het gemeenschappelijk Europees belang niet meer te worden besproken.

#### VI. CONCLUSIES

- (102) Om deze redenen komt de Commissie tot de conclusie dat de steun aan de voorwaarden voldoet om als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt te worden beschouwd.

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

#### Artikel 1

De staatssteun van 218 717 884 EUR die Duitsland ten gunste van Infineon Technologies SC 300 GmbH & Co. KG wil toekennen, is met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

#### Artikel 2

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 9 april 2002.

Voor de Commissie

Mario MONTI

Lid van de Commissie

**BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE**

van 17 juli 2002

**betreffende de door Italië ten uitvoer gelegde steunmaatregel ter vermindering van het aantal enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder in de Italiaanse tankervloot***(Kennisgeving geschied onder nummer C(2002) 2437)***(Slechts de tekst in de Italiaanse taal is authentiek)****(Voor de EER relevante tekst)**

(2002/868/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, en met name op artikel 88, lid 2, eerste alinea,

Gelet op de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en met name op artikel 62, lid 1, onder a),

Na de belanghebbenden overeenkomstig de genoemde artikelen te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken <sup>(1)</sup> en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

**1. PROCEDURE**

(1) Bij op 18 januari 2001 als SG(2001) A/787 geregistreerd schrijven nr. 542 van 15 januari 2001 hebben de Italiaanse autoriteiten overeenkomstig artikel 88, lid 3, van het Verdrag mededeling gedaan van een ontwerp-steunmaatregel voor het verlenen van premies ter bespoediging van de sloop van enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder. Bij op dezelfde dag geregistreerd schrijven van 23 februari 2001 hebben de Italiaanse autoriteiten de stand van zaken in verband met het wetsontwerp beschreven. Bij brief van 6 maart 2001 heeft de Commissie de Italiaanse autoriteiten verzocht om nadere informatie, die bij op 7 mei 2001 als SG(2001) A/5870 geregistreerde brief nr. 5786 van 4 mei 2001 is verstrekt. De Italiaanse autoriteiten hebben vervolgens aanvullende informatie verstrekt bij op 10 juli 2001 geregistreerde brief nr. 8665 van 5 juli 2001, bij op 23 juli 2001 geregistreerde brief van 19 juli 2001, bij op 4 september 2001 geregistreerde brief van 3 september 2001, bij op 9 oktober 2001 geregistreerde brief van 25 september 2001 (ref.: SG(2001) A/11100), bij op dezelfde dag geregistreerde brief van 24 oktober 2001 (ref.: SG(2001) A/11814) en, ten slotte, bij op 27 november 2001 als nr. 14632 geregistreerde brief van 22 november 2001.

(2) Op 20 december 2001 heeft de Commissie besloten de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag in te leiden ten aanzien van de steunmaatregel in kwestie. De Italiaanse regering is daarvan in kennis gesteld bij brief van 28 december 2001 (SG(2001) D/293162). De procedure is geregistreerd onder nummer C 97/2001.

(3) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure is in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* <sup>(2)</sup> bekendgemaakt. De Commissie heeft de belanghebbenden uitgenodigd hun opmerkingen over de betrokken steunmaatregel te maken.

(4) Bij op 31 januari 2002 geregistreerde brief van 25 januari 2002 heeft Italië aan de Commissie zijn opmerkingen meegedeeld. Op 3 mei 2002 is nog een brief met aanvullende informatie en toezeggingen toegezonden.

(5) Binnen de termijn die de Commissie voor het indienen van opmerkingen heeft vastgesteld, zijn opmerkingen van de volgende organisaties ontvangen: Comité central des armateurs de France bij brief van 21 maart 2002, Swedish Shipowners' Association bij brief van 21 maart 2002, Chamber of Shipping bij brief van 21 maart 2002, Norges Rederiforbund bij brief van 21 maart 2002, het Noorse Ministerie van Handel en Industrie bij brief van 22 maart 2002, Danmarks Rederiforening bij brief van 21 maart 2002 en, ten slotte, Mediterranea di Navigazione bij brief van 4 maart 2002. Na de vastgestelde termijn (22 maart 2002) heeft de Commissie nog opmerkingen ontvangen van Ermewa Maritime (brief van 4 april) en van Confitarma (brief van 25 maart).

<sup>(1)</sup> PB C 50 van 23.2.2002, blz. 7.

<sup>(2)</sup> Zie voetnoot 1.

## 2. GEDETAILEERDE BESCHRIJVING VAN DE STEUNMAATREGEL

### 2.1. De steunmaatregel

- (6) De hier behandelde steunmaatregel heeft tot doel om het uit de vaart nemen van enkelwandige tankschepen in Italië te stimuleren en te versnellen en is bestemd voor rederijen die voor het vervoer van chemische en olieproducten uitgeruste tankschepen bezitten. Deze maatregel is gebaseerd op de artikelen 3, 4 en 5 van wet nr. 51/2001 (Disposizioni per la prevenzione dell'inquinamento derivante dal trasporto marittimo di idrocarburi — Voorschriften ter voorkoming van verontreiniging door het vervoer over zee van koolwaterstoffen), die op 7 maart 2001 bekendgemaakt is en op dezelfde dag in werking is getreden. Het doel ervan is de gevolgen te beperken van ongevallen op zee waarbij tankschepen zijn betrokken. De Italiaanse autoriteiten hebben zich er evenwel toe verbonden geen steun toe te kennen voordat de goedkeuring van de Commissie is verkregen.

### 2.2. De feiten

- (7) Het ongeval met de olietanker Erika, een 25 jaar oud enkelwandig schip, dat zich op 12 december 1999 heeft voorgedaan, heeft bij de publieke opinie grote bezorgdheid gewekt over de veiligheid van het zeevervoer, omdat het op dramatische wijze de potentiële risico's van het gebruik van oude en slecht onderhouden schepen voor het milieu en de veiligheid heeft aangetoond. Op dat ogenblik is duidelijk de noodzaak gebleken van een verscherping en harmonisatie van de normen inzake de veiligheid op zee en de controle op schepen in havens. De Italiaanse autoriteiten waren dan ook, net zoals de Commissie trouwens, van mening dat, indien nodig, verder diende te worden gegaan dan het bepaalde in de bestaande of komende internationale normen.
- (8) De Italiaanse autoriteiten meenden dat de grootste gevaren voor het milieu voortvloeiden uit het gebruik van schepen voor cabotagediensten tussen Italiaanse havens. De Italiaanse situatie was op dat ogenblik bijzonder zorgwekkend, omdat 54 % van de ruwe olie en olieproducten niet werd vervoerd in dubbelwandige tankschepen of enkelwandige tankschepen die aan de hoogste eisen voldoen<sup>(3)</sup>. Italië was bovendien nauw betrokken bij de ramp, omdat de tanker onder de vlag van een derde land voer voor een Italiaanse rederij en met vracht uit Duinkerken (Frankrijk) onderweg was naar de Italiaanse haven Milazzo.
- (9) Na de schipbreuk van de Erika heeft de Italiaanse minister van Milieubeheer zijn voornemen te kennen gegeven om enkelwandige schepen uit de meeste Italiaanse havens te weren, naar het voorbeeld van de maatregelen die na december 1999 in de haven van

Venetië van kracht zijn geworden. Het debat over de verbetering van de veiligheidssituatie en over het ontwerp van deze steunmaatregel (dat in maart 2000 bij het Italiaanse parlement werd ingediend) heeft de Italiaanse regering in staat gesteld tot een minder starre oplossing te komen dan een totaal verbod, dat reeds onenigheid op internationaal niveau had veroorzaakt. De Internationale Maritieme Organisatie (IMO) en de Gemeenschap hebben vervolgens parallelle wettelijke bepalingen uitgevaardigd die in zekere zin verder gaan dan de Italiaanse maatregelen.

### 2.3. Context: veiligheid en milieu

#### Regelgeving inzake veiligheid

- (10) In maart 2000 heeft de Commissie een eerste mededeling ingediend over de veiligheid van het vervoer van aardolie over zee<sup>(4)</sup> en in december 2000 een tweede mededeling met een aanvullende reeks voorstellen<sup>(5)</sup>. In de mededeling van maart 2000 stelde de Commissie drie maatregelen op korte termijn voor:
- strengere inspectie van schepen die havens in de Gemeenschap aandoen,
  - nauwer toezicht op classificatiebureaus,
  - snellere invoering van het verbod op enkelwandige tankschepen in communautaire wateren dan volgens het in het kader van de IMO overeengekomen tijdschema.
- (11) Deze laatste maatregel werd gemotiveerd door de statistieken waaruit de stijging blijkt van het aantal ongevallen waarbij oudere schepen zijn betrokken en door de noodzaak de regelgeving af te stemmen op de bepalingen van de American Oil Pollution Act uit 1990, teneinde te voorkomen dat vanaf 2005 uit de Amerikaanse wateren geweerde enkelwandige tankschepen in Europese wateren beginnen te opereren.
- (12) Het is in het belang van de Gemeenschap maatregelen te nemen die waarborgen dat olietankers die onder de jurisdictie van de lidstaten vallende havens en offshore-terminals aandoen en olietankers die onder de vlag van een lidstaat varen, aan de communautaire regelgeving voldoen. Deze maatregelen moeten erop gericht zijn het gevaar van verontreiniging door olielozingen bij ongevallen in Europese wateren te beperken.

<sup>(4)</sup> Erika I: Mededeling [COM(2000) 142 def.] van de Commissie [van 21 maart 2000] aan het Europees Parlement en de Raad over de veiligheid van het vervoer van olie over zee.

<sup>(5)</sup> Erika II: Mededeling [COM(2000) 802 def.] van de Commissie [van 6 december 2000] aan het Europees Parlement en de Raad over een tweede reeks maatregelen van de Gemeenschap op het gebied van de veiligheid van de zeevaart naar aanleiding van het vergaan van de olietanker Erika.

<sup>(3)</sup> SBT/PL: Tanker met dubbele bodem, gescheiden ballasttanks en beschermende plaatsing.

- (13) Het versnelde tijdschema is in april 2001 definitief vastgesteld in het kader van de IMO (hierna „het IMO-compromis” genoemd) <sup>(6)</sup>.
- (14) Hoewel het IMO-compromis toestaat dat enkelwandige tankschepen van recentere constructie die aan bepaalde technische specificaties voldoen, bij wijze van uitzondering tot 25 jaar na de datum van oplevering in de vaart mogen blijven, hebben de lidstaten formeel aangekondigd dat na 2015 de toegang tot hun havens zal worden verboden voor alle enkelwandige tankschepen.
- (15) De Gemeenschap heeft derhalve Verordening (EG) nr. 417/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 18 februari 2002 betreffende het versneld invoeren van de vereisten inzake een dubbelwandige uitvoering of een gelijkwaardig ontwerp voor enkelwandige olietankschepen en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 2978/94 van de Raad <sup>(7)</sup> aangenomen. Met de nieuwe verordening, die per 1 september 2002 in werking treedt, wordt er op communautair niveau naar gestreefd ernstige biologische en ecologische schade, veroorzaakt door scheepvaartongevallen met oude schepen en met name schepen die gevaarlijke of mogelijk verontreinigende goederen vervoeren, te voorkomen.
- (16) Verordening (EG) nr. 417/2002 verbiedt enkelwandige olietankschepen havens in de Gemeenschap binnen te varen en onder de vlag van een lidstaat te varen <sup>(8)</sup> en geldt voor drie categorieën tankschepen:
- olietankschepen van categorie 1, ook bekend als „pre-Marpol-tankschepen” <sup>(9)</sup>; deze schepen zullen geleidelijk uit de vaart worden genomen tussen 2003 en 2007 (zonder CAS in 2005);
  - olietankschepen van categorie 2, ook bekend als „Marpol-tankschepen” <sup>(10)</sup>; deze schepen zullen geleidelijk uit de vaart worden genomen tussen 2003 en 2015 (zonder CAS in 2010);

— olietankschepen van categorie 3, met een draagvermogen van 5 000 t of meer maar minder dan dat van tankschepen van der categorieën 1 en 2; deze schepen zullen geleidelijk uit de vaart worden genomen tussen 2003 en 2015.

#### Milieuaspecten

- (17) Artikel 6 van het Verdrag bepaalt dat de eisen inzake milieubescherming moeten worden geïntegreerd in de omschrijving en uitvoering van het beleid en het optreden van de Gemeenschap op het gebied van het vervoer.
- (18) In de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement inzake versterking van de euro-mediterrane samenwerking op het gebied van vervoer en energie <sup>(11)</sup> wordt de noodzaak benadrukt de veiligheid in de zeevaart en met name die van het vervoer van aardolie en chemische stoffen te vergroten. Daarbij wordt opgemerkt dat dit punt „bijzonder belangrijk is aangezien het bij de Middellandse Zee gaat om een gesloten binnenzee waarbinnen een wankel ecologisch evenwicht bestaat”.

#### 2.4. Doel van de steunmaatregel

- (19) Het doel van de steunmaatregel is ervoor te zorgen dat het zeevervoer aan de strengste eisen inzake veiligheid en milieubescherming voldoet. Daartoe wordt het, ten opzichte van het IMO-tijdschema — zoals bevestigd in Verordening (EG) nr. 417/2002 —, versnelde slopen van onder Italiaanse vlag varende enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder bevorderd. De Italiaanse maatregel geldt voor alle olietankers die op 31 december 1999 ouder dan 20 jaar waren en loopt zodoende sterk vooruit op het bij communautaire wetgeving vastgestelde tijdschema. Bovendien worden 26 tankschepen verwijderd van de 67 tankschepen die in totaal voor de maatregel in aanmerking komen en die helemaal buiten de communautaire regelgeving of de internationale regelgeving betreffende het geleidelijk uit de vaart nemen van olietankers vallen.
- (20) De steunmaatregel vormt een integrerend deel van een wet die erop gericht is ongevallen op zee waarbij tankschepen zijn betrokken, te voorkomen en de gevolgen te beperken van rampen die het mariene milieu aanzienlijke schade kunnen berokkenen. De wet heeft bovendien tot doel, met het oog op het wankel ecologische evenwicht in de Middellandse Zee, de controles op dergelijke vormen van zeevervoer te verscherpen. De stimuleringsmaatregel streeft er duidelijk naar het aantal oudere enkelwandige schepen te verminderen, omdat zij voor het mariene milieu in Italië en andere landen het grootste schaderisico inhouden. Met de steunregeling wordt een doel beoogd dat in grote mate wordt bereikt, namelijk het verminderen van het aantal dergelijke, gewoonlijk goedkope schepen, met name die van minder dan 30 000 t die voor het verkeer tussen Italiaanse havens worden gebruikt.

<sup>(6)</sup> Voorschrift 13G van bijlage I van Marpol 73/78, zoals in 2001 herzien bij resolutie MEPC 95(46).

<sup>(7)</sup> PB L 64 van 7.3.2002, blz. 1.

<sup>(8)</sup> Tankschepen van de categorieën 1 en 2 mogen respectievelijk na 2005 en 2010 in de vaart blijven, mits zij voldoen aan de CAS (Condition Assessment Scheme — Keuringsregeling scheepvaart), waarbij een verscherpte inspectieprocedure wordt ingevoerd. Aangezien de Italiaanse autoriteiten hebben aangekondigd dat zij geen gebruik zullen maken van de CAS-procedure voor olietankers onder de eigen vlag, gelden voor de drie categorieën bijgevolg de vervaldata 2005, 2010 en 2015.

<sup>(9)</sup> Tankschepen met een draagvermogen van 20 000 t of meer voor het vervoer van ruwe olie, stookolie, zware dieselolie of smeerolie en tankschepen met een draagvermogen van 30 000 t of meer voor het vervoer van andere olieproducten, die NIET VOLDOEN aan de eisen inzake gescheiden ballasttanks en beschermende opstelling.

<sup>(10)</sup> Tankschepen met een draagvermogen van 20 000 t of meer voor het vervoer van ruwe olie, stookolie, zware dieselolie of smeerolie en tankschepen met een draagvermogen van 30 000 t of meer voor het vervoer van andere olieproducten, die VOLDOEN aan de eisen inzake gescheiden ballasttanks en beschermende opstelling.

<sup>(11)</sup> COM(2001) 126 def. van 7 maart 2001, met name punt 2.3.3.

- (21) Het lijkt geen twijfel dat bij schipbreuk enkelwandige tankschepen de grootste vervuulingsrisico's inhouden en dat zij, gezien hun ouderdom, meer versleten zijn dan andere schepen. De doelstelling van de Italiaanse autoriteiten om het geleidelijk uit de vaart nemen van enkelwandige tankschepen te versnellen, draagt bij aan het streven om de communautaire wateren veiliger te maken.
- (22) Wet nr. 51/2001 vormt een integrerend deel van een pakket maatregelen tot verbetering van de veiligheid en de bescherming van het mariene milieu. Buiten de sloop van verouderde tankschepen voorziet deze wet namelijk nog in andere maatregelen voor meer veiligheid. Deze maatregelen hebben betrekking op verkeersleiding voor de scheepvaart waarbij gebruik wordt gemaakt van het VTS-systeem (vessel traffic services) en het delegeren van bevoegdheden aan de minister van Verkeer en Waterstaat die eventueel een verbod van doorvaart en verblijf in de territoriale wateren kan uitvaardigen voor koopvaardij schepen die een gevaar voor de veiligheid van de scheepvaart of voor de bescherming van het mariene milieu inhouden. In dit verband moet worden opgemerkt dat de Italiaanse regering en industriële en milieuverenigingen op 1 juni 2001 een akkoord hebben ondertekend waarbij het gebruik van enkelwandige tankschepen vrijwillig wordt beperkt.

#### 2.5. Begrotingsmiddelen

- (23) De Italiaanse autoriteiten hebben over 15 jaar een jaarlijks bedrag van 5,16 miljoen EUR (of 10 000 miljoen ITL) uitgetrokken, in totaal een bedrag van 77,4 miljoen EUR, inclusief interest.
- (24) De rederijen ontvangen een bijdrage van 129,11 EUR<sup>(12)</sup> (250 000 ITL) per ton draagvermogen<sup>(13)</sup> tot een maximum van 30 000 t per schip. De maximaal mogelijke bijdrage per schip bedraagt bijgevolg 3 873 427 EUR (7 500 miljoen ITL). Het maximumbedrag voor een rederij is afhankelijk van het aantal schepen in het bezit van de rederij die aan de ontvankelijkheidscriteria voldoen.
- (25) Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat is belast met het beheer van de steunmaatregel. De steun wordt toegekend in de vorm van leningen door Italiaanse of Europese kredietinstellingen die het steunbedrag rechtstreeks aan de begunstigden uitkeren. Als het bedrag eenmaal is uitgekeerd, hebben de begunstigden geen verplichtingen meer tegenover de banken, aangezien de aflossing van de aan de begunstigden toegekende leningen ten laste van de algemene rijksbegroting valt<sup>(14)</sup>.

<sup>(12)</sup> Vaste wisselkoers: 1 EUR = 1 936,27 ITL.

<sup>(13)</sup> Tondraagvermogen: maateenheid voor het gewicht van een lading dat een schip mag vervoeren. Geeft het maximumgewicht van lading, voorraden, brandstof en water voor particulier gebruik aan dat kan worden geladen voordat de lastlijn overeenkomstig het toegewezen zomervrijboord onder water komt te liggen.

<sup>(14)</sup> De aflossingen geschieden halfjaarlijks op 30 juni en 31 december van elk jaar. De leencontracten moeten een aflossingsplan over maximaal 15 jaar omvatten tegen een rente die bij decreet van de minister van Financiën wordt vastgesteld en in het Italiaanse staatsblad wordt bekendgemaakt, zoals bepaald bij wet nr. 431 van 31 december 1991, zoals gewijzigd bij wet nr. 413 van 30 november 1998. Zodoende wordt de financiële last van de steunmaatregel voor de rijksbegroting over een langere periode gespreid.

#### 2.6. Looptijd

- (26) Met de sloop van het schip moet een begin worden gemaakt in de periode van 1 januari 2000 tot en met 31 december 2002 en de werkzaamheden moeten binnen de zes maanden worden voltooid.
- (27) Het steunbedrag kan worden uitgekeerd vanaf 2001. Zodra de sloop is voltooid en de administratieve procedure tot goedkeuring van de lening is afgerond, kan de rederij het bedrag ontvangen. Zoals hierboven uiteengezet treedt de staat vervolgens in de plaats van de begunstigden in de respectieve leenovereenkomsten. Zoals bevestigd door de Italiaanse autoriteiten heeft de regering vooralsnog geen verantwoordelijkheid voor de genoemde leningen op zich genomen, gezien de toezegging aan de Commissie om alle betalingen op te schorten.

#### 2.7. Begunstigden

- (28) De steunmaatregel geldt uitsluitend voor rederijen die eigenaar zijn van enkelwandige tankschepen voor het vervoer van ruwe olie of chemische en olieproducten met een draagvermogen van meer dan 1 000 t. Deze schepen dienen vóór 30 september 2000 in het bezit van de rederij te zijn en voor dezelfde datum onder de Italiaanse vlag te zijn geregistreerd<sup>(15)</sup>. Het moet bovendien om schepen gaan die op 31 december 1999 meer dan 20 jaar in gebruik waren en die verkocht zijn om gesloopt te worden of voor eigen rekening worden gesloopt of waarvan de sloop binnen de vastgestelde termijn plaatsvindt.
- (29) Eind 1999 en begin 2000, onmiddellijk na de ramp met de Erika, hebben de Italiaanse autoriteiten, in overleg met de industrie, in eerste instantie 72 schepen, die aan 35 rederijen toebehoren, aangewezen die voor steun in aanmerking komen, nadat de sloop ervan is voltrokken overeenkomstig de daarvoor vastgestelde voorwaarden. Naar ouderdom en tonnage kunnen deze schepen als volgt worden ingedeeld:

<sup>(15)</sup> Als voorwaarde voor het bezit van onder de Italiaanse vlag varende schepen eist artikel 143 van de Italiaanse scheepvaartwet dat:

- a) meer dan 50 % in het bezit is van natuurlijke of rechtspersonen of entiteiten uit Italië of andere lidstaten van de Europese Unie, of
- b) voor schepen van niet-communautaire eigenaars, een permanent op Italiaans grondgebied gevestigde organisatie waarvan het beheer is toegewezen aan een natuurlijke of rechtspersoon van Italiaanse of een andere nationaliteit van de Europese Unie die woonachtig is op de plaats waar het schip geregistreerd is, de directe controle en de volledige verantwoordelijkheid voor het schip tegenover de administratieve instanties en derden op zich neemt.

Draagvermogen	Ouderdom van de schepen (in jaren)		
	Tussen 20 en 25	Tussen 25 en 30	Meer dan 30
1 000 < DWT < 5 000	8	11	12
5 000 < DWT < 30 000	9	11	3
30 000 < DWT	14	5	0
Totaal	31	27	15

- (30) Van de 72 tankschepen die oorspronkelijk werden geacht voor steun in aanmerking te komen, waren er 59 onder de Italiaanse vlag geregistreerd die voor cabotagevervoer werden gebruikt (zij vertegenwoordigen 51 % van in totaal 115 tankschepen die onder de Italiaanse vlag zijn geregistreerd). 20 van de voor steun in aanmerking komende olietankers zijn in het Italiaanse internationale register ingeschreven en verrichten voornamelijk internationaal vervoer van en naar Italiaanse havens, hoewel enkele ervan ook voor cabotagediensten worden gebruikt. Deze schepen vertegenwoordigen minder dan 7 % van de Italiaanse tankervloot van 205 schepen en slechts circa 1 % van de tankervloot van 1 211 schepen in de Gemeenschap.
- (31) Volgens de meest recente door de Italiaanse autoriteiten verstrekke gegevens met betrekking tot de situatie in 2002, waren er op 30 maart 2002 al 28 van deze tankschepen gesloopt<sup>(16)</sup>, zodat bijna de helft van de gevaarlijkste schepen reeds uit de vaart is genomen. Momenteel worden nog twee andere tankschepen gesloopt. Ondertussen zijn ook vijf tankers verkocht, die dus niet langer voor steun in aanmerking komen. Met de sloopwerkzaamheden voor de 37 overige schepen wordt getalmd, gezien de onzekere juridische situatie van de steunregeling en in afwachting van het resultaat van de beoordeling ervan door de Commissie.
- (32) Er is geen verplichting opgelegd in verband met de scheepswerf waar de eigenlijke sloopwerkzaamheden moeten plaatsvinden.

## 2.8. Eventuele gevolgen van de steunmaatregel

- (33) Enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder zijn of worden van de Italiaanse cabotagemarkt genomen voordat de desbetreffende verplichtingen van de IMO en de communautaire wetgeving van kracht zijn. Ten minste 28 tankschepen zijn reeds gesloopt, waardoor het risico van milieuschade daadwerkelijk is afgenomen en de veiligheid van de zeevaart is toegenomen. Binnenkort zullen nog meer schepen worden gesloopt. Opgemerkt moet worden dat van de 67 in aanmerking genomen tankschepen er per 1 januari 2003 slechts 14 uit de vaart moeten worden genomen overeenkomstig de communautaire en IMO-voorschriften. 21 tankschepen waren reeds gesloopt voordat de Commissie had beslo-

ten tot inleiding van de formele onderzoekprocedure (december 2001), waardoor de gehele operatie praktisch tot stilstand is gekomen.

- (34) Het merendeel van de overige 37 tankschepen die voor de steunregeling in aanmerking komen, heeft een draagvermogen van minder dan 10 000 dwt. Voor meer dan de helft van deze categorie schepen is er geen enkele verplichting om vóór 2015 uit de vaart te worden genomen. Deze situatie is het gevolg van het feit dat de steunregeling tevens de verwijdering stimuleert van kleinere tankschepen, met een draagvermogen van 5 000 dwt of minder, waarvan het gebruik noch aan communautaire wetgeving, noch aan een van de bovengenoemde internationale voorschriften is onderworpen.

## 2.9. Uitvoeringsbepalingen, in aanmerking komende kosten, steunintensiteit en andere voorwaarden

- (35) De steunbedragen zijn bedoeld als compensatie voor het inkomensverlies van een rederij ten gevolge van het voortijdig slopen van het tankschip in kwestie. Aangezien de wet tot doel heeft de risico's te verminderen die zijn verbonden aan het vervoer van verontreinigende en gevaarlijke goederen door middel van enkelwandige tankschepen, is het steunbedrag rechtstreeks evenredig met het draagvermogen van het schip in ton draagvermogen (dwt). Volgens de Italiaanse autoriteiten wordt zodoende een verband gelegd tussen het steunbedrag en het (voorkomen) vervoer van een bepaalde hoeveelheid risicoproducten in enkelwandige tankschepen (en de uit dat vervoer voortvloeiende mogelijke schade). Volgens de Italiaanse autoriteiten moet het steunbedrag tevens groot genoeg zijn om te vermijden dat de reders alternatieve inkomsten zoeken uit de verkoop van het schip op andere markten binnen of buiten de Gemeenschap. De Italiaanse steunregeling maakt het strikt noodzakelijk dat het schip definitief uit de vaart wordt genomen en laat geen enkele mogelijkheid over om aan deze verplichting te ontkomen.

## Berekening van het steunbedrag

- (36) Voor de berekening van het steunbedrag wordt uitgegaan van de economische opbrengst van een enkelwandig tankschip in de loop van een jaar, overeenkomstig de ontvankelijkheidscriteria<sup>(17)</sup>. Een enkelwandig tankschip met een draagvermogen van 30 000 dwt en 25 tot 28 jaar oud kan bijvoorbeeld een opbrengst opleveren van circa 17 765 EUR<sup>(18)</sup> (15 500 USD) per dag, wanneer het ongeveer 330 dagen per jaar wordt gebruikt. De kosten, die voornamelijk worden gevormd door bemanning, onderhoud en herstellingen, brandstof en andere minder belangrijke uitgaven, zoals verzekering (het schip wordt reeds als volledig afgeschreven beschouwd), worden momenteel geraamd op circa 5 157 EUR (4 500 USD) per dag gedurende 365 dagen per jaar. In cijfers:

<sup>(17)</sup> Volgens verdere gegevens van de Italiaanse autoriteiten ligt het in de bedoeling de steun te relateren aan de kosten van de voorkomen potentiële schade.

<sup>(18)</sup> Wisselkoers in tweede kwartaal 2001: 1 EUR = 0,872518 USD.

<sup>(16)</sup> Twaalf schepen in 2000, elf in 2001 en vijf in 2002.

— inkomsten: 17 765 EUR x 330 dagen = 5 862 450 EUR,

— kosten: 5 157 EUR x 365 dagen = 1 882 305 EUR.

De jaarlijkse opbrengst bedraagt dus circa 3 980 145 EUR of 7 706 miljoen ITL<sup>(19)</sup>. Theoretisch bedraagt de maximumsteun voor een schip dus 3 873 427 EUR (7 500 miljoen ITL) en ongeveer 20 tankschepen komen daar feitelijk voor in aanmerking.

- (37) De Italiaanse autoriteiten hebben erop gewezen dat de berekening geschiedt per ton draagvermogen en niet is gebaseerd op een glijdende schaal volgens de ouderdom van het schip, aangezien de ouderdom niet het enige criterium is aan de hand waarvan wordt bepaald of aan de veiligheids- en milieu-eisen wordt voldaan. Volgens de Italiaanse autoriteiten hebben andere criteria zoals het type, de technische specificaties en de staat van het schip evenveel belang.
- (38) Het aldus berekende steunbedrag komt voor geen enkele preferentiële fiscale behandeling in aanmerking.

#### Voorwaarden voor de sloop van schepen

- (39) Rederijen waarvan de schepen worden geacht voor steun in aanmerking te komen, moeten binnen drie maanden vanaf de begindatum van de sloopwerkzaamheden bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat een aanvraag indienen, anders vervalt de ontvankelijkheid. De aanvraag dient gegevens ter identificatie van het schip te bevatten alsmede de akte van eigendom en nadere gegevens betreffende de sloop (het eventuele verkoopcontract voor de sloop of het contract inzake de sloop voor eigen rekening, alsook het certificaat van de bevoegde maritieme of consulaire instantie tot goedkeuring van de sloop).
- (40) Voor definitieve uitkering van het steunbedrag dienen de rederijen binnen zes maanden vanaf de begindatum van de sloopwerkzaamheden bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat een certificaat van de maritieme of consulaire instantie over te leggen ter staving van de begin- en einddatum van de bedoelde werkzaamheden. Ingeval de werkzaamheden vóór de datum van inwerkingtreding van de wet zijn begonnen, loopt de termijn van zes maanden vanaf de datum van inwerkingtreding.

#### Bijkomende verplichtingen

- (41) Na de datum van uitkering van het steunbedrag is het voor de begunstigde rederijen verboden enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder te gebruiken voor nationale cabotageactiviteiten, met uitzondering dan van onder de Italiaanse vlag varende schepen die reeds in hun bezit waren of door deze rederijen worden beheerd

(artikel 4, lid 1, van wet nr. 51/2001). Indien deze bepalingen niet worden nageleefd, dient het steunbedrag te worden terugbetaald, vermeerderd met interest en boete.

- (42) Dezelfde wet bepaalt tevens dat vanaf de datum van volledige inwerkingtreding van de artikelen 3, 4 en 5 ervan enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder, uitgerust voor het vervoer van ruwe olie of chemische en olieproducten, niet langer in de Italiaanse scheepsregisters mogen worden ingeschreven.
- (43) De toekenning van de steun is tevens onderworpen aan enkele bepalingen inzake toekomstige investeringen. Volgens de steunregeling dienen de begunstigde rederijen een bedrag dat overeenkomt met de slooppremie te herinvesteren in de eigen bedrijfsactiviteiten. Deze investering moet worden gedaan binnen 18 maanden na de eerste van beide volgende data: de beëindiging van de sloopwerkzaamheden of de inwerkingtreding van de desbetreffende artikelen van wet nr. 51/2001. De slooppremie is evenwel niet aan deze nieuwe investering gerelateerd in de zin dat de premie zich beperkt tot de compensatie van het inkomensverlies voor de begunstigde onderneming gedurende de periode waarin het gesloopte schip in bedrijf zou zijn gebleven.
- (44) De genoemde bepalingen van de oorspronkelijk aangeelde wetstekst hielden reeds — afgezien van de daadwerkelijk gesloopte schepen — een beperking in op het toekomstige gebruik van enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder door de begunstigde rederijen. De oorspronkelijk aangeelde tekst liet evenwel de mogelijkheid open om ter vervanging nieuwe enkelwandige tankschepen van minder dan 20 jaar te kopen. In de loop van de procedure hebben de Italiaanse autoriteiten echter voorgesteld zich ertoe te verbinden nog een verdere voorwaarde in te voeren, namelijk om geen vervangingscapaciteit te aanvaarden die enkelwandige tankschepen van welke ouderdom dan ook omvat. De Italiaanse autoriteiten willen met andere woorden voorschrijven dat de eventuele door begunstigten gekochte vervangingscapaciteit uitsluitend uit dubbelwandige tankschepen moet bestaan. De Italiaanse autoriteiten hebben voorts bevestigd dat de investering in de bedrijfsactiviteiten van de begunstigde onderneming — zoals in de wet bepaald — eveneens betrekking mag hebben op specifieke opleidingen en andere projecten of activa die in dat kader passen. Indien niet aan de bovengenoemde voorwaarden wordt voldaan, dient de steun te worden terugbetaald met interest en boete.
- (45) Deze voorwaarden die aan het verlenen van de steun zijn verbonden, vormen het resultaat van het compromis dat de Italiaanse autoriteiten met de industrie hebben bereikt na de ramp met de Erika.
- (46) De begunstigde ondernemingen dienen de nationale autoriteiten mede te delen op welke wijze de investering is uitgevoerd. De Italiaanse overheid behoudt zich echter het recht voor, door middel van inspecties, de nodige administratieve controles uit te oefenen teneinde zich ervan te vergewissen dat de begunstigde ondernemingen aan de genoemde voorwaarden voldoen.

<sup>(19)</sup> Wisselkoers in het tweede kwartaal 2001: 1 USD = 2 219 ITL.



## 2.10. Marktanalyse

- (47) De Italiaanse tankervloot (205 schepen met in totaal 3 715 073 dwt), die 9,2 % uitmaakt van de onder een vlag van de lidstaten varende tankschepen (zoals gedefinieerd in de bijlage bij de communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer<sup>(20)</sup>, hierna genoemd „de desbetreffende communautaire richtsnoeren”), vertegenwoordigt 5 % van de communautaire tankervloot voor ruwe olie, circa 30 % van de communautaire tankervloot voor olieproducten en 20 % van de communautaire tankervloot voor chemische producten<sup>(21)</sup>. De communautaire tanker-vloot vertegenwoordigt 13 % van de wereldvloot.
- (48) Uit officiële gegevens voor 1999 (de meest recente beschikbare gegevens) blijkt dat 30,1 van de 31 miljoen t petrochemische producten in het cabotageverkeer in Italië door schepen onder de Italiaanse vlag werd vervoerd, een aandeel van 97 % in een markt die bij Verordening (EEG) nr. 3577/92 van de Raad van 7 december 1992 houdende toepassing van het beginsel van het vrij verrichten van diensten op het zeevervoer binnen de lidstaten (cabotage in het zeevervoer)<sup>(22)</sup> vanaf 1 januari 1997 voor concurrentie werd opengesteld. Voor de steunregeling in kwestie komen ook enkele tankschepen in aanmerking die onder de Italiaanse vlag op de internationale markten opereren, maar die Italiaanse havens aandoen of kunnen aandoen, een activiteit die duidelijk al lang aan de Europese en wereldconcurrentie onderhevig is.

## 3. FORMELE ONDERZOEKPROCEDURE

### 3.1. Redenen voor de inleiding van de procedure

- (49) Het besluit van de Commissie tot inleiding van de procedure van artikel 88, lid 2, van het Verdrag en om de Italiaanse autoriteiten om toelichtingen te vragen, vloeit voort uit een eerste onderzoek van de steunregeling in de genoemde wet nr. 51/2001. In de wet wordt in feite niet bepaald in welke projecten, opleidingen of activa de begunstigde kan investeren (steeds op voorwaarde dat het de eigen bedrijfsactiviteiten betreft).
- (50) De schepen die op de markt in kwestie — die onlangs voor concurrentie is opengesteld — opereren, blijken overigens voor 97 % onder de Italiaanse vlag varende tankschepen te zijn, een enigszins onthutsend gegeven.
- (51) De Commissie koestert vooral twijfel met betrekking tot de volgende aspecten:
- dat de steun beperkt is tot enkelwandige olietankers van 20 jaar of ouder;

- dat de begunstigten de mogelijkheid hebben ter vervanging enkelwandige tankschepen aan te schaffen, zij het dan van minder dan 20 jaar;
- het gebrek aan duidelijkheid over de soort investering die van de begunstigten wordt verwacht.

- (52) De Italiaanse autoriteiten werd derhalve verzocht alle nuttige toelichtingen te verstrekken om de Commissie in staat te stellen een oordeel te vellen over de verenigbaarheid van de steunmaatregel met het Verdrag. Erkend wordt evenwel (zie de overwegingen 65, 66 en 67) dat de doelstellingen van de steunmaatregel overeenstemmen met die van het zeevaartbeleid van de Gemeenschap en dat belangrijke punten van het Gemeenschapsbeleid ten uitvoer worden gelegd die erop gericht zijn een hoger niveau van veiligheid in de zeevaart tot stand te brengen.

### 3.2. Opmerkingen van belanghebbenden

- (53) Mediterranea di Navigazione, Danmarks Rederiforening, het Noorse Ministerie van Handel en Industrie, Norges Rederiforbund, Chamber of Shipping, Swedish Ship-owners' Association, Comité central des armateurs de France en Ermewa Maritime hebben opmerkingen geformuleerd waarvan in de overwegingen 53 tot en met 58 een overzicht wordt gegeven.

De Italiaanse steunregeling lijkt niet aan de vereisten te voldoen om in aanmerking te komen voor een van de afwijkingen zoals bedoeld in het Verdrag of in de communautaire richtsnoeren voor staatssteun ten behoeve van de milieubescherming. Binnen het kader van het beleid inzake staatssteun vormt de steunmaatregel in kwestie een nettosubsidie die rechtstreeks wordt verleend aan rederijen die schepen bezitten welke onder de vlag van een enkele lidstaat varen. Noch volgens het Verdrag, noch volgens de communautaire richtsnoeren voor overheidssteun zijn directe netto-subsidies toegestaan, met uitzondering van enkele zeer beperkte gevallen die betrekking hebben op de eenmalige herstructurering van een bedrijf of de deelneming van een bedrijf aan een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang. Op de markt voor olietankers heerst evenwel een overcapaciteit en de Italiaanse steunmaatregel zou alleen maar het bouwen van nieuwe schepen aanmoedigen, hetgeen tot een inflatie van de markt kan leiden.

- (54) De Italiaanse steunmaatregel leidt bovendien tot concurrentievervalsing op de Europese en de internationale markt voor scheepsvervoer, aangezien de begunstigten nieuwe schepen kunnen kopen tegen een prijs die 12 tot 15 % lager is dan die voor hun concurrenten. Enkele lidstaten hebben de renovatie — zonder overheidssubsidies — van hun tankervloot aangekondigd, teneinde deze aan te passen aan de nieuwe internationale en Europese veiligheidsnormen. Gezien de wijze van berekening kan de steun eveneens ten goede komen aan schepen die gewoonlijk niet voor cabotagediensten worden gebruikt (30 000 t en meer) en in het nadeel uitvallen van schepen die wel voor dergelijke diensten worden gebruikt (3 000-15 000 t).

<sup>(20)</sup> PB C 205 van 7.7.1997, blz. 15.

<sup>(21)</sup> Bron: Statistieken wereldvloot op 31 december 2000, Lloyd's Register.

<sup>(22)</sup> PB L 364 van 12.12.1992, blz. 7.

- (55) De steunmaatregel kan voorts een stormloop op sloop-subsidies teweegbrengen, waardoor de mededinging ernstig zou worden verstoord. Op internationaal niveau kan zulks een belemmering vormen om tot oplossingen te komen ter verbetering van de veiligheid of ter voorkoming van verontreiniging.
- (56) In hun opmerkingen onderstrepen belanghebbenden bovendien het gevaar dat de steunmaatregel in een duidelijke daling van de kosten resulteert en de concurrerende rederijen in een nadelige positie komen ten opzichte van de begunstigde ondernemingen. De steunmaatregel kan tot kunstmatig lage tarieven op de Italiaanse markt voor cabotagediensten met tankschepen leiden, waardoor een belemmering ontstaat voor niet-Italiaanse schepen uit de EER op de Italiaanse cabotagemarkt. De nieuwe schepen — hetzij tankschepen, hetzij andere schepen — waarvoor subsidies worden verleend, kunnen bovendien op andere markten in de Gemeenschap opereren en daar ook de concurrentie vervalsen.
- (57) De steun is niet evenredig, vooral omdat rederijen die een tankschip van 30 000 t dat ouder is dan 20 jaar bezitten, een bedrag ontvangen dat tienmaal hoger is dan het bedrag dat rederijen met schepen van 3 000 t ontvangen, terwijl de verhouding met betrekking tot de respectieve bouwkosten ongeveer een tot drie is. De herinvestering in schepen van 15 tot 19 jaar kan een zeer hoge steunintensiteit opleveren, terwijl de waarde van dergelijke schepen juist lager kan blijken dan het steunbedrag.
- (58) De Italiaanse autoriteiten hadden — zo wordt beweerd — andere oplossingen kunnen bedenken om de veiligheid van de zeevaart te verbeteren door middel van efficiëntere en minder concurrentievervalsende maatregelen, bijvoorbeeld een verbintenis op lange termijn om te investeren in de opleiding van bemanningen of technische verbeteringen in te voeren die verder gaan dan de huidige voorschriften of internationale akkoorden. Om het door de Italiaanse autoriteiten beoogde doel te bereiken, zouden ongetwijfeld bijvoorbeeld de middelen kunnen worden uitgebreid waarover de diensten voor haven- en scheepvaartcontrole beschikken, hetgeen alle tankschepen die in de Italiaanse wateren opereren, ten goede zou komen.

In de overwegingen 59 tot en met 62 worden de opmerkingen van Confitarma samengevat.

- (59) De steunregeling is niet selectief van aard, is waarschijnlijk niet van invloed op het handelsverkeer tussen de lidstaten en vervalst evenmin de concurrentie tussen scheepvaartondernemingen in de Gemeenschap. De steunregeling zal integendeel de risico's die aan het gebruik van oude schepen zijn verbonden, aanzienlijk verminderen.
- (60) In het voorstel voor een verordening tot versnelde invoering van dubbelwandige olietankers heeft de Commissie bevestigd dat de vervanging van enkelwandige schepen waarschijnlijk zou leiden tot „onvoldoende capaciteit aan dubbelwandige schepen” en dus tot „een

toename van de uit dit voorstel voortvloeiende vraag”, hetgeen het bezwaar in verband met de vermindering van de aangeboden capaciteit moet ondervangen.

- (61) De steunregeling streeft dezelfde doelstellingen na als Verordening (EG) nr. 417/2002 en moet dus duidelijk verenigbaar worden geacht met de communautaire regelgeving, die minder streng is en die na de inwerking-treding van de steunregeling is vastgesteld.
- (62) Met betrekking tot de openbare dienst markt Confitarma voorts op dat de lidstaten de mogelijkheid moet worden gelaten om op het gebied van veiligheid nieuwe voorschriften in te voeren die voorzien in een leemte in de Europese of internationale regelgeving.

### 3.3. Opmerkingen van Italië

- (63) De Italiaanse autoriteiten wijzen erop dat er geen contradictie bestaat tussen de voorgenoemde steunmaatregel en het IMO-tijdschema, aangezien dit laatste de uiterste termijn vaststelt waarbinnen de betrokken schepen uit de vaart moeten zijn genomen. Er is geen enkele reden waarom de schepen niet vóór die datum mogen worden gesloopt en een dergelijke operatie betekent evenmin dat de in het kader van de IMO aangegane verbintenissen niet worden nagekomen. Het streven naar milieubescherming is des te efficiënter indien de schepen die de grootste risico's vertonen, vóór de vastgestelde uiterste data worden gesloopt.
- (64) De steunmaatregel heeft niet tot doel aan te zetten tot investeringen in schepen, maar veeleer alle mogelijke risico's uit te schakelen. De Commissie is misleid door de bepalingen die de begunstigten verplichten het steunbedrag te investeren in de eigen bedrijfsactiviteiten en heeft verkeerdelijk geconcludeerd dat de Italiaanse steunmaatregel een onaanvaardbare distorsie in de concurrentievoorwaarden zou teweegbrengen.
- (65) Wet nr. 51/2001 bevordert thans reeds het gebruik van dubbelwandige tankschepen, aangezien artikel 4, lid 3, bepaalt dat de begunstigten niet langer tankschepen van 20 jaar of ouder in de nationale scheepsregisters mogen inschrijven.
- (66) Met betrekking tot de steunintensiteit kan het systeem als voldoende billijk worden beschouwd, terwijl het in overeenstemming is met de in de wet vastgestelde doelstellingen op het stuk van milieubescherming en veiligheid. Het is onjuist de steunmaatregel te beschrijven als een vorm van steun voor de bedrijfsvoering, daar de doelstellingen ervan (veiligheid van de scheepvaart en bescherming van het mariene milieu) de mogelijkheid uitsluiten dat de steun voor bedrijfsvoering wordt bestemd.
- (67) De steunregeling moet als een eenmalige maatregel worden beschouwd, die het commerciële beleid van een scheepvaartonderneming niet zal veranderen. De economische effecten zijn slechts van korte duur en kunnen de onderneming niet in staat stellen iets anders aan te bieden dan de normale handelstarieven, zonder de rentabiliteit in gevaar te brengen.

- (68) Met betrekking tot cabotage verklaart Italië met name het voornemen te hebben de liberalisering van deze markt te bevorderen, zoals bedoeld in Verordening (EEG) nr. 3577/92. Op de Italiaanse cabotagemarkt bestaat overigens geen enkele belemmering voor het gebruik van schepen die onder de vlag van een andere lidstaat varen. De eventuele voordelen die de steun aan de begunstigen verleent, zijn zeer beperkt en beïnvloeden de markt niet zodanig dat het gemeenschappelijke belang wordt geschaad.

#### 4. BEOORDELING VAN DE STEUNMAATREGEL

##### 4.1. Bestaan van steun zoals bedoeld in artikel 87, lid 1, van het Verdrag

- (69) In de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag „zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, voorzover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt”.
- (70) *Overdracht van overheidsmiddelen:* Als staatssteun wordt beschouwd elk direct of indirect voordeel dat uit overheidsmiddelen wordt gefinancierd en dat rechtstreeks door de staat wordt verleend dan wel door een instantie die binnen de haar door de staat verleende bevoegdheden als tussenpersoon optreedt. In dit specifieke geval wordt de steun verleend in de vorm van leningen, die de rederijen onmiddellijk en rechtstreeks ontvangen. De Italiaanse autoriteiten belasten zich evenwel met de aflossing ervan over een periode van 15 jaar. Het mechanisme is bijgevolg slechts een instrument waarmee de staat aan de begunstigde een vast bedrag verleent en bepaalde budgettaire beperkingen in acht neemt.
- (71) *Voordeel:* De steunmaatregel verleent een voordeel aan de Italiaanse eigenaars van enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder die op de Italiaanse cabotagemarkt of op de internationale markt opereren. Rederijen die op dezelfde markten opereren met schepen die minder oud zijn, komen voor deze steunmaatregel niet in aanmerking.
- (72) *Selectiviteit van de maatregel:* De steunmaatregel bevoordeelt de scheepvaartsector en met name scheepvaartondernemingen die chemische en olieproducten vervoeren, en heeft bijgevolg een selectief karakter.
- (73) *Invloed op het handelsverkeer en vervalsing van de concurrentie:* De steunmaatregel versterkt de positie van een beperkt aantal ondernemingen op de Italiaanse markt. De mogelijkheid om essentiële materiële bedrijfsmiddelen te vernietigen en een vergoeding te ontvangen voor het inkomensverlies ten gevolge van de verwijdering van de gesloopte tonnage, kan de begunstigde ondernemingen in een voordelige positie plaatsen tegenover ondernemingen die in andere lidstaten zijn gevestigd. Scheepvaartondernemingen concurreren op een geliberaliseerde Europese markt na de inwerkingtreding van Verordening (EEG) nr. 3577/92 waarbij vrije toegang tot vrijwel alle nationale markten in de Gemeenschap wordt verleend. In een geliberaliseerde markt kan de steunmaatregel van invloed zijn op de mededinging.
- (74) De steunmaatregel begunstigt bepaalde ondernemingen, wordt uit overheidsmiddelen bekostigd, is selectief, beïnvloedt het handelsverkeer tussen de lidstaten en vervalst de mededinging. De steunmaatregel vormt bijgevolg steun in de zin van artikel 87, lid 1, van het Verdrag en is onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt, tenzij hij in aanmerking komt voor de in het Verdrag genoemde afwijkingen.

##### 4.2. Rechtsgrond voor de beoordeling

- (75) Op het onderhavige geval is artikel 87, lid 2, van het Verdrag betreffende steunmaatregelen van sociale aard, steunmaatregelen tot herstel van de schade veroorzaakt door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen en steunmaatregelen aan de economie van bepaalde streken van de Bondsrepubliek Duitsland niet van toepassing.
- (76) Op dit geval is evenmin artikel 87, lid 3, onder a), van het Verdrag betreffende steunmaatregelen ter bevordering van de economische ontwikkeling van streken waarin de levensstandaard abnormaal laag is of waar een ernstig gebrek aan werkgelegenheid heerst, van toepassing, omdat de hier behandelde steunmaatregel de scheepsindustrie ten goede komt en niet een bepaalde regio of groep regio's.
- (77) Artikel 87, lid 3, onder b), van het Verdrag betreffende steunmaatregelen om de verwezenlijking van een belangrijk project van gemeenschappelijk Europees belang te bevorderen of een ernstige verstoring in de economie van een lidstaat op te heffen en artikel 87, lid 3, onder d), van het Verdrag betreffende steunmaatregelen om de cultuur en de instandhouding van het culturele erfgoed te bevorderen, zijn niet van toepassing op steunmaatregelen op het gebied van het zeevervoer.
- (78) Volgens artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag kunnen steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad. In het onderhavige geval beschouwt de Commissie artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag als de rechtsgrond die eventueel een afwijking kan rechtvaardigen.

#### 4.3. Beoordeling van de verenigbaarheid van de steunmaatregel

- 4.3.1. *Verenigbaarheid van de steunmaatregel in het licht van de communautaire richtsnoeren betreffende overheidssteun voor het zeevervoer*
- (79) De desbetreffende communautaire richtsnoeren bepalen de aanpak en de criteria voor goedkeuring van staatssteun in deze sector. In het algemeen mogen steunmaatregelen van de staat de economie van andere lidstaten niet schaden en moet worden aangetoond dat er aan de steunmaatregel geen risico's van vervalsing van de concurrentie tussen de lidstaten zijn verbonden op een wijze die strijdig is met het gemeenschappelijk belang. De steun moet zich bovendien steeds beperken tot hetgeen strikt noodzakelijk is voor het bereiken van de doelstellingen en op een transparante wijze worden toegekend. Voorts moet steeds rekening worden gehouden met het cumulatieve effect van alle steunmaatregelen die door de (nationale, regionale en lokale) overheden worden genomen.
- (80) De desbetreffende communautaire richtsnoeren bepalen de steunmaatregelen die kunnen worden goedgekeurd ten behoeve van de communautaire scheepvaartindustrie. Met dergelijke steunmaatregelen moet het volgende worden beoogd:
- het veiligstellen van de werkgelegenheid in de Gemeenschap (zowel aan boord als aan de wal);
  - het behoud van de maritieme knowhow in de Gemeenschap en de ontwikkeling van maritieme vaardigheden;
  - een betere veiligheid.
- (81) Met betrekking tot de veiligheid wordt in punt 1.1, vierde alinea, van de desbetreffende communautaire richtsnoeren benadrukt dat er tegenwoordig ook „conjuncturele en structurele overcapaciteit is, hetgeen betekent dat de sector vraaggestuurd is en de verladingskosten kunnen verlagen; dit, gecombineerd met hoge vaste lasten voor de reders, betekent dat de prikkel om op de kosten en op andere zaken te besnoeien, toeneemt en doet het streven naar kwalitatief hoogstaand vervoer wellicht commercieel niet attractief zijn. Een en ander kan dan het belang dat de Gemeenschap op lange termijn bij veilig, efficiënt en milieuvriendelijk vervoer heeft, ondermijnen”.
- (82) In punt 5, tweede alinea, van de genoemde richtsnoeren wordt bevestigd dat de Commissie subsidies voor vlootvernieuwing meestal niet goedkeurt, uitgezonderd wanneer zij deel uitmaken van een structurele hervormingsmaatregel die tot verminderingen van de totale vlootcapaciteit leidt. De Italiaanse steunmaatregel in kwestie legt evenwel geen enkele vermindering van de capaciteit op.
- (83) Volgens punt 5, vierde alinea, van de desbetreffende communautaire richtsnoeren kan echter „andere investeringssteun, overeenkomstig het communautaire beleid inzake de veiligheid op zee<sup>(23)</sup> in een beperkt aantal gevallen worden toegestaan, waarbij het gaat (...) om het gebruik te bevorderen van veilige en schone schepen”. Dergelijke prikkels zijn toegestaan „om in de Gemeenschap geregistreerde schepen aan te passen aan normen die strenger

zijn dan de in internationale verdragen neergelegde bindende veiligheids- en milieunormen en om vooruit te lopen op overeengekomen strengere normen”.

- (84) De Italiaanse steunmaatregel is niet gericht op vernieuwing van de tankervloot, maar wil de aanzet geven tot een proces dat naar hogere niveaus van veiligheid en milieubescherming moet leiden door het uit de vaart nemen van een groot aantal tankschepen waaraan hoge risico's zijn verbonden. Het doel van de steunmaatregel — het versneld uit de vaart nemen van met name de oudste enkelwandige tankschepen — is in overeenstemming met de doelstellingen die de Gemeenschap na de ramp met de Erika heeft aangenomen. De Italiaanse steunmaatregel bevordert en loopt zelfs vooruit op het verwezenlijken van de communautaire doelstellingen, doordat de bescherming tegen de risico's van het gebruik van verouderde schepen die slechts aan lage technische normen voldoen, sneller wordt verhoogd.
- (85) Door vooruit te lopen op het tijdschema en de sloop van enkelwandige tankschepen van 20 jaar of ouder te stimuleren, in plaats van ze te verkopen aan andere lidstaten of derde landen, draagt de Italiaanse steunmaatregel er bovendien toe bij dat de zeeën, ook buiten de Gemeenschap, veiliger worden. Zodoende worden 67 van de gevaarlijkste schepen definitief uit het verkeer over alle zeeën in de wereld verwijderd.
- (86) De Commissie merkt voorts op dat de Italiaanse steunmaatregel met de verplichting tot het slopen van tankschepen verder gaat dan de voorschriften in het IMO-compromis en de normen die de Gemeenschap heeft vastgesteld in de mededeling van de Commissie over de veiligheid van het vervoer van olie over zee en in Verordening (EG) nr. 417/2002 met betrekking tot enkelwandige tankschepen.
- De Italiaanse steunregel moedigt in feite de sloop van enkelwandige tankschepen van minder dan 5 000 t aan (circa 31 enkelwandige tankschepen) en vormt een stimulans tot het slopen van nog meer (en grotere) schepen die op 31 december 1999 20 jaar of ouder waren. Hierbij wordt aanzienlijk vooruitgelopen op het tijdschema van de IMO en de Gemeenschap, aangezien de eerste schepen reeds in januari 2000 werden gesloopt.
- (87) De Italiaanse steunmaatregel werd uitgewerkt, besproken met mogelijke belanghebbenden, ingediend bij en goedgekeurd door het Italiaanse parlement voordat Verordening (EG) nr. 417/2002 in werking is getreden, hoewel, zoals gezegd, de feitelijke toekenning opgeschort is in afwachting van de goedkeuring door de Commissie. De steunmaatregel moet bijgevolg worden beschouwd als een eenmalige oplossing van tijdelijke aard om een toestand van rechtsonzekerheid te overbruggen in een periode waarin het potentiële gevaar en de gevolgen van een ramp zoals die met de Erika reeds algemeen bekend waren. De steun was en is noodzakelijk met het oog op de versnelde verwijdering van enkelwandige tankschepen, daar rederijen, als ze niet worden vergoed voor het inkomensverlies, geen enkele stimulans zouden hebben om gevaarlijke en verontreinigende schepen uit de vaart te nemen. De bijkomende voorwaarden die de Italiaanse autoriteiten hebben aangenomen en die bij deze beschikking zijn vastgesteld, moeten het gebruik van enkelwandige tankschepen verder beperken.

<sup>(23)</sup> „Een gemeenschappelijk beleid inzake de veiligheid op zee”, COM(93) 66 def.

- (88) De steun in kwestie wordt concreet verleend in de vorm van slooppremies die nodig zijn voor het uit de vaart nemen van schepen waaraan grote risico's voor de veiligheid van de scheepvaart en het mariene milieu zijn verbonden. Dankzij de voorwaarden die aan de maatregel zijn verbonden, moet deze steun leiden tot een vermindering van verontreinigende en risicodragende capaciteit en uiteindelijk het gebruik van veiligere tankschepen aanmoedigen. Met de op communautair en internationaal niveau gevoerde onderhandelingen werd hetzelfde doel nagestreefd. Er kan derhalve met zekerheid worden gesteld dat de met de Italiaanse steunmaatregel beoogde doelstellingen in overeenstemming zijn met het gemeenschappelijke vervoerbeleid.
- (89) Het is in het belang van de Gemeenschap dat maatregelen worden genomen tot vermindering van de risicodragende en verontreinigende capaciteit. Hoewel deze steunmaatregel slechts geldt voor een beperkt aantal van de oudste tankschepen uit één lidstaat en hoewel de begunstigen die verschillende enkelwandige tankschepen van 20 jaar of meer bezitten, de schepen waarvoor ze geen steun hebben ontvangen, verder kunnen gebruiken (althans zolang de voorschriften van de IMO of de Gemeenschap het gebruik ervan niet verbieden), is het duidelijk dat elke sloop van dergelijke schepen die vóór het tijdschema volgens de communautaire regelgeving plaatsvindt, bijdraagt tot het bereiken van het uiteindelijke doel, namelijk grotere veiligheid in de zeevaart.
- (90) De begunstigen kunnen het steunbedrag besteden aan de eigen bedrijfsactiviteiten. De Italiaanse autoriteiten stellen voorwaarden die het gebruik van enkelwandige tankschepen beperken, en beïnvloeden zodoende de economische beslissingen van de rederij inzake toekomstige investeringen en de eventuele vervangingscapaciteit, waardoor de situatie voor het milieu en de veiligheid in de Italiaanse en uiteindelijk ook in de internationale wateren wordt verbeterd. Andere soorten uitgaven — zoals de opleiding van bemanningen — worden beschouwd als uitgaven in het kader van de bedrijfsactiviteiten van de rederij.
- (91) In het licht van de bovenstaande overwegingen en aangezien de toekenning van de steun onderworpen is aan het strikt vervullen van de bij deze beschikking vastgestelde voorwaarden (voorwaarden die met name eventuele overcompensaties moeten voorkomen), is de Commissie van mening dat de steunmaatregel in kwestie de ontwikkeling van een bedrijfstak (veiliger vervoer over zee) bevordert zonder het gemeenschappelijk belang te schaden en derhalve in overeenstemming is met artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag en met de desbetreffende communautaire richtsnoeren.
- 4.3.2. *Verenigbaarheid met de regelgeving inzake scheepsbouw*
- (92) Volgens deel 5, vierde alinea, van de desbetreffende communautaire richtsnoeren moeten steunmaatregelen die in het kader van de richtsnoeren worden genomen, voldoen aan de voorschriften van Verordening (EG) nr. 1540/98 van de Raad van 29 juni 1998 betreffende de steunverlening aan de scheepsbouw<sup>(24)</sup>. In dit verband kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de informatie die de Italiaanse autoriteiten in de loop van de procedure overeenkomstig artikel 88, lid 2, van het Verdrag hebben verstrekt.
- (93) De steun wordt uitsluitend verleend ter compensatie van het inkomensverlies (en de extra kosten) voor de rederijen ten gevolge van het feit dat het voor sloop in aanmerking komende enkelwandige tankschip niet langer wordt gebruikt. Voorts moet worden opgemerkt dat deze beschikking een aantal voorwaarden oplegt die elke vorm van overcompensatie moeten voorkomen. De Italiaanse autoriteiten hebben bovendien bevestigd dat overheveling van een steunbedrag voor sloop (dat beperkt is tot vergoeding voor het inkomensverlies) naar de scheepsbouwmarkt automatisch leidt tot uitsluiting van de voordelen van de steunmaatregel.
- (94) Gezien de in deze beschikking vastgestelde voorwaarden kan worden geconcludeerd dat de steun geen indirecte steun aan de scheepsbouw vormt overeenkomstig het bepaalde in Verordening (EG) nr. 1540/98.
- 4.4. **Beschrijving van de door Italië te nemen maatregelen en van de te vervullen voorwaarden om de steunmaatregel verenigbaar te maken**
- (95) De Commissie had in haar besluit tot inleiding van de formele onderzoekprocedure twijfel geuit met betrekking tot de verenigbaarheid van de steunmaatregel, wegens het ontbreken van aanwijzingen voor het gebruik ervan. Bij het beoordelen van steunmaatregelen dient streng te worden gecontroleerd dat de verleende bedragen worden besteed op een wijze die verenigbaar is met de richtsnoeren en de communautaire voorschriften inzake staatssteun. Het steunbedrag moet tot het strikte minimum zijn beperkt dat nodig is om het beoogde doel te bereiken.
- 4.4.1. *Proportionaliteit van het steunbedrag*
- (96) Het steunbedrag wordt berekend per ton draagvermogen, een parameter die het best de potentiële verontreiniging weergeeft. De Commissie kan akkoord gaan met deze wijze van berekening, mits deze op evenredige wijze wordt toegepast. In dit verband heeft de Commissie in het besluit tot inleiding van de procedure enige bezorgdheid te kennen gegeven, die in bepaalde opmerkingen van belanghebbenden werd bevestigd.
- (97) Het is waar dat een slooppremie voor schepen een voldoende stimulerend effect moet hebben opdat de sloopwerkzaamheden zo spoedig mogelijk zouden plaatsvinden en dat deze steunmaatregel noodzakelijk is om de sloop van als gevaarlijk beschouwde schepen te bewerkstelligen voordat de reder zelf is overgegaan tot vervanging door schepen die minder risico's en uiteindelijk een geringer milieueffect vertonen. De grondslag voor berekening van de steun moet zich evenwel strikt beperken tot vergoeding van het inkomensverlies in de periode waarin dat verlies werkelijk wordt geleden. Zonder dat verband kan het steunbedrag niet als evenredig met de werkelijke vergoeding voor het inkomensverlies van de onderneming worden beschouwd, omdat het kan worden overgeheveld naar andere economische activiteiten van de rederij die wellicht niet in overeenstemming zijn met de doelstellingen van het Gemeenschapsbeleid.

(24) PB L 202 van 18.7.1998, blz. 1.

(98) De steunmaatregel moet bijgevolg zodanig worden toegepast dat het risico wordt uitgesloten dat een onderneming steun ontvangt ook wanneer de vergoeding voor het inkomensverlies niet langer vereist is, omdat de onderneming reeds het nodige heeft gedaan om binnen het jaar vervangingscapaciteit aan te schaffen of omdat het gesloopte tankschip in elk geval binnen minder dan een jaar uit de vaart moest worden genomen overeenkomstig Verordening (EG) nr. 417/2002. Bij de Commissie moet een verslag worden ingediend waarin voor elke begunstigde onderneming en voor elk schip in detail de wijze van berekening van het steunbedrag wordt uiteengezet. De Commissie behoudt zich het recht voor aan derden, met name aan deskundigen, de informatie betreffende de afzonderlijke steunbedragen mede te delen en hun advies te vragen. Het bovengenoemde verslag en de latere verslagen die de Commissie nog aan Italië kan vragen in verband met de uitvoering van de steunmaatregel, moeten tevens informatie bevatten over de totale tonnage die vóór de toekenning van de steun en in het jaar na de toekenning ervan in het bezit van de begunstigde onderneming is.

#### 4.4.2. *Transparante en niet-discriminerende toepassing*

(99) Voor een betere transparantie en non-discriminatie moet nog in andere voorwaarden worden voorzien, vooral ook in de mogelijkheid om in beroep te gaan tegen het besluit tot vaststelling van het steunbedrag. De Commissie is zich ervan bewust dat de steunmaatregel de Italiaanse autoriteiten een zekere discretie lijkt te laten in verband met de technische normen die voor de schepen in aanmerking moeten worden genomen. Daarom zijn andere voorwaarden vereist waaraan bij de toepassing van de steunmaatregel zal moeten worden voldaan, zodat de rechtszekerheid, de transparantie en de niet-discriminatie zijn gewaarborgd.

#### 4.4.3. *Overeenstemming met de doelstellingen van het zeevaartbeleid*

(100) In verband met de voorwaarden voor de aansluitende investering van het steunbedrag in de bedrijfsactiviteit van de onderneming, staat het de rederijen vrij de investeringen te kiezen die zij noodzakelijk achten, zolang deze in overeenstemming met het zeevaartbeleid van de Gemeenschap worden geacht. Deze oplossing kan worden aanvaard, maar het is evenwel onontbeerlijk dat, wat de aanschaf van vervangende capaciteit (zij het nieuwe dan wel tweedehandstankers) betreft, de begunstigden in hun keus moeten worden beperkt. Met het oog op het zeevaartbeleid van de Gemeenschap en de voorschriften inzake de verwijdering van enkelwandige tankschepen dient te worden benadrukt dat de voorwaarde betreffende de investering moet inhouden dat de begunstigden geen enkelwandige tankschepen mogen aanschaffen.

(101) In de loop van deze procedure heeft Italië reeds toegezegd de voorwaarden voor de aanschaf van enkelwandige tankschepen in de voorgestelde zin nader te zullen preciseren. De Italiaanse autoriteiten hebben, met betrekking tot de verplichting voor de begunstigden om het steunbedrag in bedrijfsactiviteiten te investeren, voorgesteld de aanschaf van enkelwandige schepen als niet-toelaatbaar te beschouwen.

#### 4.4.4. *Vereisten in verband met cumulering*

(102) De aandacht van de Italiaanse autoriteiten wordt voorts gevestigd op de regel inzake cumulering van steun, zoals vermeld in punt 10, tweede alinea, van de desbetreffende communautaire richtsnoeren. Daarin wordt het volgende verklaard: „Toepassing van het nultarief voor de belastingen en sociale lasten voor zeelieden en voor de vennootschapsbelasting op zeevaartactiviteiten is het maximaal toegelaten steunniveau. Omdat distorsie moet worden vermeden, mogen andere steunsystemen geen grotere voordelen opleveren. Bijgevolg wordt, hoewel elke door een lidstaat aangemelde steunregeling op haar merites wordt beoordeeld, ervan uitgegaan dat het totale steunbedrag in de vorm van rechtstreekse belastingen in het kader van de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 niet meer mag bedragen dan het totale bedrag aan belastingen en sociale bijdragen afkomstig van zeevaartactiviteiten en zeelieden, omdat anders het handelsverkeer dermate ongunstig zou worden beïnvloed dat het Verdrag zou worden geschonden en de steun met de doelstelling onevenredig zou zijn.”

#### 4.4.5. *Cabotagemarkt*

(103) Hoewel Italië bevestigt dat zijn cabotagemarkt is liberaliseerd overeenkomstig Verordening (EEG) nr. 3577/92, wekt het bijzonder hoge aantal Italiaanse schepen op deze markt bezorgdheid. Een zeker gebrek aan evenwicht vloeit eveneens voort uit de beperkingen voor de toegang van schepen die in de nationale registers van andere lidstaten zijn ingeschreven, terwijl schepen die in het tweede Italiaanse register zijn ingeschreven, niet alleen op deze markt mogen opereren, maar tevens in aanmerking komen voor de steun in kwestie. Daarom dient deze situatie zorgvuldig te worden gecontroleerd aan de hand van de gedetailleerde informatie die de Italiaanse autoriteiten in de komende vijf jaar zullen verstrekken.

### 4.5. **Uitvoering van de steunmaatregel**

(104) Vóór de indiening van het wetsontwerp, dat dan wet nr. 51/2001 is geworden, bij het Italiaanse parlement op 16 maart 2000 hadden de Italiaanse regering en de rederijen reeds in onderling overleg de voorwaarden voor de toekenning van steun vastgesteld en de tankschepen aangewezen die daarvoor in aanmerking zouden komen. In wezen werd de steunmaatregel dan ook al toegepast op basis van een politiek akkoord. Het is evenwel juist dat nog geen verplichtingen in verband met de leningen op de Italiaanse regering zijn overgedragen, waardoor de steun daadwerkelijk zou zijn verleend. Gezien de grote verwachtingen die de steunmaatregel heeft gewekt en de reactie van de markt op de invoering ervan is de Commissie evenwel van mening dat de maatregel in kwestie, nog voordat goedkeuring was verleend en vóór de definitieve vaststelling ervan in maart 2001, al in januari 2000 werd toegepast. Na de ramp met de Erika was dit initiatief van de Italiaanse autoriteiten wellicht onvermijdelijk om de begunstigden ertoe aan te zetten zo spoedig mogelijk over te gaan tot het slopen van de schepen.

## 5. CONCLUSIE

(105) De Commissie stelt vast dat Italië in strijd met artikel 88, lid 3, van het Verdrag de steunmaatregel voor sloop en vernieuwing van de Italiaanse tankervloot op onwettige wijze ten uitvoer heeft gelegd. Uit de beoordeling van de steunmaatregel komt niettemin naar voren dat de steun verenigbaar kan worden geacht met artikel 87, lid 3, onder c), van het Verdrag, mits deze zodanig wordt aangepast dat rekening wordt gehouden met de voorwaarden die in deze beschikking zijn vastgesteld,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

### *Artikel 1*

De steunmaatregel, zoals vastgesteld bij wet nr. 51/2001, ten bedrage van 77,4 miljoen EUR, inclusief de interesten, die Italië ten gunste van de Italiaanse tankervloot ten uitvoer heeft gelegd is onder de in de artikelen 2 en 3 van deze beschikking beschreven voorwaarden met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

### *Artikel 2*

1. Behalve de door Italië voorgestelde berekeningsmethode, moet de berekening van de individuele steunbedragen ook op een transparante wijze geschieden overeenkomstig objectieve criteria, zoals met name bedoeld in de leden 2 tot en met 6.

2. Bij de berekening van het steunbedrag wordt uitgegaan van het strikt noodzakelijke.

Alleen de werkelijke periode waarin de begunstigde inkomensverlies heeft geleden ten gevolge van de sloop van een tankschip overeenkomstig de voorwaarden van deze steunmaatregel, wordt in aanmerking genomen.

3. De Italiaanse autoriteiten dienen, met name voor elke begunstigde onderneming en voor elk schip, bij de Commissie gedetailleerde verslagen in over de wijze van berekening en de totale tonnages die in het bezit van de begunstigde is gedurende ten minste het op de uitkering van de steun volgende jaar.

Het eerste verslag wordt binnen twee maanden na de kennisgeving van deze beschikking ingediend.

4. Voordat de steunmaatregel volledig ten uitvoer wordt gelegd, moet alle ruimte voor discretie betreffende welke schepen voor de steunmaatregel in aanmerking komen en in welke mate, worden afgeschaft.

5. De berekening van de individuele steunbedragen wordt aan alle begunstigde ondernemingen medegedeeld.

6. Aan alle begunstigde ondernemingen en alle ondernemingen die een steunaanvraag hebben ingediend, moet beroepsmogelijkheid worden geboden.

### *Artikel 3*

1. De verplichting in verband met de investering van het steunbedrag in de bedrijfsactiviteiten moet in overeenstemming zijn met de doelstellingen van het zeevaartbeleid. Daarom is het met name niet toegestaan enkelwandige tankschepen te kopen.

2. De steunbedragen welke een onderneming die voor de steunmaatregel in aanmerking komt, in totaal ontvangt, mogen niet hoger zijn dan de in punt 10, tweede alinea, van de communautaire richtsnoeren voor staatssteun aan het zeevervoer vastgestelde maxima.

3. Gedurende een periode van vijf jaar vanaf 2003 stelt Italië jaarlijks de Commissie, met alle nuttige bijzonderheden, in kennis van de ontwikkelingen op de Italiaanse markt voor cabotagediensten waarbij gebruik wordt gemaakt van tankschepen uitgerust voor het vervoer van ruwe olie, olieproducten en chemische producten.

### *Artikel 4*

Reeds verleende steun die niet in overeenstemming is met de in de artikelen 2 en 3 beschreven voorwaarden, moet worden teruggevorderd.

### *Artikel 5*

Italië deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mede welke maatregelen zijn genomen om hieraan te voldoen.

### *Artikel 6*

Deze beschikking is gericht tot de Italiaanse Republiek.

Gedaan te Brussel, 17 juli 2002.

Voor de Commissie

Loyola DE PALACIO

Vice-voorzitster